

Τ.Ε.Ι.: ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**«Η μεταπολεμική οικονομική και κοινωνική εξέλιξη του
Νομού Αχαΐας»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΦΛΟΚΑ ΠΑΝΑΓΟΥΛΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5994
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. Εισαγωγή	
1.1. Γενικά Χαρακτηριστικά	1
2. Κοινωνικο-οικονομικά Στοιχεία	
2.1. Πληθυσμός - Ανθρώπινο Δυναμικό	
2.1.1. Βασικά Χαρακτηριστικά	4
2.1.2. Διαχρονικές εξελίξεις του Συνολικού Πληθυσμού	6
2.1.3. Φυσική κίνηση του πληθυσμού	7
2.1.4. Αστικοποίηση	8
2.1.5. Μετανάστευση - Παλιννόστηση	
2.2. Εκπαίδευση	
2.2.1. Επίπεδο Εκπαίδευσης	11
2.2.2. Επίπεδο Εκπαίδευσης και κατάσταση απασχόλησης	12
2.3. Διάθρωση της Απασχόλησης στο Νομό Αχαΐας	15
2.3.1. Γενικά Χαρακτηριστικά	15
2.3.2. Διάθρωση της Απασχόλησης στη Μεταποίηση	16
2.4. Διάθρωση της Ανεργίας στο Νομό Αχαΐας	
2.4.1. Γενικά Χαρακτηριστικά	20
3. Κοινωνικά Στοιχεία	
3.1. Εκπαίδευση	
3.1.1. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	23
3.1.2. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24
3.1.3. Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24
3.1.4. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	25
3.1.5. Επαγγελματική Εκπαίδευση Κατάρτιση	
3.1.6. Άλλες μορφές εκπαίδευσης	26
3.2. Υγεία	26
3.3. Πρόνοια	27
3.3.1. Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί	27
3.3.2. Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων	28
3.3.3. Γηροκομεία - Πτωχοκομεία	28
3.3.4. Ασυλα Ανιάτων	28
3.3.5. Προγράμματα Επιδότησης	
3.3.6. Ασφαλιστικά Ταμεία	
3.4. Πολιτισμός	30
3.5. Μνημεία	31
3.6. Αθλητισμός	
3.7. Μεταφορές	
3.7.1. Οδικές Μεταφορές	33
3.7.2. Σιδηροδρομικές Μεταφορές	34
3.7.3. Θαλάσσιες Μεταφορές	34
3.7.4. Εναέριες Μεταφορές	35
3.7.5. Αστικές-Υπεραστικές συγκοινωνίες	35
4. Οικονομική Δραστηριότητα	
4.1. Πρωτογενής Τομέας	
4.1.1. Συμβολή στην οικονομική δραστηριότητα της περιοχής και	

	Σελ.
αλληλεξαρτήσεις του τομέα	37
4.1.2. Διάρθρωση - Οργάνωση αγροτικής οικονομίας	38
4.1.3. Φυτική και Ζωϊκή παραγωγή κατά κλάδους	38
4.1.4. Απασχόληση	40
4.2. Δευτερογενής Τομέας	
4.2.1. Εξέλιξη βασικών μεγεθών της μεταποιητικής δραστηριότητας	
4.2.1.1. Αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων	43
4.2.1.2. Μέση Ετήσια Απασχόληση	45
4.2.2. Κλαδική Σύνθεση	
4.2.2.1. Αριθμός επιχειρήσεων κατά κλάδο	47
4.2.2.2. Απασχολούμενοι ανά βιομηχανικό κλάδο	50
4.3. Τριτογενής τομέας	54
4.3.1. Σύνθεση προϊόντος του τριτογενή τομέα	55
4.3.2. Μεταφορές και επικοινωνίες	58
4.3.3. Εμπόριο	58
4.3.4. Τράπεζες - Ασφάλειες	59
4.3.5. Κατοικία	60
4.3.6. Υγεία - Εκπαίδευση	
4.3.7. Λοιπές Υπηρεσίες	61
5. Συμπεράσματα - Αξιολογήσεις	62
6. Παράρτημα - Πίνακες.	

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο Νομός Αχαΐας ευρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και αποτελεί τη βασική πύλη διασύνδεσης με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελείται από τις επαρχίες Πατρών, Αιγιαλείας και Καλαβρύτων, έχει έκταση 3.271, 5 km² και πληθυσμό 300.078 κατοίκους (σύμφωνα με την απογραφή του 1991). Διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος.

Η γεωμορφολογία του νομού παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία και διαφοροποίηση. Ο νομός διαθέτει εκτεταμένες όμορφες, καθαρές και προσπελάσιμες ακτές στον Πατραϊκό και Κορινθιακό Κόλπο. Η ορεινή περιοχή καλύπτεται σε σημαντικό βαθμό από δάση. Οι πεδινές εκτάσεις καλλιεργούνται έχοντας υψηλά ποσοστά αρδευόμενης γης. Οι υδάτινοι πόροι του νομού είναι σημαντικοί, παρατηρείται όμως εξάντληση των υπόγειων υδάτων στις αστικές περιοχές.

Το κλίμα είναι ήπιο στο νομό. Η θερμοκρασία, ηλιοφάνεια βροχοπτώσεις και τα ανεμολογικά χαρακτηριστικά ακολουθούν τους μέσους όρους της χώρας. Αποτέλεσμα των παραπάνω χαρακτηριστικών είναι η κατάταξη της περιοχής σε αυτές υψηλής ποιότητας ζωής για τους κατοίκους.

Τους φυσικούς πόρους συμπληρώνουν περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και βιότοποι που χρήζουν όμως της ανάλογης προστασίας. Η ιστορία της περιοχής έχει δημιουργήσει σημαντικά αρχαιολογικά, βυζαντινά και νεώτερα μνημεία.

Ο πληθυσμός στο νομό παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη και συγκέντρωση λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στις συνθήκες διαβίωσης που παρείχαν τα δύο σημαντικά αστικά κέντρα του νομού, η Πάτρα και το Αίγιο. Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί έναν από τους κύριους αναπτυξιακούς παράγοντες του νομού με προϋπόθεση την κατάλληλη αξιοποίησή του.

Ανισότητα εμφανίζεται στο βαθμό ανάπτυξης των περιοχών.

Κύριο χαρακτηριστικό του είναι η ύπαρξη των δύο μεγάλων αστικών κέντρων που προαναφέρθηκαν στην παραθαλάσσια ζώνη του νομού και ενός αριθμού μικρών οικισμών το μεγαλύτερο μέρος των οποίων παρουσιάζει τάσεις απομόνωσης και κοινωνικού αποκλεισμού.

Στα πλαίσια των βασικών υποδομών ο νομός χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη κυρίων οδικών αξόνων, σιδηροδρομικού δικτύου και λιμένων και αεροδρομίου όσον αφορά τις μεταφορές. Ο νομός (ειδικότερα η Πάτρα) αποτελεί το φυσικό συγκοινωνιακό κέντρο της ευρύτερης περιοχής (σύνδεση μέσω του οδικού και του σιδηροδρομικού δικτύου όσον αφορά την Ανατολική ηπειρωτική χώρα). Είναι πάντως αισθητή η έλλειψη ταχύτητας στη σύνδεση με την υπόλοιπη Ελλάδα καθώς και Πελοπόννησο. Όσον αφορά την σιδηροδρομική σύνδεση και αυτή υποφέρει εξ αιτίας δύο βασικών λόγων: το διαφοροποιημένο πλάτος της γραμμής από το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο και την έλλειψη διπλής γραμμής.

Το λιμάνι της Πάτρας αποτελεί την Κύρια πύλη της χώρας προς την Ευρώπη, με καθημερινή σύνδεση με τα λιμάνια της Ιταλίας. Η επιβατική αλλά κυρίως η εμπορευματική του κίνηση, έχουν σταθεροποιηθεί σε υψηλά επίπεδα. Η χωροταξική του αναδιάταξη και επέκταση θα δώσει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξής του.

Η συγκοινωνιακή υποδομή του νομού συμπληρώνεται με το αεροδρόμιο Αράξου που διαθέτει όμως υποτυπώδεις εγκαταστάσεις και παρουσιάζει χαμηλό βαθμό αξιοποίησης.

Οι επικοινωνίες στην περιοχή των Πατρών είναι ικανοποιητικές ενώ στον υπόλοιπο νομό η κατάσταση δεν είναι σε κατώτερο επίπεδο.

Οι υποδομές αυτές σε συνδυασμό με τα μεγάλα προγραμματισμένα έργα (Ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, επέκταση του λιμένος Πατρών) αναμένεται να ενισχύσουν το συνδετικό της ρόλο μεταξύ υπόλοιπης χώρας και Ε.Ε.

Η υποδομή του νομού στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θεωρείται καλή. Ουσιαστικά βέβαια πλεονεκτήματα και δυναμικό διαθέτει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χάρις στην ύπαρξη του Πανεπιστημίου Πατρών και του ΤΕΙ Τεχνολογικής κυρίως κατεύθυνση.

Στον τομέα της υγείας επίσης το διατιθέμενο δυναμικό κατατάσσει το νομό σε υψηλή σχετική θέση στην Ελλάδα χάρις στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο του Ρίου.

Ο νομός δεν θεωρείται ιδιαίτερα τουριστικός παρά τους διατιθέμενους πόρους αλλά λειτουργεί σαν σταθμός διέλευσης για γειτονικούς χώρους (πλην ορισμένων εξαιρέσεων όπως Καρναβάλι της Πάτρας, Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων, κ.λ.π.).

Από οικονομική άποψη η Αχαΐα είναι κάτω του εθνικού μέσου όρου. Η συμβολή στο ακαθάριστο παραγόμενο προϊόν της περιοχής προέρχεται κυρίως από τον τριτογενή και κατά δεύτερο λόγο από τους υπόλοιπους τομείς. Ιδιαίτερα σημειώνεται η σταθερή αποδυνάμωση του δευτερογενή (είναι γνωστά τα φαινόμενα βιομηχανικής παρακμής στην περιοχή Πατρών) και η τροφοδότηση του τριτογενή (ιδιαίτερα των κλάδων εκπαίδευσης, μεταφορών, υγείας, κ.λ.π.).

Τέλος, η αναφορά στο ανθρώπινο δυναμικό θα πρέπει να υπερτονίζει τα υψηλά (άνω του εθνικού μέσου όρου) ποσοστά ανεργίας, το σημαντικό βαθμό εμπειρίας και εξειδίκευσης λόγω της ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα και την ανάγκη προσαρμογής στις απαιτήσεις των προϊόντων και υπηρεσιών που συνδέονται με τις τεχνολογικές εξελίξεις και αλλαγές.

2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.1. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ - ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

2. 1. 1. Βασικά Χαρακτηριστικά.

Ο συνολικός πληθυσμός του Νομού Αχαΐας, σύμφωνα με την απογραφή της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.), το 1991 ανέρχεται σε 300.078 κατοίκους και είναι η τέταρτη στη σειρά διοικητική περιοχή της Ελλάδας. Από άποψη πληθυσμιακού δυναμικού μετά την Περιφέρεια Πρωτεύουσας, το Νομό Θεσσαλονίκης και του υπολοίπου του Νομού Αττικής.

Η μέση πληθυσμιακή πυκνότητα του Νομού είναι 91,74 άτομα ανά τετρ. χλμ. και η οποία τον κατατάσσει στην έκτη θέση μετά από την Περιφέρεια Πρωτεύουσας, τους νομούς Θεσ/νίκης, Κερκύρας, Αττικής (υπόλοιπο) και Ηρακλείου.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ, 1991			
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟΥ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ. ΣΥΝΟΛΟ	300.078	100.00%	
ΑΡΡΕΝΕΣ, ΣΥΝΟΛΟ	149.902	49,95%	
ΘΗΛΕΙΣ, ΣΥΝΟΛΟ	150.176	50,05%	
ΑΡΡΕΝΕΣ, ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	97.766	32,58%	49,21%
ΘΗΛΕΙΣ, ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	100.898	33,62%	50,79%
ΑΡΡΕΝΕΣ, ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	4.950	1,65%	39,82%
ΘΗΛΕΙΣ, ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	7.482	2,49%	60,18%
ΑΡΡΕΝΕΣ, ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	47.186	15,72%	51,47%
ΘΗΛΕΙΣ, ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	44.496	14,83%	48,53%

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

Πιν. 2.1: Πραγματικός πληθυσμός Νομού Αχαΐας κατά φύλο. 1991

Το 49,95% είναι άρρενες και το 50,05% είναι θήλεις.

Η αντιστοιχία είναι 100 άνδρες προς 100 γυναίκες περίπου. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της χώρας είναι 49% άνδρες και 51% γυναίκες. Η αναλογία, δηλαδή, ανδρών / γυναικών αποκλίνει ελαφρά από την εθνική αναλογία.

Από το σύνολο του πληθυσμού το 30,5% (91.682 κατ.) αναφέρεται σε αγροτικές περιοχές (οικισμοί κάτω των 2.000 κατοίκων), το 3,2% σε ημιαστικές περιοχές

(οικισμοί με πληθυσμό από 2001 έως 9.999 κατοίκους), ενώ ο αστικός πληθυσμός αποτελεί το 66,2%.

Στοιχεία που είναι πάνω από τη μέση εθνική αναλογία και τα οποία κατατάσσουν το νομό στους πλέον αστικοποιημένους της χώρας.

Αναλυτικά στοιχεία για τον πληθυσμό του Νομού παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα, όπου φαίνεται ότι παρ' όλο που ο Νομός έχει πολλές ορεινές εκτάσεις (65,7% της συνολικής του έκτασης), το 80% περίπου του συνολικού πληθυσμού συγκεντρώνεται στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές οι οποίες βρίσκονται στην παραθαλάσσια βορινή λουρίδα του νομού.

	1981		1991	
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	275.193	100,00%	300.078	100,00%
ΑΣΤΙΚΟΣ	180.319	65,52%	198.664	66,20%
ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	5.185	1,88%	9.732	3,24%
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	89.689	32,59%	91.682	30,55%
ΠΕΔΙΝΟΣ	218.907	79,55%	*	
ΗΜΙΟΡΕΙΝΟΣ	14.634	5,32%	*	
ΟΡΕΙΝΟΣ	41.652	15,14%	*	
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΜΕΝΟΣ	269.233	97,83%	*	
ΔΙΑΣΠΑΡΜΕΝΟΣ	5.960	2,17%	*	
ΟΜΟΔΗΜΟΤΕΣ	211.485	77,74%	*	
ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΕΣ	60.544	22,26%	*	
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	3.164	1,16%	*	
ΝΟΜΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	285.069	100,00%	302.551	100,00%
ΠΑΡΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ	211.485	74,19%	*	
ΑΠΟΓΡΑΦΕΝΤΕΣ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ	71.928	25,23%	*	
ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	1.656	0,58%	*	
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	77.790		86.573	100,00%
ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ	259.860		*	
ΑΤΟΜΑ ΑΝΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	3.34		*	

* ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε.

ΠΙΝ. 2-2. Πληθυσμός Νομού Αχαΐας 1981, 1991

Σημαντικό πληθυσμιακό ρόλο στο Νομό διαδραματίζει το πολεοδομικό συγκρότημα Πατρών, με συμμετοχή στο 57,6% ενώ στον αντίποδα βρίσκεται η επαρχία Καλαβρύτων με μικρή πληθυσμιακή συμμετοχή (5,9%).

Αντίστοιχα η πληθυσμιακή συμμετοχή του Νομού στο σύνολο της χώρας ανέρχεται στο 2,9%, ενώ η συμμετοχή του σε έκταση είναι 2,5%. Η πληθυσμιακή του συμμετοχή στο σύνολο της χώρας συνεχώς αυξάνεται από το 1971, γεγονός που

δείχνει τον πληθυσμιακό δυναμισμό του Νομού, χωρίς όμως να έχει φθάσει το επίπεδο του 1951 (συμμετοχή 3%).

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΜΒΑΔΟ τ. χλ.μ.	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ				
		1951	1961	1971	1981	1991
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	131.957	7.632.301	8.339.405	8.768.641	9.740.422	10.264.155
ΠΕΡΙΦ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	11.350	637.283	664.657	633.904	655.262	702.027
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	3.271	228.871	239.206	240.854	275.193	300.078
Ν. ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	5.461	220.138	237.738	223.989	219.764	230.638
Ν. ΗΛΕΪΑΣ	2.618	183.274	187.713	164.061	160.305	174.021
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ						
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
ΠΕΡΙΦ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔ.	8,60%	8,35%	7,92%	7,23%	6,73%	6,84%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	2,48%	3,00%	2,85%	2,75%	2,83%	2,92%
Ν. ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	4,14%	2,38%	2,33%	2,61%	2,26%	2,25%
Ν. ΗΛΕΪΑΣ	1,98%	2,47%	2,24%	1,37%	1,65%	1,70%

Πιν. 2.3. Πληθυσμός Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, κατά Νομό, 1951 - 1991

2. 1. 2. Διαχρονικές εξελίξεις του Συνολικού Πληθυσμού.

Ο Νομός παρουσιάζει μια συνεχή αύξηση από το 1940, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 0,8%. Η συνολική πληθυσμιακή μεταβολή του Νομού στη τεσσαρακονταετία 1951 - 91 είναι 31,1%, η οποία και είναι ελαφρά μικρότερη από αυτή του συνόλου της χώρας (34,3%).

Αντιθέτως την εικοσαετία 1971 - 91 παρουσιάζει ρυθμό μεταβολής 24,6%, σαφώς μεγαλύτερο από τον μέσο της χώρας 17,0% και ειδικότερα την δεκαετία 1981 - 91 ο ρυθμός μεταβολής είναι σχεδόν διπλάσιος από αυτόν της χώρας (9,0% έναντι 5,3%).

ΕΤΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ	ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)	ΑΧΑΪΑ	ΑΧΑΪΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)
1940	7.460.203		223.796	
1951	7.632.801	2,31%	228.871	2,27%
1961	8.388.553	9,90%	240.354	5,02%
1971	8.768.641	4,53%	240.854	0,21%
1981	9.740.417	11,08%	275.193	14,26%
1991	10.256.464	5,30%	300.078	9,04%
1971-91		16,97%		24,59%
1951-91		34,37%		31,11%

Πιν. 2-4 Πληθυσμός Ελλάδας Αχαΐας 1940 - 1991

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι κατά τη δεκαετία 1961-71, όπου αφ' ενός η πληθυσμιακή κυριαρχία των Αθηνών αφαιμάζε πολλές περιοχές της χώρας και αφ' ετέρου η συνέχιση των μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων, κυρίως προς τη Δυτική Ευρώπη, συνετέλεσαν στη δημογραφική διαρροή, ο Νομός Αχαΐας κατόρθωσε να συγκρατήσει μερικώς τον πληθυσμό του.

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να αποδοθεί αφ' ενός στη μικρή κινητικότητα του πληθυσμού από το Νομό προς το εξωτερικό και την Πρωτεύουσα και εν μέρει στην προσέλκυση πληθυσμού από τους γειτονικούς νομούς.

Το φαινόμενο της μερικής πληθυσμιακής συγκράτησης, κατά τη δεκαετία 1961-71, δεν παρουσιάζεται και στους υπόλοιπους νομούς περιφέρειας, όπου την ίδια περίοδο παρουσιάζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση συμβάλλοντας στην πληθυσμιακή μείωση του συνόλου της Περιφέρειας.

Την επόμενη περίοδο 1971-81 ο Νομός παρουσιάζει σημαντική πληθυσμιακή αύξηση η οποία συμβάλει στην συνολική πληθυσμιακή αύξηση της χώρας. Κατά την τελευταία δεκαετία 1981-91 δεν παρατηρείται η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση της προηγούμενης δεκαετίας όμως το ποσοστό πληθυσμιακής εξέλιξης του Νομού είναι σχεδόν διπλάσιο εκείνου του συνόλου της χώρας.

2.1. 3. Φυσική κίνηση του πληθυσμού

Η φυσική κίνηση του πληθυσμού είναι το βασικότερο στοιχείο που καθορίζει τον δημογραφικό δυναμισμό μίας περιοχής. Τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί σε κυρίαρχο αναπτυξιακό ζήτημα η ταυτότητα της φυσικής ευρωστίας των πληθυσμών τόσο του συνόλου των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και της Ελλάδας ειδικότερα, λόγω της δυσμενούς εξέλιξης που παρουσιάζουν.

Ως φυσικό επακόλουθο της παραπάνω διαπίστωσης έρχεται και το γεγονός ότι και ο Νομός Αχαΐας ακολουθεί την ίδια δυσμενή πορεία, όσον αφορά την δημογραφική του ευρωστία, με αυτή του συνόλου της χώρας. Πάντως πρέπει να αναφερθεί ότι η δυσμενής αυτή εικόνα δεν έχει την ίδια ένταση με αυτή που παρουσιάζεται στο σύνολο της χώρας, όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στο επόμενο διάγραμμα.

ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ		
1958 - 62	1968 - 72	1991
ΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΘΑΝΟΝΤΟΣ (0/00)		
7,5	8,6	8,4
ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΖΩΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ (0/00)		
18,7	18,2	11,5
ΓΑΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ (0/00)		
6,7	7,0	5,8
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ		
1958-62	1968-72	1991
ΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΘΑΝΟΝΤΟΣ (0/00)		
7,5	8,4	9,4
ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΖΩΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ (0/00)		
18,6	16,8	10,1
ΓΑΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ (0/00)		
8,4	7,7	5,9

Πίν. 2-5 : Φυσική κίνηση συνόλου Χώρας και Νομού Αχαΐας 1958 - 91

Η μεγάλη μείωση των γεννήσεων οδηγεί αφενός στην αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού, και αφετέρου σε πτώση του ποσοστού φυσικής αύξησης του πληθυσμού (υπεροχή των γεννήσεων έναντι των θανάτων) που τα τελευταία χρόνια τείνει να μηδενισθεί: 1991, Ελλάδα: 0,7⁰/₀₀, Αχαΐα 2,1⁰/₀₀. Τα αντίστοιχα ποσοστά, προηγούμενων ετών, για την Ελλάδα ήταν: 1960: 11,6⁰/₀₀, 1970: 8,1⁰/₀₀, 1980: 6,4⁰/₀₀ και 1987: 1,1⁰/₀₀.

Οι δυσμενείς αυτές εξελίξεις, εφόσον συνεχισθούν αναμένεται να επιφέρουν σημαντικές στρεβλώσεις στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού με άμεσα επακόλουθα στη δομή και την ποιότητα του Εργατικού Δυναμικού, αλλά και γενικότερα στην όλη αναπτυξιακή πορεία του τόπου.

Η δημογραφική συρρίκνωση αποτελεί το μέγιστο αναπτυξιακό ζήτημα όχι μόνο του Νομού, αλλά ολόκληρης της χώρας, που η επίλυσή του βρίσκεται κυρίως στο εθνικό επίπεδο.

2. 1.4. Αστικοποίηση

Ο βαθμός αστικοποίησης (ποσοστό αστικού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού) του συνόλου της χώρας παρουσιάζει μια αυξητική θετική πορεία από το 1920 και μετά. Ειδικότερα από το 1971 και μετά το ποσοστό του αστικού πληθυσμού

είναι μεγαλύτερο από αυτό του αγροτικού και μάλιστα πάνω από το 50% του συνόλου.

Ανάλογη πορεία ακολουθεί και ο νομός Αχαΐας κυρίως λόγω της ύπαρξης του Πολεοδομικού συγκροτήματος Πατρών. Τα αντίστοιχα ποσοστά παρουσιάζονται στον Πίνακα 2-2 όπου το ποσοστό αστικού πληθυσμού στο νομό, από το 1981 στο 1991 παρουσιάζει μια μικρή αύξηση της τάξης του 1% και κινείται όμως σε επίπεδα μεγαλύτερα από αυτά του μέσου ποσοστού της χώρας.

Ειδικότερα μόνο δυο οικισμοί του Νομού (Πάτρα, Αίγιο) έχουν πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους και οι οποίοι συγκεντρώνουν το 58,2% του πληθυσμού του Νομού. Ο ημιαστικός πληθυσμός κατανέμεται σε οκτώ (8) οικισμούς, ενώ όλοι οι υπόλοιποι έχουν πληθυσμό κάτω από 2.000 κατοίκους. Από αυτούς (περίπου 520) μόνο 53 έχουν πληθυσμό πάνω από 500 κατοίκους.

2. 1. 5. Μετανάστευση - Παλιννόστηση

Η καθαρή μετανάστευση αποτελεί, μαζί με τη φυσική μεταβολή του πληθυσμού, προσδιοριστικούς παράγοντες της συνολικής μεταβολής του πληθυσμού σε μια περιοχή. Όμως, σε μια αναπτυγμένη οικονομία, η επίδραση των δύο αυτών παραγόντων στις πληθυσμιακές μεταβολές και κατ' επέκταση στις μεταβολές του οικονομικά ενεργού πληθυσμού φαίνεται ότι περιορίζεται σε μικρότερο ποσοστό.

Σε σύγκριση με την Περιφέρεια ο Νομός Αχαΐας συγκεντρώνει το 26% του ενεργού πληθυσμού και το 11% του νεαρού πληθυσμού ηλικίας έως 14 ετών. Από τον έλεγχο της διάρθρωσης του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών, διαπιστώνεται μία προϊούσα πληθυσμιακή γήρανση στο Νομό Αχαΐας, που ακολουθεί εξάλλου την τάση στο σύνολο της Χώρας. Επισημαίνεται πάντως ότι η διάρθρωση του ενεργού πληθυσμού στο Νομό μεταβλήθηκε κατά τη δεκαετία 1981-1991 προς όφελος των ηλικιών 20 - 44, με αποτέλεσμα η ποσοστιαία κατανομή του ενεργού πληθυσμού στις ηλικίες αυτές να εξομοιώνεται με ότι στο σύνολο της Ελλάδας.

Η μεταβολή του πληθυσμού στο Νομό είναι αποτέλεσμα μάλλον φυσικής κίνησης παρά μετανάστευσης. Η μετανάστευση δεν φαίνεται να παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διακύμανση του πληθυσμού. Πάντως φαίνεται να υπάρχει θετικό μεταναστευτικό ισοζύγιο:

- η εσωτερική μετανάστευση, σύμφωνα με στοιχεία απογραφής 1981, έχει ως αποτέλεσμα θετική μεταβολή της τάξης των +2150 ατόμων
- η εξωτερική μετανάστευση είναι επίσης θετική και ανέρχεται, για την ίδια περίοδο, σε 3.600 άτομα ή 60% του συνόλου των παλινοσθησάντων στην Περιφέρεια.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ - ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, 1981				
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ			ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ
	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΕΝΤΕΣ (%)	ΑΝΑΧΩΡΗΣΑΝΤΕΣ (%)	ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΑΝΤ. (%)
ΕΛΛΑΔΑ	1.090.910 100,00%	1.090.910 100,00%	0	232.680 100,00%
ΠΕΡΙΦ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ	51.170 4,69%	70.830 6,49%	-19.660	5.890 2,53%
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	25.810 2,37%	23.660 2,17%	2.150	3.570 1,53%

Πιν. 2-6 Εσωτερική - Εξωτερική μετανάστευση 1981

Σε ότι αφορά στους αλλοδαπούς με άδεια εργασίας που εγκαταστάθηκαν στο Νομό, εκδόθηκαν 680 αρχικές άδειες κατά την περίοδο 1989 - 1992 και ανανεώθηκαν κατά την ίδια περίοδο 320 περίπου άδειες.

Ο αριθμός αυτός υποεκτιμά σαφώς την πραγματικότητα, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο τμήμα των αλλοδαπών που απασχολούνται στην περιφέρεια δεν διαθέτουν άδεια εργασίας (και επομένως δεν έχουν καταχωρηθεί σε επίσημα αρχεία). Οι αλλοδαποί αυτοί ασχολούνται συνήθως σε ανειδίκευτα επαγγέλματα, με αμοιβές σαφώς χαμηλότερες από αυτές των ελλήνων με αντίστοιχα προσόντα.

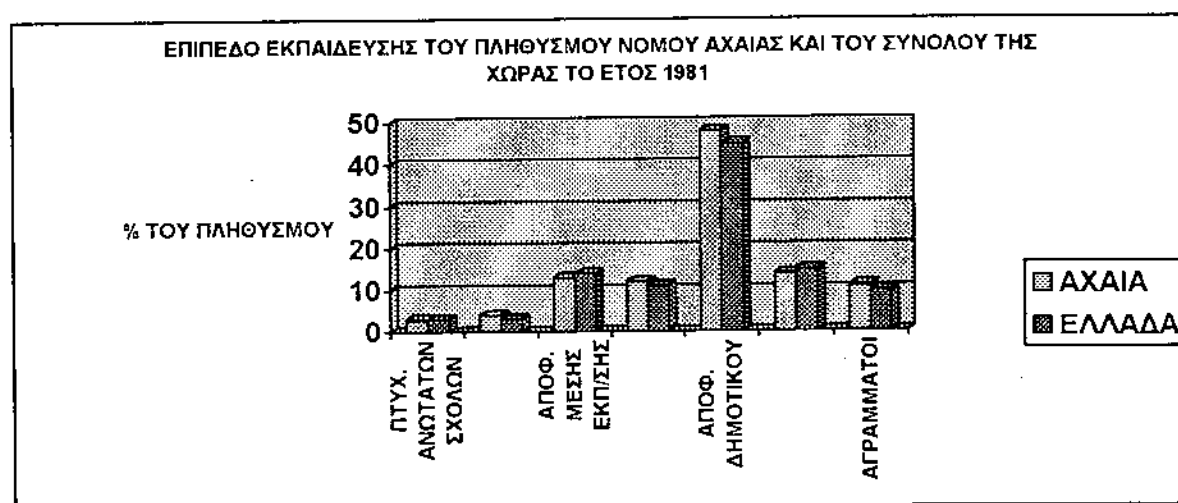
Συνολικά φαίνεται ότι ο Νομός συγκεντρώνει θετική μεταναστευτική κίνηση σε σύγκριση με τη χώρα και την Περιφέρεια.

2. 2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2. 2. 1. Επίπεδο Εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό κατοίκων που έχουν παραμείνει στα χαμηλά στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος.

Το 70% των κατοίκων έχουν φοιτήσει το πολύ μέχρι την τελευταία τάξη του Δημοτικού σχολείου. Μεταξύ αυτών το 23% δεν έχουν ολοκληρώσει τις στοιχειώδεις σπουδές, ενώ σχεδόν το 50% του πληθυσμού διαθέτει μόνον απολυτήριο Δημοτικού Σχολείου. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης που κυριαρχούσε στο Νομό μέχρι την πολύ πρόσφατη περίοδο, που όμως δεν αποκλίνει σημαντικά από το σύνολο της ελληνικής πραγματικότητας.

Διαγρ. 2.2-1 : Επίπεδο Εκπαίδευσης Πληθυσμού το διάγραμμα να είναι στη σειρά 31 της σελ. 11

Η κατάσταση εμφανίζεται περισσότερο δυσμενής εάν το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων του Νομού συγκριθεί με αυτό της περιοχής πρωτεύουσας, όπου η ποσοστιαία κατανομή των κατοίκων ανά επίπεδο εκπαίδευσης υποδεικνύει ότι 52% εξ αυτών διαθέτουν απολυτήριο Δημοτικού.

Είναι φανερό ότι παρά την υψηλή αστικότητα του νομού, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού του προσεγγίζει τα όρια χαμηλότετου εκπαιδευτικού επιπέδου. Με άλλα λόγια, η υψηλή συγκέντρωση σε αστικά κέντρα δεν φαίνεται να συμβαδίζει με το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού.

2.2.2. Επίπεδο εκπαίδευσης και κατάσταση απασχόλησης.

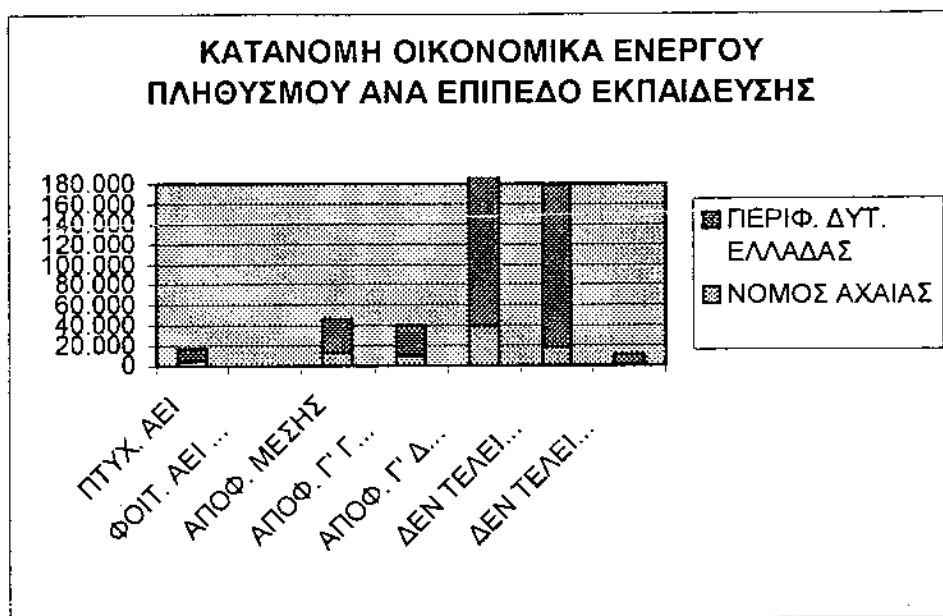
Η διερεύνηση της απασχόλησης στο Νομό Αχαΐας ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζει τα παρακάτω γενικά χαρακτηριστικά

- οι απασχολούμενοι συγκεντρώνονται κυρίως σε επίπεδα εκπαίδευσης απολυτηρίου Δημοτικού και Γ' Γυμνασίου.
- οι Πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών αποτελούν μικρό τμήμα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Επιπλέον:

- η μεγαλύτερη συγκέντρωση πτυχιούχων ΑΕΙ εμφανίζεται στον τριτογενή τομέα, όπως εξάλλου και σε εθνικό επίπεδο.
- Οι εργαζόμενοι πτυχιούχοι ΑΕΙ στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ανέρχονται σε ποσοστά χαμηλότερα από ότι στο σύνολο της χώρας,
- οι εργαζόμενοι απόφοιτοι του Δημοτικού παρουσιάζουν δραστική πτώση από το 1991 σε όλους τους τομείς, με έμφαση στο γυναικείο δυναμικό,
- οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό, που αποτελούν και μεγάλο τμήμα της απασχόλησης στο Νομό, χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης.
- το επίπεδο εκπαίδευσης των γυναικών που αυτοαπασχολούνται, με ή χωρίς προσωπικό, είναι υψηλότερο των ανδρών.
- οι μισθωτοί εμφανίζουν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πτυχιούχων.
- υψηλό ποσοστό βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση είναι απόφοιτοι Δημοτικού.

ΠΗΓΗ Ε.Σ.Υ.Ε.

Διάγραμμα 2.2-2: Κατανομή Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού ανά Επίπεδο Εκπαίδευσης

Η ανεργία ανέρχεται περίπου στο 10% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Νομού Αχαΐας, αν και όπως αναφέρεται σε επόμενο κεφάλαιο, αυτό το ποσοστό φαίνεται να υποτιμά τα πραγματικά μεγέθη.

Το μεγαλύτερο τμήμα αφορά εργατικό δυναμικό με απολυτήριο Δημοτικού ή Μέσης Εκπαίδευσης. Πάντως, γύρω στο 15% των ανέργων έχει εκπαιδευτικό επίπεδο από ανώτερη εκπαίδευση και πάνω.

Η ανάλυση της ανεργίας ανά ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης εμφανίζει τα ακόλουθα γενικά ποιοτικά χαρακτηριστικά:

- το μεγαλύτερο τμήμα των ανέργων συγκεντρώνεται στις νεαρές ηλικίες, ειδικά σε αυτούς που έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης, και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις.
- οι αυξητικές τάσεις στην ανεργία στις νεαρές ηλικίες είναι σαφώς υψηλότερες από το εθνικό επίπεδο.
- μεγάλο τμήμα ανεργίας συγκεντρώνεται επίσης στους αποφοίτους Δημοτικού, 30-64 ετών, όπου όμως οι τάσεις είναι μειωτικές, σε αντίθεση με την ανεργία 15-29 ετών, στην κατηγορία αυτή, που παρουσιάζει αυξητικές τάσεις ξεκινώντας από χαμηλότερα επίπεδα.

- η ανεργία στους πτυχιούχους Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, σχεδόν διπλασιάστηκε μεταξύ 1988-1991 και έπληξε εντυπωσιακά το γυναικείο πληθυσμό ιδιαίτερα των νεαρών ηλικιών. (Βλέπε παράρτημα Πίν. 2)

2.3. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

2.3.1. Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο τριτογενής τομέας απορροφά το μεγαλύτερο τμήμα της απασχόλησης στο νομό, σε αντίθεση με το σύνολο της Περιφέρειας, όπου κυριαρχεί ο πρωτογενής τομέας

Ετος	Σύνολο απασχολούμενων	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ			Δευτερογενής			Τριτογενής		
		Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες
1981	240.942	112.880	79.321	33.559	54.453	44.373	10.080	69.369	50.773	18.595
1991	216.866	77.337	58.296	19.041	44.510	36.930	7580	99.572	68.454	31.118
Μεταβολή %	-9,99%	-31,49%	-26,61%	-43,26%	-8,26%	26,77%	-24,80%	43,54%	34,82%	67,33%

Ετος	Σύνολο απασχολούμενων	Ν. ΑΧΑΪΑΣ			Δευτερογενής			Τριτογενής		
		Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Αρρενες	Θήλειες
1981	96.413	27.135	21.355	5.780	32.232	24.930	7.302	35.941	25.395	10.546
1991	100.622	18.616	14.095	4.521	24.038	18.796	5.242	50.985	33.537	17.448
Μεταβολή %	4,37%	-31,39%	-34,00%	-21,78%	-25,42%	-24,60%	28,21%	41,86%	31,03%	68,64%

Πιν.2.3.1: Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας 1981 - 1991

Ειδικότερα:

- η σημασία του πρωτογενούς τομέα φαίνεται συνεχώς μειωνόμενη, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι στον τομέα αυτόν ανήκουν στις ηλικίες από 30 ετών και άνω, με έμφαση στην ηλικιακή περιοχή από 45-64 ετών,
- η απασχόληση στη βιομηχανία λόγω της έντονης αποβιομηχανοποίησης του νομού (και του υψηλού αριθμού των προβληματικών επιχειρήσεων) εμφανίζει μειωτικές τάσεις, ειδικά στις ηλικίες από 20 - 45 ετών,
- Η απασχόληση στις υπηρεσίες, με έμφαση στις Τράπεζες, παρουσιάζει έντονες αυξητικές τάσεις.

Η συμμετοχή απασχολούμενων ανά ομάδα ηλικιών και θέση στην επιχείρηση υποδηλώνει ότι:

- η ηλικία 30 - 44 είναι πλέον ενεργή στους απασχολούμενους με προσωπικό, και ιδιαίτερα αυξημένη σε σχέση με τον εθνικό μέσο, παρουσιάζει δε διαχρονική αύξηση, ακολουθούμενη από την ηλικία 45 - 64 ετών,
- εντυπωσιακή είναι η συμμετοχή των γυναικών μεταξύ 30 - 44 ετών στο σύνολο των γυναικών απασχολούμενων με προσωπικό,
- οι απασχολούμενοι χωρίς προσωπικό στην ηλικία 45 - 64 ετών, (που είναι και η πλέον σημαντική ομάδα) παρουσιάζουν διαχρονική μείωση,

- η κατηγορία μισθωτών εμφανίζεται σχετικά μειωμένη στη χρονική περίοδο (1988 - 1991), με έμφαση στην ομάδα 30 - 44 ετών,
- οι βοηθοί σε οικογενειακή επιχείρηση (ειδικά στην ηλικία 45 - 64 ετών) παρουσιάζουν επίσης διαχρονική μείωση.

2.3.2 Διάρθρωση της Απασχόλησης στη Μεταποίηση.

Η μεταποιητική απασχόληση στο Ν. Αχαΐας χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό κλαδικής συγκέντρωσης, ο οποίος διαχρονικά (1973 - 1988) παρά την κλαδική αναδιάρθρωση, παραμένει αμετάβλητος. Οι κλάδοι των τροφίμων, της υφαντουργίας και της ένδυσης συγκεντρώνουν το ήμισυ των απασχολουμένων στο Νομό. Με το συνυπολογισμό τεσσάρων ακόμα κλάδων, καλύπτονται τα 3/4 της βιομηχανικής απασχόλησης.

Στο διάστημα 1973 - 1988, ο αριθμός των απασχολουμένων στη μεταποίηση αυξήθηκε κατά 27%. Η δεκαεπενταετής αυτή χρονική περίοδος διακρίνεται σε τρία επιμέρους διαστήματα, που έχουν σαφώς διαφορετικά χαρακτηριστικά όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στον επόμενο πίνακα και διάγραμμα.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1973-1988					ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ
Έτος	Μείωση Απασχ. (άτομα)	Ποσοστό %	Αύξηση απασχ. (άτομα)	Ποσοστό %	Καθαρή μεταβολή (άτομα)
1973-78	1079	14,8	5050	44,8	3971
1978-84	2843	39	3888	34,5	1045
1984-88	3373	46,2	2326	20,6	-1047
Σύνολο	7295	100	11204	100	3969

Πιν. 2.3-3. Διαχρονικές μεταβολές στην απασχόληση, Ν. Αχαΐας 1973 -88

Διάγρ. 2.3-1 : Διαχρονική Μεταβολή της Απασχόλησης στην Μεταποίηση του Ν. Αχαΐας

- κατά το χρονικό διάστημα 1973 - 1978 υπήρξε μια δυναμική αύξηση της απασχόλησης (27%).
- κατά το χρονικό διάστημα 1978 - 1984 η αύξηση της απασχόλησης συνεχίζεται αλλά με σημαντικά χαμηλότερο ρυθμό (5,5%).
- η αυξητική τάση των προηγούμενων ετών αντιστρέφεται στην περίοδο 1984 - 1988, όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά 1.047 άτομα ή 5,3%.

Η μείωση αυτή απορρόφησε την αύξηση της προηγούμενης πενταετίας με αποτέλεσμα ο αριθμός των απασχολούμενων στην μεταποίηση να μειωθεί στο επίπεδο του 1978.

Η δημιουργία όσο και η απώλεια θέσεων εργασίας σε όλη την περίοδο προήλθε από μικρό αριθμό κλάδων. Όσον αφορά στην αύξηση, αυτή οφείλεται κατά 86% σε 12 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, ενώ, όσον αφορά στη μείωση, αυτή προήλθε σε ποσοστό 90% από 8 κλάδους.

ΚΛΑΔΟΙ - ΠΗΓΕΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ						
Κλάδος	1981-86		1989-92		1981-92	
	μείωση θέσεων		μείωση θέσεων		μείωση θέσεων	
	(αριθμ.)	(%)	(αριθμ.)	(%)	(αριθμ.)	(%)
Τρόφιμα	393	19				
Ποτά	206	10				
Υφαντουργία	351	17	1793	57,5	2837	51,7
Ενδυση/Υποδήματα	523	25,3			480	8,7
Χαρτοβιομηχανία	429	20,8	349	11,2	822	15
Ελαστ/πλαστικά			204	6,5		
Μη μεταλλιο			187	6	398	7,2
Μεταλλικά πο.			337	10,8		
Λοιποί	223	10,8	16	0,5	670	12,2
Σύνολο	2065	100	3120	100	5472	100

Πίν. 2.3 - 4: Κλάδοι - Πηγές απόλειας θέσεως εργασίας στη Βιομηχανία, Ν. Αχαΐας, 1981 - 92

Ειδικότερα για ότι αφορά στη δυσμενή εξέλιξη του κλάδου της υφαντουργίας, αυτή οφείλεται κυρίως στην παύση λειτουργίας της Πειραικής- Πατραϊκής, η οποία δεν αντανakλά αποκλειστικά τη κρίση του κλάδου. Η Πειραική, που αντιπροσώπευε το 1985 το 70% της απασχόλησης στον κλάδο στο Νομό, χρεώθηκε το 85% των απωλεσθέντων θέσεων του κλάδου.

ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ		
Μέγεθος επιχείρησης (αριθμ. Απασχ.)	Μείωση απασχ. (άτομα)	Προέλευση της μείωσης (%)
-10	192	9
11-49	288	13
50-100	332	15
101-500	727	34
501	621	29
Σύνολο	2160	100

2.3-5 Μείωση της απασχόλησης ανά μέγεθος της επιχείρησης

Επισημαίνεται ότι:

- η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας προήλθε εξίσου από τις μικρές (<50 απασχολουμένων) και τις μεγάλες (>50 απασχολουμένων) επιχειρήσεις
- η απώλεια θέσεων εργασίας προήλθε κατά κύριο λόγο από τις μεγάλες (>50 απασχολουμένων) επιχειρήσεις και σε μικρότερο βαθμό από τις ΜΜΕ (>50 απασχολουμένων)

- η διαφορετική προέλευση της δημιουργίας και απώλειας θέσεων εργασίας επέφερε ανακατατάξεις στη σύνθεση των επιχειρήσεων των κλάδων αυτών κατά μέγεθος απασχόλησης σε σχέση με το 1973.

Αναφορικά με τις νέες θέσεις εργασίας, που προέκυψαν από τις επενδύσεις μέσω του αναπτυξιακού νόμου για την περίοδο 1991-1994, οι θέσεις αυτές είναι ελάχιστες, μόλις 310. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τη συνέχιση της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι νέες επενδύσεις, όπου αυτές πραγματοποιούνται, αφορούν κατά κύριο λόγο επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου. Και αυτό θεωρείται φυσικό, αφού ο εκσυγχρονισμός και η ανανέωση του παραγωγικού εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων αποτελεί τη βασική στρατηγική επιβίωσης των επιχειρήσεων και αύξησης της ανταγωνιστικότητας τους.

ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ Ν. 1892/90			
Κλάδος	Επενδύσεις	Νέες θέσεις	Επενδύσεις / Νέες θέσεις
20	712	180 (35)	4 (20,3)
24	59		
25	147	10	14,7
26	23		
28	151	9	16,8
30	133	12	11,1
33	960	7	137,1
35	1105	37	29,9
Χωρίς κωδικό κλάδου	53	3	17,7
Μεταποίηση	3343	258(78)	13 (42,9)
Τουρισμός / Ξενοδοχεία	969	51	19
Σύνολο	4312	309 (129)	13,9 (33,4)

2.3-6: Νέες θέσεις εργασίας στα πλαίσια του Ν. 1892/90

Το κόστος των νέων θέσεων εργασίας στη μεταποίηση είναι πολύ υψηλό, αφού σε κάθε νέα θέση αντιστοιχούν επενδύσεις σχεδόν 43 εκ. δρχ. και έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη δεκαετία 1983 - 1993. Είναι σαφές ότι η ανάκαμψη της τοπικής απασχόλησης στη βιομηχανία απαιτεί σημαντικού μεγέθους επενδύσεις και ότι η διατήρηση του υποτονικού επενδυτικού κλίματος θα επιδεινώσει την κατάσταση της ανεργίας στον κλάδο.

2. 4. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

2.4.1. Γενικά Χαρακτηριστικά

Το φαινόμενο που χαρακτηρίζει τις εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή πραγματικότητα κατά τη δεκαετία του 1980 είναι μια ευρείας κλίμακας αναδιοργάνωση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων, που εκφράζεται κυρίως μέσα από την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας. Η αναδιάρθρωση αυτή συνοδεύεται συνήθως από φαινόμενα αποβιομηχάνισης και ανεργίας, καθώς και από εντεινόμενη τάση τριτογενοποίησης με την αύξηση του τριτογενή τομέα και, κυρίως των υπηρεσιών.

Οι εξελίξεις αυτές έχουν επηρεάσει μέχρι ενός σημείου και το Νομό Αχαΐας, που περιλαμβάνει την τρίτη σε μέγεθος πόλη της Ελλάδας την Πάτρα.

Σε αυτές οφείλεται ένα μεγάλο μέρος των αλλαγών, που παρατηρούνται στο τέλος της δεκαετίας του 80, στην ευρύτερη περιοχή του νομού, δηλαδή η σχετική πτώση του κατά κεφαλή προϊόντος (ιδιαίτερα της βιομηχανικής παραγωγής) και η σημαντική συγκέντρωση προϊόντος και απασχόλησης στον τριτογενή τομέα με σύγχρονη βελτίωση των ρυθμών πληθυσμιακής αύξησης.

Η διαδικασία αναδιάρθρωσης έχει σαφείς επιπτώσεις στην απασχόληση και την αγορά εργασίας. Οι αλλαγές που συντελούνται συνοδεύονται κατά κανόνα από σοβαρή μείωση του εργατικού δυναμικού των επιχειρήσεων και από έντονα φαινόμενα διαρθρωτικής ανεργίας, που ανεβάζουν την ανεργία στο Νομό σε πάνω από το 10% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού για το 1991.

Η μείωση των θέσεων εργασίας δεν είναι η μόνη επιθετική στρατηγική των επιχειρήσεων απέναντι στο πρόβλημα του εκσυγχρονισμού και στην ανάγκη προσαρμογής σε νέες τεχνολογίες και τεχνικές παραγωγής. Συνδέεται επίσης και με μια ουσιαστική αλλαγή των εργασιακών σχέσεων, μια πιο ευέλικτη χρήση του εργατικού δυναμικού (ευελιξία στις απολύσεις, συχνές αλλαγές του προσωπικού, μερική απασχόληση, εντατικοποίηση της εργασίας), η οποία δημιουργεί το ίδιο σοβαρά προβλήματα στην αγορά εργασίας όσο και η απόλυτη μείωση της απασχόλησης.

Ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων δημιουργεί νέα ζήτηση για υπερειδικευμένη εργασία, όπως ανώτερα στελέχη, τεχνικούς και μηχανικούς σε παραγωγή, έρευνα και σχεδιασμό των προϊόντων, μηχανοργάνωση, ικανά να προγραμματίσουν και να ελέγξουν την παραγωγική διαδικασία. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται παράλληλα εκτεταμένη από-ειδίκευση, καθώς η αυτοματοποιημένη παραγωγή κατα-

στρέφει πολλές από τις παλιές ειδικεύσεις, αντικαθιστώντας τες με νέες θέσεις ανειδίκευτης εργασίας.

Έτσι, το πρόβλημα στην αγορά εργασίας εντοπίζεται στο γεγονός ότι, χάνεται ένας σημαντικός αριθμός θέσεων εργασίας, ενώ οι νέες θέσεις που προσφέρονται αφορούν συνήθως διαφορετικά στρώματα του εργατικού δυναμικού. Αλλά και οι θέσεις που δημιουργούνται σε νέα βιομηχανική δραστηριότητα τείνουν επίσης να είναι ανειδίκευτες, καθώς αυτή συγκεντρώνεται κυρίως σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και σε κλάδους έντασης εργασίας. Έτσι, ενώ μπορεί να προσφέρεται ένας σημαντικός αριθμός νέων θέσεων εργασίας, οι θέσεις αυτές είναι τελείως διαφορετικές από αυτές που χάνονται.

Οι νέες θέσεις αφορούν ένα «δευτερεύον» κομμάτι του εργατικού δυναμικού και το οποίο παραδοσιακά θεωρείται ότι ασκεί «ανειδίκευτη» εργασία, δηλαδή, χαμηλότερα αμοιβώμενη και με χειρότερες συνθήκες εργασίας. Οι θέσεις αυτές συχνά αφορούν και άτυπες μορφές απασχόλησης.

Εκτεταμένη αναδιάρθρωση έχει συμβεί και στον τριτογενή τομέα της οικονομίας του Νομού. Οι θέσεις εργασίας που προσφέρονται στις υπηρεσίες είναι και αυτές σαφώς διαχωρισμένες, από τις πιο υψηλά αμοιβώμενες θέσεις των στελεχών και διευθυντών επιχειρήσεων έως τις χαμηλότερα αμοιβώμενες θέσεις υπαλλήλων και πωλητών.

Όλο και περισσότερο όμως τείνει να συγκροτηθεί μια ιδιότυπη αγορά εργασίας σταθερά αυξανόμενων και διαφοροποιημένων υπηρεσιών. Από τη μια μεριά, νέες «υπερ-ειδικευμένες» και υψηλά αμοιβώμενες θέσεις δημιουργούνται για υπηρεσίες που προσφέρονται είτε από επαγγελματίες (μέσα ή έξω από τις μεγάλες εταιρείες - δικηγόροι, τεχνικοί μηχανοργάνωσης κλπ.) είτε από επιχειρήσεις υπηρεσιών (διαφημιστικά γραφεία, σύμβουλοι επιχειρήσεων, επιχειρήσεις software).

Από την άλλη, δημιουργείται μια νέα ζήτηση για σειρά υπηρεσιών που έχουν αποκτήσει σημαντική βαρύτητα, λόγω των πολλαπλασιαστικών συνεπειών αυτού του είδους της ανάπτυξης, στον τουρισμό, την αναψυχή και τις εξυπηρετήσεις. Οι νέες θέσεις εργασίας που προσφέρονται σ' αυτή την κατηγορία υπηρεσιών, είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ανειδίκευτες και εξαιρετικά χαμηλά αμοιβώμενες (καθαρίστριες, σερβιτόροι). Η εργασία προσφέρεται και πάλι από «δευτερεύοντα» στρώματα του εργατικού δυναμικού (γυναίκες, ανέργους, μειονότητες κλπ.) και συχνά είναι εποχιακή.

Οι τάσεις τόσο στη βιομηχανία όσο και στις υπηρεσίες, στους δύο βασικούς τομείς της οικονομίας του Νομού, φαίνεται να οδηγούν σε μια σαφή υποχώρηση της ζήτησης για ειδικευμένη και σταθερή εργασία και μια άνοδο της ζήτησης για υπερειδικευμένη όσο και για ανειδίκευτη εργασία.

Η παραπάνω ανάλυση υποδηλώνει ότι ο χαρακτήρας της ανεργίας στο Νομό είναι κυρίως διαρθρωτικός, με εμφανή στοιχεία τεχνολογικής ανεργίας, ενώ παρατηρείται όξυνση των άτυπων μορφών απασχόλησης (ένταση ανειδίκευτης εργασίας που προσφέρουν νέα στρώματα του εργατικού δυναμικού π.χ. μειονότητες μεταναστών).

Η εικόνα αυτή της καθημερινής εμπειρίας είναι δύσκολο να αποτυπωθεί με βάση τα επίσημα στοιχεία των απογραφών, ενώ λείπουν οι ειδικευμένες έρευνες, που θα βοηθούσαν να εντοπισθούν αυτού του είδους τα χαρακτηριστικά.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

3.1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

3.1.1. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Βασικό στοιχείο των τελευταίων ετών είναι η συνεχής μείωση του μαθητικού δυναμικού (μαθητών δημοτικού και νηπίων). Η μείωση αυτή στην πενταετία 1990-1995 ανήλθε σε ποσοστό περίπου 45%. Αυτό οφείλεται κύρια στη μείωση του μαθητικού δυναμικού της υπαίθρου, ενώ στα αστικά κέντρα του Νομού (Πάτρα, Αίγιο) παρατηρείται σχετική στασιμότητα (πίνακες παραρτήματος).

Ιδιαίτερα «προβληματική» περιοχή είναι η περιοχή των Κοινοτήτων των Καλαβρύτων, όπου τα τελευταία χρόνια αναστέλλουν την λειτουργία τους τα σχολεία από έλλειψη μαθητών.

Η αναλογία των διδασκόντων προς το μαθητικό δυναμικό για ολόκληρο το νομό δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική, αφού υπολείπεται αυτής της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος και της αντίστοιχης ολοκλήρου της χώρας.

Εντός του νομού υπάρχουν σημαντικές διαφορές, με πολύ καλύτερη αναλογία στην ύπαιθρο. Αυτό οφείλεται στα (μικρά) μονοθέσια σχολεία των Κοινοτήτων με τους λίγους έως ελάχιστους μαθητές.

Το σχολικό έτος 1994 - 1995 η αναλογία αυτή ήταν 1 εκπαιδευτικός ανά 20 μαθητές στα αστικά κέντρα, ενώ στην ύπαιθρο η αναλογία είναι μεταξύ 14,4 και 18, ανάλογα με την περιοχή. Είναι γεγονός πάντως ότι αυτή η αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό βελτιώνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια και στα αστικά κέντρα του Νομού και στην ύπαιθρο.

Στην υλικοτεχνική υποδομή τα προβλήματα εντοπίζονται κυρίως στα αστικά κέντρα (Πάτρα, Αίγιο), όπως επίσης και στα χωριά κυρίως της επαρχίας Πατρών όπου αρκετά σχολεία λειτουργούν σε διπλή βάρδια, λόγω έλλειψης στέγης (Για το σχολικό έτος 1997-98 καταγράφηκαν 46 στην Πάτρα και 57 στην ύπαιθρο της επαρχίας Πατρών). Στις ίδιες περιοχές επίσης πολλά σχολεία στεγάζονται σε ιδιωτικά διδαστήρια (16 στην Πάτρα, 27 στην ύπαιθρο της επαρχίας Πατρών, 60 στο σύνολο του Νομού).

Ο Συνολικός αριθμός των μαθητών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ανέρχεται σε περίπου 22.800 (1997 - 1998).

Στο Νομό Αχαΐας υπάρχουν συνολικά 264 Δημοτικά, εκ των οποίων 84 ευρίσκονται σε αστικές περιοχές (73 συγκεντρωμένα στην περιοχή Πατρών, 11 στο Αίγιο) και 180 σε αγροτικές περιοχές.

3.1.2. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση ο αριθμός των μαθητών παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα τα τελευταία χρόνια. Την σχολική χρονιά 1994 - 95 το δυναμικό αυτό παρουσίασε μια σημαντική αύξηση (μεγαλύτερη του 10%), το οποίο οφείλεται στην λειτουργία των ΤΕΛ.

Η αναλογία μαθητών/καθηγητών είναι μάλλον καλή ενώ οι ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή εντοπίζονται κυρίως στην Πάτρα και τα αστικά κέντρα του Νομού. Στην Πάτρα επομένως λειτουργούν και τα περισσότερα σχολεία σε διπλή βάρδια (34 σε σύνολο 44 στο Νομό).

Ο συνολικός αριθμός των μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ανέρχεται σε περίπου 27.300 (1997-98), ενώ η σχέση μαθητών ανά καθηγητή ανέρχεται σε 13,0.

Στο Νομό Αχαΐας υπάρχουν συνολικά 62 Γυμνάσια, εκ των οποίων 37 ευρίσκονται σε αστικές περιοχές (30 στην περιοχή Πατρών και 5 στο Αίγιο) και τα 27 σε ημιαστικές / αγροτικές περιοχές.

Στο Νομό λειτουργούν 37 Λύκεια, 23 σε αστικές περιοχές εκ των οποίων 19 συγκεντρωμένα στην περιοχή Πατρών και 3 στο Αίγιο και 14 σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές.

Σήμερα επίσης λειτουργούν στο Νομό 13 Δημόσια Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια τα οποία παρέχουν στους μαθητές βασική επαγγελματική εκπαίδευση και εμπειρία.

3.1.3. Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στο Νομό Αχαΐας λειτουργούν από το 1992 δύο Δημόσια Ι.Ε.Κ. (Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης) στην Πάτρα και στο Αίγιο. Οι εκπαιδευόμενοι είναι περίπου 500 ανά εξάμηνο σπουδών (400 στην Πάτρα) ενώ οι εκπαιδευτικοί (που κυρίως είναι ωρομίσθιο προσωπικό με εξάμηνες συμβάσεις) είναι περίπου 100. Τα τμήματα που λειτουργούν και τα οποία αντιστοιχούν με ειδικότητες είναι περίπου 20.

Εκτός των Δημοσίων Ι.Ε.Κ. λειτουργούν στην πόλη της Πάτρας και Ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης που καλύπτουν τις ειδικότητες των τμημάτων Οικονομίας, Διοίκησης, Λογιστικής, Πληροφορικής κ.α. (ΔΕΛΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ, ΒΕΡΓΗ κ.α.).

3.1.4. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Στην Πάτρα λειτουργεί από το 1966 το τρίτο Πανεπιστήμιο της χώρας με κυρίως τεχνικό προσανατολισμό. Περιλαμβάνει πέντε σχολές (Θετικών Επιστημών, Πολυτεχνική, Επιστημών Υγείας, Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Οικονομικών Επιστημών). Σήμερα λειτουργούν σε αυτό 21 συνολικά τμήματα με 12.700 φοιτητές και 790 (περίπου) διδακτικό προσωπικό.

Επίσης στην πόλη των Πατρών λειτουργεί το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (ΤΕΙ) το οποίο ιδρύθηκε το 1983 με το νόμο 1404/83 σαν ένα ανεξάρτητο και αυτοδιοικούμενο Ν.Π.Δ.Δ. Το Τ.Ε.Ι. περιλαμβάνει 3 σχολές (Διοίκησης και Οικονομίας, Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας και Τεχνολογικών Εφαρμογών) και 9 τμήματα. Φοιτούν σε αυτό περίπου 6.000 σπουδαστές ενώ το προσωπικό (εκπαιδευτικό και διοικητικό) είναι 600 άτομα.

3.1.5. Επαγγελματική Εκπαίδευση - Κατάρτιση

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στο Νομό γίνεται κυρίως από τις σχολές του ΟΑΕΔ. Οι σχολές του ΟΑΕΔ που άνοιξαν τις πύλες του το 1968 για να δεχθούν τους μαθητές (αποφοίτους Γυμνασίων, Λυκείων), χωρίζονται σε δύο τομείς, τον τομέα της μαθητείας, όπου η φοίτηση είναι τριετής και οι ειδικότητες είναι γύρω στις 8 - 10 και τον τομέα ταχύρυθμης εκπαίδευσης, όπου η φοίτηση είναι μονοετής και οι ειδικότητες πολύ λιγότερες (2 -3). Κάθε χρόνο φοιτούν περίπου 400 μαθητές και το εκπαιδευτικό προσωπικό (μόνιμο και έκτακτο) είναι περίπου 35 - 40 άτομα.

Κατάρτιση - επιμόρφωση προσφέρει επίσης και το ΕΛΚΕΠΑ που λειτουργεί στο Νομό μόλις τα τελευταία χρόνια. Η κατάρτιση γίνεται με τη μορφή σεμιναρίων. Τα σεμινάρια του ΕΛΚΕΠΑ απευθύνονται σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

3.1.6. Άλλες μορφές εκπαίδευσης

Στον τομέα της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης λειτουργούν 300 περίπου φροντιστήρια ξένων γλωσσών (190 στην Πάτρα), τα περισσότερα των οποίων είναι μικρές ιδιωτικές επιχειρήσεις που λειτουργούν σε ατομική βάση. Τα πλέον οργανωμένα βρίσκονται στην πρωτεύουσα του Νομού. Ιδιαίτερα θα αναφερθούν, το Ινστιτούτο Γκαίτε και το Γαλλικό Ινστιτούτο, τα οποία έχουν και σημαντική παρουσία στα πολιτιστικά πράγματα της πόλης των Πατρών, με διαλέξεις, εκθέσεις, προβολές κ.λ.π.

3.2. Υγεία

Ο τομέας της υγείας πρόνοιας, είναι από τους πλέον δυναμικούς για την περιοχή (μαζί με την εκπαίδευση συμμετέχει κατά 7,8% στη συνολική παραγωγή του Ν. Αχαΐας και κατά 6,8% στην αντίστοιχη της περιφέρειας).

Σχεδόν όλη η υποδομή (υλικοτεχνική και ανθρώπινο δυναμικό) είναι συγκεντρωμένο στην πόλη της Πάτρας που αποτελεί το νοσηλευτικό κέντρο όχι μόνο του Νομού και της Περιφέρειας Δ. Ε., αλλά ευρύτερης περιοχής της χώρας με σημείο αναφοράς το σύγχρονο Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, που άρχισε να λειτουργεί τα τελευταία χρόνια.

Η κρατική νοσοκομειακή περίθαλψη στο Νομό παρέχεται από έξι (6) Νοσοκομεία (4 στην πόλη της Πάτρας, ένα στο Αίγιο και ένα στα Καλάβρυτα) και από 6 Κέντρα Υγείας. Τα κέντρα Υγείας είναι: Ακράτας, Δάφνης, Κλειτορίας, Ευρυμάνθειας, Χαλανδρίτσας και Κάτω Αχαΐας.

Η αναλογία κατοίκων (Πατρό για το νομό είναι 262 και η αναλογία κατοίκων / κλίνη 225, έναντι 419 και 365 αντίστοιχα για την Περιφέρεια. (Τα στοιχεία είναι απογραφής του 1991). Σήμερα η αναλογία αυτή έχει αισθητά βελτιωθεί με τη λειτουργία και άλλων νέων κλινικών / κλινών σε όλα τα Νοσοκομεία του Νομού.

Ο αριθμός των γιατρών της πόλης της Πάτρας υπερβαίνει τους 1.000, ενώ στο σύνολο του νομού ανέρχεται σε 1250. Τα φαρμακεία της πόλης υπερβαίνουν τα 150, (σύνολο νομού 217, 1998).

Ο συνολικός αριθμός των νοσηλευθέντων ατόμων, το 1996, έφθασε τα 48.000 άτομα, ενώ η παρεχόμενη νοσηλεία μπορεί να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητικού επιπέδου. Οι νοσοκομειακές κλίνες ανά 1.000 κατοίκους για την ευρύτερη περιοχή Πατρών (πληθυσμός 195.000) είναι 4,59 έναντι 2,7 για όλη την περιφέρεια και 5,2 για την χώρα.

3.3. Πρόνοια

Η κρατική πρόνοια στο νομό υλοποιείται μέσω των:

- Κρατικών παιδικών Σταθμών
- Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ)
- Γηροκομείων / Πτωχοκομείων
- Ασύλων Ανιάτων
- Προγραμμάτων επιδότησης ατόμων με ειδικές ανάγκες (τυφλοί, κωφάλαλοι, ανάπηροι, άτομα με μεσογειακή αναιμία, κ.λ.π).
- Προγράμματα στεγαστικής αποκατάστασης πληγέντων από θεομηνίες, σεισμούς κ.λ.π.

Την εποπτεία και διαχείριση αυτών, σε επίπεδο νομού, έχει η Διεύθυνση Πρόνοιας της Νομαρχίας Αχαΐας. Έχει περίπου 25 υπαλλήλους (έναντι 50 περίπου οργανικών θέσεων) και ετήσιο προϋπολογισμό (μισθοδοσία, έξοδα λειτουργίας των ιδρυμάτων που έχει - παιδικοί σταθμοί, θεραπευτήρια κ.λ.π.) περίπου 700 εκατομμύρια δραχμές.

3.3.1. Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί

Λειτουργούν στο νομό 21 κρατικοί παιδικοί σταθμοί, με την παρακάτω κατανομή:

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΡ. ΜΟΝΑΔΩΝ	ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ
ΠΑΤΡΩΝ	12	950	78
ΔΕΜΕΝΙΚΑ	1	50	4
ΑΙΓΙΟ	4	285	18
Κ. ΑΧΑΪΑ	1	70	2
ΑΚΡΑΤΑ	1	75	5
ΔΙΑΚΟΦΤΟ	1	50	5
ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ	1	50	3
ΣΥΝΟΛΟ	21	1530	115

Πίν.: 3.3-1

Σήμερα οι σταθμοί δεν λειτουργούν με την παραπάνω αναφερόμενη δυναμικότητα (η οποία αποτελεί την μέγιστη για τον κάθε σταθμό, και η οποία επιτυγχάνεται όταν ο σταθμός έχει πλήρη στελέχωση, κ.λ.π.), ακριβώς λόγω της έλλειψης προσωπικού, ή και των προβλημάτων των κτιρίων. Αντίθετα το προσωπικό που αναφέρεται, είναι αυτό που σήμερα υπηρετεί.

Από άποψη κτιρίων, μόνο δύο σταθμοί λειτουργούν σε δημόσια (ιδιότητα κτίρια. Οι υπόλοιποι λειτουργούν σε ενοικιασμένα οικήματα ή παραχωρημένα από τους δήμους (π.χ. Καλάβρυτα, κ.λ.π.).

Εκτός των παραπάνω υπάρχουν και δύο κέντρα παιδικής μέριμνας, του Σκαγιοπουλείου Ιδρύματος, με δυναμικότητα 30 παιδιών και το θηλέων με δυναμικότητα 50 παιδιών.

3.3.2. Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ)

Τα ΚΑΠΗ, είναι ιδρύματα που λειτουργούν πλέον με ευθύνη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε ηλικιωμένα άτομα.

Υπάρχουν, σήμερα, δύο στο Νομό: Ένα στην Πάτρα, και ένα στο Αίγιο.

3.3.3. Γηροκομεία - Πτωχοκομεία

Στο Νομό λειτουργούν μόνο ιδρύματα Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου (Ιδρυμάτων - Σωματείων) και της εκκλησίας.

Υπάρχουν στην Πάτρα (Δήμου, Εκκλησίας, Κωνσταντινουπουλείου Ιδρύματος) στο Αίγιο και τα Καλάβρυτα της Εκκλησίας.

3.3.4. Ασύλα Ανιάτων

Υπάρχουν τέσσερα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου και βρίσκονται στην Πάτρα:

- Του Κωνσταντινουπουλείου Ιδρύματος
- Του Ασύλου Ανιάτων
- Η κιβωτός της αγάπης (για παιδιά και νέους)
- Του θεραπευτικού ιδρύματος απροσαρμόστων παιδών «**Η Μέριμνα**»

Αντίστοιχα ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου δικαίου λειτουργούν:

- Το θεραπευτήριο Ψυχικών παθήσεων Αιγίου, με δυναμικότητα 100 κλινών.
- Το παράρτημα Πάτρας του Εθνικού Ιδρύματος Αποκατάστασης Αναπήρων, το οποίο διαθέτει φυσικοθεραπευτήριο και σχολείο για 15 μαθητές.
- Το παράρτημα Πάτρας του Εθνικού Ιδρύματος Προστασίας Κωφάλλων, με δυναμικότητα 40 παιδιών.

- Το παράρτημα Πάτρας του ΠΗΚΠΑ, το οποίο διαθέτει μονάδα για σπαστικά παιδιά (για 40) και παιδικό σταθμό για 50 παιδιά.

3.3.5. Προγράμματα Επιδότησης

Η Πρόνοια με μια σειρά προγράμματα που έχει, βοηθάει οικονομικά διάφορες ομάδες με προβλήματα (αναπήρους, κ.λ.π.). Τα βοηθήματα αυτά έχουν την μορφή των μηνιαίων επιδομάτων στις χρόνιες περιπτώσεις ή των έκτακτων εφ' άπαξ βοηθημάτων στις άλλες περιπτώσεις.

Το συνολικό ύψος των επιδομάτων υπερβαίνει το 1 δις δραχμές (προϋπολογισμός 1996, 1.14 δις), ενώ ο αριθμός των επιδοτούμενων ατόμων είναι σχεδόν σταθερός τα τελευταία χρόνια (περίπου 5 - 6.000).

Υπάρχουν επίσης και τα προγράμματα παροχής βοήθειας στους πληγέντες από διάφορες αιτίες, όπως έγινε με τους σεισμούς, στην πόλη της Πάτρας το 1993 και το 1995 στην περιοχή του Αιγίου.

Τέλος σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του νομού διαδραματίζουν και τα ταμεία ασφάλισης τα οποία εκτός της είσπραξης των εισφορών των ασφαλισμένων τους, δίνουν και σημαντικές παροχές είτε με τη μορφή συντάξεων είτε με τη μορφή άλλων παροχών (υγείας, κ.λ.π.).

3.3.7. Ασφαλιστικά Ταμεία.

Το ΙΚΑ ο μεγαλύτερος φορέας κοινωνικής ασφάλισης έχει στο νομό τέσσερα καταστήματα: τρία στην Πάτρα (Κεντρικό, Άνω Πόλης, Αγίου Αλεξίου) και ένα στο Αίγιο. Έχει περίπου 150.000 ασφαλισμένους (άμεσα και έμμεσα), και 18.000 συνταξιούχους. Μόνο το 1995 σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία των υπηρεσιών του, διέθεσε 20 δις δραχμές και 3,5 δις για άλλες παροχές (επιδόματα, νοσηλεία, κ.λ.π.).

Σημαντικός επίσης είναι και ο ρόλος των ασφαλιστικών ταμείων των Δημοσίων Υπαλλήλων, ενώ δεν πρέπει να υποβαθμιστεί η σημαντική συμβολή του ΟΓΑ.

ΥΠΟΔΟΜΗ ΥΓΕΙΑΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ

	1989	1990	1991	1992	1993
Αριθμός Κλινών	1.145	1.304	1.319	1.329	1.490
Αριθμός Ιατρών	879	1.028	1.131	1.477	1.535
Αριθμός οδοντιάτρων	199	207	216	216	224
Αριθμός Φαρμακείων	194	198	200	211	215

Πίν. 3.3-2

Πηγή: ΕΠΙΛΟΓΗ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 1995

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΝΕΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ

		1993	1995
ΔΗΜΟΣΙΑ	ΑΓ. ΑΝΔΡΕΑΣ	342	418
	ΠΑΙΔΩΝ	90	
	ΘΩΡΑΚΟΣ	60	52
	ΠΠΝ. ΡΙΟΥ	404	
	ΑΙΓΙΟΥ		
	ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ		
ΙΔΙΩΤΙΚ.	ΠΑΤΡΑ	230	

Πίν. 3.3-3

ΠΗΓΗ: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΙΔΙΑ ΤΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

3.4. Πολιτισμός

Και στον πολιτιστικό τομέα κέντρο αποτελεί η πόλη της Πάτρας. Από πολλά χρόνια κύρια πολιτιστική δραστηριότητα στην πόλη αλλά και στην ευρύτερη περιοχή ήταν οι εκδηλώσεις του καρναβαλιού. Οι εκδηλώσεις αυτές έγιναν θεσμός πια για την πόλη με ολοένα και μεγαλύτερη λαϊκή συμμετοχή (ξεπερνούν τις 40.000 οι συμμετέχοντες που στην συντριπτική πλειοψηφία τους είναι νέοι), ενώ και οι επισκέπτες στην πόλη είναι περισσότεροι από 150.000. Οι όλες δραστηριότητες του καρναβαλιού έχουν γίνει μια από τις σοβαρότερες οικονομικές δραστηριότητες της πόλης.

Τα τελευταία χρόνια, άρχισε να διοργανώνεται Διεθνές Φεστιβάλ (την περίοδο του καλοκαιριού) με ποικύλες εκδηλώσεις (μουσικές, θεατρικές, εικαστικές, κ.λ.π.).

Η υποδομή της πόλης περιορίζεται σε 2 μόνο αξιόλογους θεατρικούς χώρους (Δημοτικό θέατρο με 450 θέσεις, Αρχαίο Ωδείο με 2.000 θέσεις) και 2 κύριους εκθεσιακούς χώρους (Μέγαρο Λόγου και Τέχνης, Δημοτική Πινακοθήκη). Λειτουργούν βεβαίως και μικρότεροι ιδιωτικοί χώροι, ενώ για πολιτιστικές εκδηλώσεις (εκθέσεις, προβολές, συναυλίες, κ.λ.π) χρησιμοποιούνται και άλλοι χώροι, (Πανεπιστήμιο,

Φρούριο, Κάστρο Ρίου), περιστασιακά ή και μόνιμα. Παράλληλα εκσυγχρονίζονται - αναπαλαιώνονται μερικά παραδοσιακά κτίρια της πόλης (Δημοτικό Νοσοκομείο, Σταφιδαποθήκες Μπάρρυ, κ.λ.π.) τα οποία και χρησιμοποιούνται για πολιτιστικούς σκοπούς.

Τα μουσεία της πόλης (Αρχαιολογικό, Λαϊκής Τέχνης, Τύπου και Εθνολογικό) δεν μπορούν να θεωρηθούν ιδιαίτερα αξιόλογα, ούτε έχουν αναδειχθεί μέχρι σήμερα όσο πρέπει.

Παρ' όλα αυτά η Εφορία Κλασικών Αρχαιοτήτων (Περιφερειακής εμβέλειας) διαθέτει ένα μοναδικό και πλούσιο αρχείο αξιολογώτατων αντικειμένων (προϊόντα ανασκαφών) που περιλαμβάνει, εκτός των άλλων, μοναδικά ψηφιδωτά και που καθιστούν απαραίτητη τη δημιουργία νέου μουσείου για την πόλη της Πάτρας, διαδικασία που ήδη έχει δρομολογηθεί.

3.5. Μνημεία

Αν και η ιστορία της περιοχής ξεκινάει από τους πρώτους ελληνιστικούς χρόνους και είχε αναπτυχθεί αξιόλογη δράση (Αχαϊκή Συμπολιτεία κ.λ.π.), δεν υπάρχουν σημαντικά μνημεία. Κυρίως υπάρχουν μνημεία από την Ρωμαϊκή - Βυζαντινή εποχή με κυριότερα το Ωδείο της Πάτρας, το Κάστρο της Πάτρας και του Ρίου, τα μοναστήρια της Αγίας Λαύρας, του Μεγάλου Σπηλαίου, την Εκκλησία του Αγίου Ανδρέα και της Παναγίας Τρυπητής στο Αίγιο.

Από τα νεώτερα μνημεία, σημείο αναφοράς αποτελεί η μαρτυρική πόλη των Καλαβρύτων, όπου στην διάρκεια της Γερμανικής κατοχής συντελέστηκε ένα από τα αγριότερα ομαδικά εγκλήματα του ναζισμού, με τη σφαγή 1300 ανδρών που αποτελούσαν και όλο τον ανδρικό πληθυσμό της πόλης.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η αξιοποίηση και η προβολή των μνημείων που υπάρχουν δεν έχει προχωρήσει στο βαθμό που θα μπορούσε να γίνει, γεγονός που περιορίζει σημαντικά την τουριστική κίνηση τόσο στην πόλη των Πατρών όσο και σε ολόκληρο το Νομό.

3.6. Αθλητισμός

Σημαντική αθλητική υποδομή έχει να παρουσιάσει η πόλη της Πάτρας, στην οποία τα τελευταία χρόνια έγιναν σημαντικές επεμβάσεις και έργα. Σήμερα υπάρχουν αξιόλογες εγκαταστάσεις σ' όλα σχεδόν τα αθλήματα χωρίς αυτό να σημαίνει

ότι επαρκούν και από άποψη αριθμού. Η παρουσία Πατρινών αθλητών στους Ελληνικούς και διεθνείς στίβους μπορεί να θεωρηθεί αξιόλογη.

Στην ευρύτερη περιοχή της πόλης υπάρχουν σήμερα 2 ανοικτά γήπεδα με χλοοτάπητα χωρητικότητας 32.000 θέσεων, 4 κλειστά γήπεδα 11.400 θέσεων, όπως και κλειστό κολυμβητήριο 1000 θέσεων. Σ' αυτά πρέπει να προστεθούν και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Πανεπιστημιούπολης καθώς και των πολλών συλλόγων που καλλιεργούν όλα σχεδόν τα αθλήματα (αντισφαίριση, πάλη, Γυμναστική, πινκ-πονκ, ξιφασκία, κ.λ.π.). Αξιοσημείωτη είναι η έλλειψη χώρων άθλησης, στο επίπεδο της γειτονιάς.

Η υποδομή του Νομού συμπληρώνεται από τα γήπεδα των αστικών κέντρων, (Αιγίου, Ακράτας, Κάτω Αχαΐας, Καλαβρύτων, Δάφνης, κ.λ.π.), αλλά και πολλών χωριών και συνοικισμών, τα οποία είναι ανοικτά και χρησιμοποιούνται για ποικίλες εκδηλώσεις.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται τα σχετικά στοιχεία για το Νομό.

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ	Ν. Αχαΐας	Περιφέρ.
ΕΘΝΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ	4	17
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΑ	1	4
ΚΟΛΥΜΒΗΤΗΡΙΑ	1	3
ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΑ	30	149
ΚΛΕΙΣΤΑ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΑ	4	5
ΓΗΠΕΔΑ	160	295
ΝΑΥΤΑΘΛΗΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6-1

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ	Ν. ΑΧΑΪΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡ.
ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΑ	123	354
ΚΑΛΑΘΟΣΦΑΙΡΙΣΗ	49	65
ΠΕΤΟΣΦΑΙΡΙΣΗ	22	36
ΣΤΙΒΟΥ	10	22
ΙΣΤΙΟΠΛΟΙΚΑ	2	2
ΝΑΥΤΙΚΑ	3	11
ΠΟΛΟ	3	3
ΠΟΔΗΛΑΣΙΑ	1	2
ΚΟΛΥΜΒΗΣΗ	0	3
ΕΙΠΤΡ. ΑΝΤΙΣΤΗ	1	13

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6-2

3.7. Μεταφορές

Η πόλη της Πάτρας είναι και το κέντρο των μεταφορών και επικοινωνιών της ευρύτερης περιοχής, και όχι μόνο του Νομού. Βασικό στοιχείο που συντέλεσε στην ανάδειξη αυτή είναι η θέση της και το λιμάνι της.

3.7.1. Οδικές Μεταφορές

Το οδικό δίκτυο του νομού αποτελείται από τους παρακάτω τρεις βασικούς άξονες που συνδέουν το νομό με την υπόλοιπη χώρα, που αποτελούν και το πρωτεύον δίκτυο:

- την Διεθνή οδό Κορίνθου - Πατρών
- την Διεθνή οδό Πατρών - Πύργου - Ολυμπίας
- την Εθνική οδό Πατρών - Τρίπολης

Εκτός αυτών υπάρχουν και οι άξονες:

- η Εθνική οδό Αιγίου - Φτέρης - Καλαβρύτων - Κλειτορίας - Τρίπολης
- ο άξονας Καλάβρυτα - Χαλανδρίτσα

Εκτός αυτών υπάρχει και το επαρχιακό δίκτυο το οποίο συνδέει τα χωριά της περιοχής μεταξύ τους και με τα αστικά κέντρα.

Τα προβλήματα του οδικού δικτύου του νομού εντοπίζονται κυρίως στην ποιότητα παρά στην επάρκεια:

Το εθνικό δίκτυο ενώ κρίνεται επαρκές από άποψη κυκλοφοριακής ικανότητας, δεν εξασφαλίζει την ασφάλεια που απαιτείται, λόγω της κατασκευής του (διαχωριστική νησίδα, ανισόπεδοι κόμβοι, κατάσταση οδοστρώματος).

Οι οδικές μεταφορές σε όλη την περιφέρεια, επηρεάζονται άμεσα από την πορθμειακή σύνδεση Ρίου - Αντιρρίου, καθώς και τη σχεδιαζόμενη από χρόνια ζεύξη του. Είναι έργο που θα επηρεάσει σημαντικά και αποφασιστικά όχι μόνο τις μεταφορές, αλλά και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Η πόλη της Πάτρας αντιμετωπίζει έντονο πρόβλημα, λόγω της διέλευσης όλων των οδικών μεταφορών μέσα από αυτή. Δεν έχει ολοκληρωθεί η παράκαμψη της πόλης (για την κίνηση Κορίνθου - Πατρών - Πύργου), αλλά ούτε και έχει γίνει ικανοποιητική προσπέλαση προς το λιμάνι της για την απορρόφηση κυρίως της εμπορευματικής κίνησης.

Οι οδικές μεταφορές σηκώνουν το κύριο βάρος των εμπορευματικών μεταφορών. Στο νομό κυκλοφορούν (1996) 41.949 Ι.Χ. επιβατηγά αυτοκίνητα, 20.128 φορτηγά Ι.Χ. και 841 Δ.Χ. ενώ τα λεωφορεία ήταν 396. Όλα αυτά μαζί με τα 960 ταξί και αγοραία, το πολύ μεγάλο ποσοστό των οποίων κυκλοφορούν στην περιοχή της πόλης, δείχνουν το μέγεθος του κυκλοφοριακού προβλήματος και την ανάγκη άμεσης ολοκλήρωσης των εκτελουμένων οδικών έργων.

3.7.2 Σιδηροδρομικές μεταφορές

Ο νομός διασχίζεται στην πεδινή του ζώνη από σιδηροδρομική γραμμή (Αθήνα - Κόρινθος - Πάτρα - Πύργος - Καλαμάτα), και με το δίκτυο αυτό συνδέονται με ξεχωριστή γραμμή και τα Καλάβρυτα (Οδοντωτός). Έχει επομένως μια ικανοποιητική πυκνότητα δικτύου σε σχέση με άλλες περιοχές, όμως η περιφέρεια, δεν εξυπηρετείται, λόγω της κακής κατάστασης της υποδομής.

Η κατάσταση της υποδομής είναι η κύρια αιτία που η συμμετοχή του σιδηροδρόμου στην εκτέλεση εμπορευματικών μεταφορών μειώνεται συνεχώς. Η αύξηση της επιβατικής κίνησης το 1991 οφείλεται στην κατάργηση των λεωφορείων του ΟΣΕ και στην έναρξη λειτουργίας του Intercity, γεγονός που επιβεβαιώνει τη δυνατότητα ανάπτυξης αν βελτιωθεί η υποδομή.

Τέλος αναφέρεται και η ύπαρξη της γραμμής Διακοφτού - Καλαβρύτων, που έχει περισσότερο τουριστικό παρά μεταφορικό χαρακτήρα.

3.7.3. Θαλάσσιες μεταφορές

Στο νομό υπάρχουν τέσσερα λιμάνια: της Πάτρας, του Αιγίου, της Κάτω Αχαΐας, του Δρεπάνου και του Ρίου.

Το λιμάνι της Πάτρας, είναι ένα από τα κυριότερα λιμάνια της χώρας, και αποτελεί την πύλη της χώρας ολόκληρης προς τη Δύση. Ο ρόλος του και η σημασία του αναβαθμίστηκε τα τελευταία χρόνια, εξ αιτίας των γεγονότων στα Βαλκάνια και είναι πια η συνέχεια του δρόμου -της σύνδεσης- της Ευρώπης με την Ελλάδα.

Το λιμάνι εξυπηρετεί την σύνδεση με την Ευρώπη (Ιταλία) και την ακτοπολική σύνδεση με τα νησιά του Ιονίου. [διακίνηση επιβατών και οχημάτων τα τελευταία χρόνια με την Ευρώπη]

Με το δεδομένο ότι οι διακινούμενοι με πλοία επισκέπτες στη χώρα μας κυμαίνονται γύρω στις 800.000 (ΕΣΥΕ 1998) προκύπτει ότι το λιμάνι της Πάτρας υποδέχεται το μισό και πλέον των επισκεπτών, ο αριθμός των οποίων παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια μια στασιμότητα (προβλήματα τουρισμού χώρας κλπ).

Αντίθετα παρουσιάζεται μια αισθητή αύξηση του αριθμού των διακινουμένων φορτηγών, αφού εξυπηρετεί μεγάλο μέρος του εμπορίου με την Ευρώπη. Αυτή τη στιγμή από το λιμάνι της Πάτρας πραγματοποιείται το 7% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας.

Το μεγάλο πρόβλημα για το λιμάνι είναι η υποδομή του, καθώς και η προσέλαση - σύνδεση μ' αυτό. Η σχεδιαζόμενη επέκτασή του θα δώσει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξής του.

Το λιμάνι του Αιγίου έχει και αυτό μικτό χαρακτήρα (εμπορευματικό - επιβατηγό) με σημαντικά μικρότερη κίνηση από αυτή των Πατρών, λόγω της μικρής και ανεπαρκούς υποδομής. Εξυπηρετεί κυρίως εμπορευματικές μεταφορές γεωργικών και λοιπών προϊόντων της περιοχής, ενώ υπάρχει και ακτοπλοϊκή πορθμειακή σύνδεση σε καθημερινή βάση με την Ιτέα.

Το λιμάνι του Δρεπάνου, χρησιμοποιείται σαν λιμάνι ειδικών εξυπηρετήσεων με αποθηκευτικούς χώρους πετρελαιοειδών και με εμπορευματική κίνηση τσιμέντων (για το εσωτερικό και το εξωτερικό) της βιομηχανίας τσιμέντων TITAN που λειτουργεί στην περιοχή.

Το λιμάνι του Ρίου εξυπηρετεί την πορθμειακή σύνδεση Πελοποννήσου - Δυτικής Ελλάδος και επομένως ο ρόλος του συναρτάται από τη ζεύξη του στενού.

3.7.4 Εναέριες Μεταφορές

Η πόλη της Πάτρας και η ευρύτερη περιοχή, στερούνται αεροπορικής σύνδεσης. Στην περιοχή υπάρχει το αεροδρόμιο του Αράξου που εξυπηρετεί μόνο επιβατικές μεταφορές.

Η κίνηση βέβαια που παρουσιάζεται στο αεροδρόμιο Αράξου, είναι περιορισμένη και εξυπηρετεί κυρίως οργανωμένα club διακοπών της ευρύτερης περιοχής Αχαΐας και Ηλείας, τα οποία ως προς το δυναμικό τους παραμένουν μετά το 1987 σταθερά, άρα και κατά πάσαν πιθανότητα σταθερή είναι και η προκύπτουσα κίνηση του αεροδρομίου.

3.7.5. Αστικές - Υπεραστικές συγκοινωνίες

Οι αστικές και υπεραστικές συγκοινωνίες είναι αυτές που έχουν την πιο άμεση σχέση με την κοινωνική ανάπτυξη του νομού.

Η Πάτρα είναι το κέντρο των υπεραστικών συγκοινωνιών του Νομού. Συνδέεται με όλες τις υπόλοιπες πόλεις και χωριά του Νομού, καθώς και με μεγάλες πόλεις της ευρύτερης περιοχής, πέρα από την σύνδεση με την Αθήνα.

Το ΚΤΕΛ εξυπηρετεί ετησίως πάνω από 4.000.000 επιβάτες και είναι το κύριο επιβατικό μέσο μαζικής μεταφοράς.

Η συγκοινωνία στην πόλη της Πάτρας γίνεται αποκλειστικά και μόνο με λεωφορεία (αστικό ΚΤΕΛ) τα οποία ανέρχονται σε 90. Η ετήσια εξυπηρέτηση είναι γύρω στους 14.000.000 επιβάτες (εισητήρια).

Τα ταξί στην πόλη της Πάτρας ανέρχονται σε 800 έναντι 960 σε ολόκληρο το νομό.

Επίσης με λεωφορεία γίνεται και η αστική συγκοινωνία στην περιοχή του Αιγίου.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

4.1. Πρωτογενής Τομέας

4.1.1. Συμβολή στην οικονομική δραστηριότητα της περιοχής και αλληλεξαρτήσεις του τομέα.

Η συμβολή του πρωτογενή τομέα είναι σημαντική στον Νομό Αχαΐας εφ' όσον συμμετέχει κατά 15,6% στον σχηματισμό του Ακαθάριστου Προϊόντος του Νομού (1993). Το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας είναι 13,7% και σε επίπεδο Περιφέρειας (Ν. Ηλείας - Ν. Αιτωλίας - Ν. Αχαΐας) είναι 26,9% (Ν. Ηλείας 39,5%, Ν. Αιτωλίας 35%).

	ΣΥΝΟΛ. ΑΚΑΘ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ	ΑΚΑΘ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΠΡΩΤ. ΤΟΜΕΑ	%
ΧΩΡΑ	14.422.533	1.982.789	13,7
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ (ΑΧΑΪΑ ΑΙΤΩΝΙΑ ΗΛΕΙΑ)	789.508	212.585	26,9
ΝΟΜΟΣ	372.580	58.149	15,6

ΠΗΓΗ ΕΣΥΕ ΕΘΝ. ΛΟΓΙΣΜΟΙ

Πιν. 4.1-1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν Πρωτογενή Τομέα κατά Νομό, Περιφέρεια, Χώρα (Τρέχουσες τιμές 1993, σε εκατ. Δρχ.).

Το ποσοστό συμμετοχής της γεωργίας στον νομό είναι κατά πολύ ανώτερο του εθνικού μέσου και η εξάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας από τον πρωτογενή τομέα παραμένει σημαντική.

Το Ακαθάριστο Γεωργικό προϊόν στο Νομό παρουσιάζει φθίνουσα τάση από το 1975 σε τρέχουσες, έως το 1993 κατά 5,8 ποσοστιακές μονάδες. Την ίδια φθίνουσα τάση διαχρονικά παρουσιάζει και η χώρα (4 μονάδες μεταξύ 1981 - 1993).

ΕΤΟΣ	ΑΚΑΘ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ	ΑΚΑΘ. ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ)	%
1970	6.674	1.380	20,7
1975	15.592	3.331	21,4
1979	33.589	5969	17,8
1980	39.457	8.326	21,1
1981	47.367	9.696	20,5
1982	65.581	12.905	19,7
1983	77.108	15.907	20,6
1984	88.841	14.895	16,8
1985	109.791	19.828	18
1986	130.084	18.194	13,9
1987	141.775	21.664	15,3
1988	175.817	33.392	19
1989	198.549	30.123	15,2
1990	239.938	39.520	16,5
1991	287.193	53.927	18,8
1993	372.580	58.148	15,6

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε, Δ/ση Εθνικών Λογισμίων

Πιν. 4.1-2 : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν & Ακαθ. Γεωργικό Προϊόν στο Νομό (τρέχουσες τιμές, σε εκατ. Δρχ.)

4.1.2 Διάρθρωση - Οργάνωση αγροτικής οικονομίας

Το σημαντικό ποσοστό (79,1%) της εκτάσεως στον Νομό χαρακτηρίζεται ως ορεινή (65,7%) και ημιορεινή (13,4%). Το 52% της ορεινής έκτασης ευρίσκεται στην επαρχία Πατρών.

	Ν. ΑΧΑΪΑΣ	%	ΕΠΑΡΧ. ΑΙΓΙΑΛΙΑΣ	ΕΠΑΡ. ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	%	ΕΠΑΡ. ΠΑΤΡΩ	%
ΠΕΔΙΝΕΣ ΚΟΙΝ.	6826	20,9	91,8	5,5	0,5	585,3	36,2
ΗΜΙΟΡΕΙΝΕΣ ΚΟΙΝ.	440,1	13,4	44,9	17,9	1,6	377,3	23,3
ΟΡΕΙΝΕΣ ΚΟΙΝ.	2148,80	65,7	375	1.117,50	97,9	656,3	40,5
ΣΥΝΟΛΟ	3271,50	100	511,7	1.140,90	100	1618,90	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Πιν. 4.1-3: Κατανομή της Εκτάσεως στο Νομό, 1981, σε .000 στρ.

Η καλλιεργούμενη γη είναι το 29,4% της συνολικής έκτασης στο Νομό, ενώ οι βοσκότοποι είναι το 41%, τα δάση το 22,6% και τα νερά και οι ποταμοί καλύπτουν το 1,7%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι καλλιεργούμενες εκτάσεις 29,9%, βοσκότοποι 39,5%, δάση 22,3% και εκτάσεις που καλύπτονται από νερά 2,3%.

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ
ΕΛΛΑΔΑ	131.957	29,9	39,5
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	3.271	29,4	41
	ΔΑΣΗ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΝΕΡΑ	ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ
ΕΛΛΑΔΑ	22,3	2,3	6
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	22,6	1,7	5,3

ΠΗΓΗ: UROSTAT, 1992, ΕΣΥΕ Πιν. 4.1-4: Κατανομή Εκτάσεως σε Βασικές Κατηγορίες Χρήσεως (%), 1991

Από το σύνολο της καλλιεργούμενης γεωργικής γης στον Νομό λιγότερο του μισού αντιστοιχεί σε πεδινές εκτάσεις (περίπου 43%) ενώ το υπόλοιπο αποτελείται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις (περίπου 57%).

Το μέσο μέγεθος έκτασης γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανά εκμετάλλευση στο Νομό είναι 37 στρέμματα (1993). Ποσοστό 57,4% των εκμεταλλεύσεων στο Νομό αφορά εκμ/σεις από 1 - 29 στρέμ. ενώ μόνο ποσοστό 5% αφορά εκμ/σεις πάνω από 100 στρεμ. (πιν. 4.1-6).

Από το σύνολο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων στο Νομό ποσοστό 53,7% είναι αμιγείς γεωργικές ενώ ποσοστό 45,5% (1993) είναι μικτές και μόνο 0,4% είναι αμιγείς κτηνοτροφικές. (πιν. 4.1-5).

Η φυτική παραγωγή καλύπτει το 77,6% της συνολικής παραγωγής του πρωτογενή τομέα και το 9,9% η κτηνοτροφική παραγωγή (1990). Η δασική παραγωγή ανέρχεται σε 12,4% (1990). (Πιν. 8 παράρτημα).

Η συνολική καλλιεργούμενη γεωργική γη από 1.029.586 στρεμ. στο Νομό το 1981 μειώθηκε σε 952.507 στρεμ. το 1992 (μείωση κατά 7,5%, πιν. 10 παράρτημα).

Η γεωργική εκμετάλλευση στρέφεται κυρίως στις αροτραίες καλλιέργειες και κυμαίνεται σε ποσοστό 45,5% (1981) έως 38,5% (1991). Ενώ το 1992 το ποσοστό αυτό είναι 42,3%. (πιν. 11, 12 και 15 παράρτημα).

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜ/ΣΕΩΝ	%
Αμιγείς Γεωργικές	14.500	53,7
Μικτές γεωργικές + κτηνοτροφικές	12.300	45,5
Αμιγείς κτηνοτροφικές	100	0,4
Χωρίς γεωργική γη (ενοικιαζόμενες γαίες)	100	0,4
ΣΥΝΟΛΟ	27.000	100

ΠΗΓΗ: ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Πίν. 4.1-5 Κατηγορίες Γεωργικών-Κτηνοτροφικών Εκμύσεων Νομού, 1993

ΤΑΞΕΙΣ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΕΚΜ/ΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜ/ΣΕΩΝ	%
1 - 9	6.000	22,2
10 - 29	9.500	35,2
30 - 49	5.100	18,9
58 - 99	5.060	18,7
άνω των 100	1.340	5
ΣΥΝΟΛΟ	27.000	100

ΠΗΓΗ: ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Πίν. 4.1-6 Εκμεταλλεύσεις κατά Τάξεις Μεγέθους στο Νομό, 1993

ΤΑΞΕΙΣ ΜΕΓΘ. ΕΚΜ/ΣΕΩΝ	ΑΡΙΘ. ΕΚΜ. 1971	%	ΑΡΙΘ. ΕΚΜ/ΣΕΩΝ 1981	%	ΑΡΙΘ. ΕΚΜ/ΣΕΩΝ 1991	%
1-9	225.820	21,8	247.036	24,7	225.348	26,1
10-29	384.320	37,2	355.288	35,5	287.614	33,4
30-49	209.640	20,2	186.020	18,6	143.098	16,7
50-99	164.340	15,8	149.864	15	126.746	14,7
100-199	42.760	4,1	46.628	4,6	56.862	6,6
200 & άνω	9.720	0,9	14.040	1,4	21.955	2,5
ΣΥΝΟΛΟ	1.056.600		998.876		861.623	

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πίν. 4.1-7 Εκμεταλλεύσεις κατά Τάξεις Μεγέθους στην Ελλάδα (1971, 1981, 1991), σε στρεμ.

Η εκμετάλλευση κηπευτικών καλλιεργειών από 2,9% το 1981 φθάνει το 3,8% το 1991. Το 1992 έχουμε ποσοστό 3,7%. Δηλαδή έχουμε μια αυξητική τάση στα κηπευτικά σε αντίθεση με τις αροτραίες καλλιέργειες που εμφανίζουν μειωτική τάση.

Οι δενδρώδεις καλλιέργειες από ποσοστό 11,9% το 1981 φθάνουν σε ποσοστό 14,9% το 1992 παρουσιάζοντας μια αύξηση 3% διαχρονικά.

Οι άμπελοι παρουσιάζουν μια σταθερότητα σε ποσοστό 13%.

Οι εκμεταλλεύσεις σε αγρανάπαυση από 25,9% το 1981 αυξήθηκαν σε 32,7% το 1992, δηλαδή κατά 6,8%.

Αντίστοιχα ποσοστά σε Πελοπόννησο και Ελλάδα είναι: αροτραίες καλλιέργειες 28,6% και 58,8% κηπευτική γη 3,5% και 3%, δενδρώδεις καλλιέργειες 39,3% και 23,4%, άμπελοι 7,2% και 3,8% και τέλος αγρανάπαυση 24% και 12,2%.

4.1.3 Φυτική και Ζωϊκή παραγωγή κατά κλάδους

Στη συνέχεια παρέχονται στοιχεία διαχρονικής εξέλιξης προϊόντων φυτικής παραγωγής στον νομό, την περιφέρεια και την Χώρα.

Ο όγκος παραγωγής των σιτηρών αυξήθηκε κατά 38% μεταξύ των ετών 1985 - 1994 και από 6,8% (1985) που κατείχε στην συνολική φυτική παραγωγή έφθασε στο 9,95% (1994). Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις σε σιτηρά αυξήθηκαν από 196.647 στρ. το 1985 σε 214.832 στρ. το 1994. Στην Πελοπόννησο αντίστοιχα παρατηρείται αύξηση 9% της παραγωγής στα σιτηρά μεταξύ 1985 - 1994. (Βλέπε παράρτημα).

Στα βρώσιμα όσπρια η παραγωγή παραμένει στα ίδια επίπεδα περίπου, μόνο που παρατηρείται μία μείωση το διάστημα 1991 - 1993. Το ποσοστό στην συνολική παραγωγή του νομού είναι 0,2%. Μείωση της παραγωγής παρατηρείται σε επίπεδο περιφέρειας σε ποσοστό 60% σταδιακά στο διάστημα 1985 - 1994. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν από 12.712 στρ. (1985) σε 6.799 στρ. (1994).

Τα βιομηχανικά φυτά παρουσιάζουν σχεδόν μηδενική παραγωγή στο νομό.

Τα κτηνοτροφικά φυτά κατέχοντας ποσοστό 7,5% της συνολικής φυτικής παραγωγής στον νομό παραμένουν χωρίς ιδιαίτερες διακυμάνσεις εκτός του 1992 που έχουμε την ελάχιστη παραγωγή. Στην περιφέρεια υπάρχει μια αύξηση από 174.907 τόνους (1985) σε 253.469 τόνους (1994). Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις παραμένουν περίπου στα ίδια επίπεδα.

Στα πεπονοειδή και πατάτες παρατηρείται «άναρχη» διακύμανση στην παραγωγή. Το ποσοστό συμμετοχής στο συνολικό όγκο παραγωγής στον νομό ήταν 29,8% (1985) και 27,4% (1994), ενώ το 1991 έφθασε στο 52,5%. Στην περιφέρεια παρατηρείται μια αύξηση της παραγωγής από 639.487 τόνους σε 718.985 τόνους (αύξηση 12,5%). Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν από 72.068 στρεμ. (1985) σε 55.529 στρεμ. (1994) δηλαδή μείωση 30,9%.

Η παραγωγή λαχανικών συμμετέχοντας κατά 10,2% (1985) και κατά 11,3% (1994) δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες διακυμάνσεις εκτός της περιόδου 1990 - 92 που έπεσε στο 7,8% της συνολικής παραγωγής του νομού (40.378 τόνων το 1991). Την ίδια εξέλιξη παρατηρούμε και σε επίπεδο περιφέρειας. Η μικρή αύξηση στην παραγωγή πιθανόν να οφείλεται και στην αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων από 25.605 στρ. (1985) σε 30.562 στρ. (1994).

Η παραγωγή αμπελουργικών παρουσιάζει μειωτική τάση σε ποσοστό 40% από 94.128 τόνους (1985) σε 67.923 τόνους (1994). Μείωση παρουσιάζεται και στις καλλιεργούμενες εκτάσεις, οι οποίες μεταξύ 1989 - 1995 έφθασε στις 26.706 στρ.. Το ποσοστό συμμετοχής στην συνολική παραγωγή του νομού από 16,2% (1985) έφθασε στο 12,3% (1994).

Στα δενδροκομικά παρατηρήθηκαν διακυμάνσεις στην παραγωγή ιδιαίτερα την περίοδο 1991 - 93, που έχουμε και την μικρότερη παραγωγή 60.558 τόνους το 1992 και την μεγαλύτερη 183.960 τόνους το 1989. Το ποσοστό συμμετοχής στη συνολική παραγωγή είναι 31,3% το 1994.

Παρακάτω παρουσιάζεται η παραγωγή στην κτηνοτροφία στον νομό τα έτη 1989 - 1994 για μερικά πρωτογενή και δευτερογενή προϊόντα.

Η παραγωγή κρέατος παρουσιάζει μια αύξηση από 7.573 τόνους (1989) σε 8.284 τόνους (1994). Συμμετέχει κατά 13,2% στην συνολική ζωική παραγωγή το 1994.

Η παραγωγή γάλακτος μειώθηκε κατά 5,9% στο διάστημα 1989 - 1994 κατέχοντας το 76% (1989) και το 75,6% (1994) της συνολικής παραγωγής στον νομό.

Η παραγωγή τυριού μειώθηκε κατά 2,3% στο ίδιο διάστημα κατέχοντας το 1994 ποσοστό 9,5% στην συνολική παραγωγή.

Ιδιαίτερη αύξηση σημειώθηκε στο βούτυρο κατά 89% στο διάστημα 1989 - 1994 το οποίο κατείχε ποσοστό 6% στην συνολική ζωική παραγωγή στον νομό.

Το μέλι παρέμεινε σταθερό έχοντας ποσοστό 2,6% στην συνολική παραγωγή.

Η Δασική παραγωγή στον νομό παρουσιάζει αύξηση στην στρογγυλή ξυλεία η οποία από 1964 m³ (1985) φθάνει τα 2,186 m³ το 1990. Η παραγωγή καυσόξυλων παρουσιάζει μια αύξηση 13% στο διάστημα 1988 - 1990. (πιν. 28 παράρτημα).

Η αλιευτική παραγωγή εκτιμάται σαν μέρος της αλιευτικής παραγωγής του Πατραϊκού κόλπου και εξελίσσεται σύμφωνα με τον σχετικό πίνακα. Παρατηρείται

μια αύξηση στην ποσότητα αλιευμάτων κατά 95% την περίοδο 1992 - 1994. Η παραγωγή το 1994 φθάνει τους 7.518 μετρικούς τόνους δηλαδή ποσοστό 3,9% επί της συνολικής ποσότητας αλιευμάτων της Χώρας. (παράρτημα πιν. 31)

4.1.4 Απασχόληση

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του πρωτογενή τομέα μειώνεται αισθητά στον νομό από 37,8% το 1971 σε 18,5% το 1991. Η μείωση του πρωτογενή τομέα απορροφάται από τον τριτογενή τομέα εξ ολοκλήρου, αφού η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα επίσης μειώνεται, ο οποίος από 31% (1971) φθάνει στο 66,6% (1991). (παράρτημα πιν. 32).

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα κατά ηλικία παρουσιάζεται στο σχετικό πίνακα.

ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ	ΑΠΑΣΧΛΗΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	%	ΑΠΑΣΧΛΗΜΕΝΟΙ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ	%
1971	31.080	37,8	51.040	62
1981	27.255	28,3	73.407	72
1991	18.761	18,5	92.865	82

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ

Πίν. 4.1-8 Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός του Νομού.

ΗΛΙΚΙΑ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1981		ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991	
	ΑΤΟΜΑ	%	ΑΤΟΜΑ	%
10 - 19	1.814	6,6	952	5,1
20 - 29	2.271	8,3	2.527	13,4
30 - 39	3.075	11,3	2.669	14,2
40 - 49	5.395	19,8	2.982	15,8
50 - 59	6.382	23,4	5.021	26,8
60 - 69	5.017	18,4	3.748	20,1
70 -	3.305	12,2	862	4,6
ΣΥΝΟΛΟ	27.255	100	18.761	100

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ

Πίν. 4.1-9 Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός του Πρωτογενή Τομέα κατά Ομάδες Ηλικιών στο Ν. Αχαΐας.

4.2. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

4.2.1. Εξέλιξη βασικών μεγεθών της μεταποιητικής δραστηριότητας

4.2.1.1. Αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του συνολικού αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων (βιομηχανιών και βιοτεχνιών), μεταξύ των ετών 1969 - 1988, όπως αυτή προκύπτει από τις αντίστοιχες απογραφές βιομηχανίας και βιοτεχνίας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ).

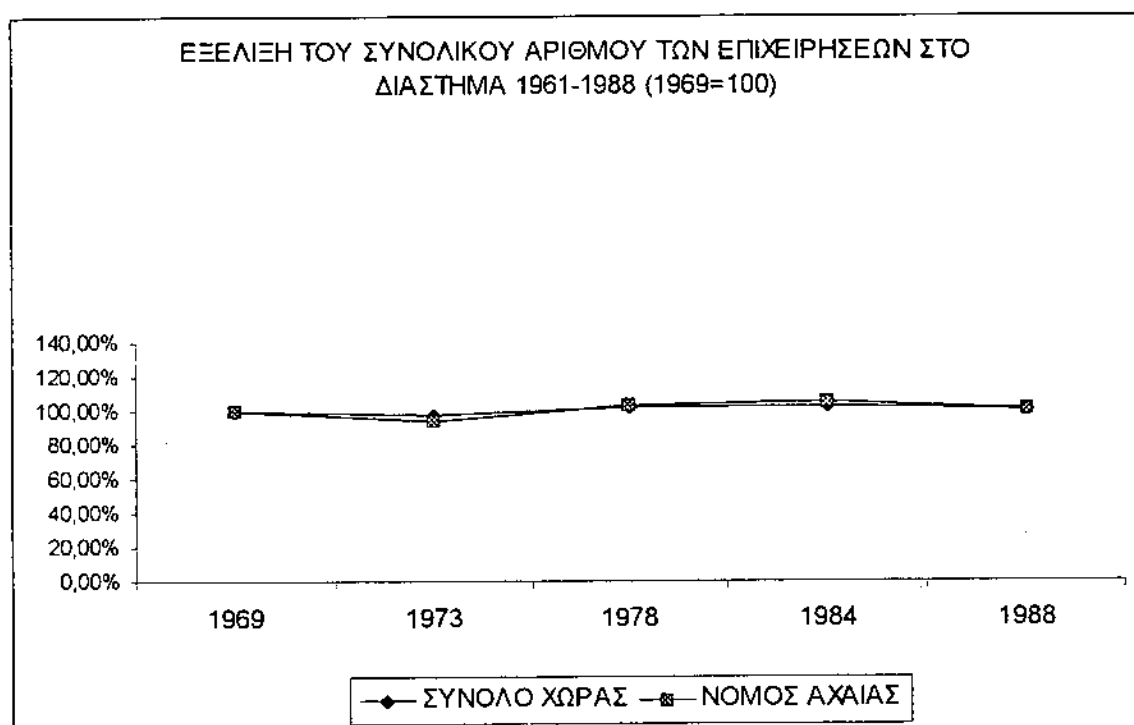
ΠΕΡΙΟΧΗ	1969	%	1973	%	1978	%	1984	%	1988	%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	2.982	2,39	2.696	2,22	3.161	2,45	3.618	2,50	3.430	2,37
ΠΕΡ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ	6.765	5,43	6.481	5,34	6.582	5,10	7.477	5,18	7.190	4,97
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	124.651	100%	121.357	100%	128.988	100	144.463	100	144.717	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - Απογραφές Βιομηχανίας & Βιοτεχνίας των ετών 1969, 1973, 1984, 1988.

Πίν. 4.2 - 1 Εξέλιξη του συνολικού αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων

Σ' όλο το διάστημα 1969 - 1988 το πλήθος των βιομηχανιών και βιοτεχνιών του Νομού Αχαΐας αυξήθηκε με ελαφρώς βραδύτερο ρυθμό σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας, όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα. Έτσι η σχετική θέση του Ν. Αχαΐας στο σύνολο της χώρας παρέμεινε σταθερή.

Δηλαδή οι Αχαϊκές βιομηχανίες και βιοτεχνίες ακολουθούν τον μέσο ρυθμό μεταβολής όλης της χώρας και παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό ανάπτυξης ιδιαίτερα κατά τα έτη 1978 και 1984 φτάνοντας τις 3.161 και 3.618 μεταποιητικές επιχειρήσεις αντίστοιχα.

Διαγρ. 4.2-1 Εξέλιξη του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων

Οι καλύτερες επιδόσεις της Αχαΐας συντελέστησαν στα χρονικά διαστήματα 1973 - 1978 και 1978 - 1984. Ενώ οι χειρότερες στα διαστήματα 1969 - 1973 και 1984 - 1988 όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στα παραπάνω διαγράμματα.

Όπως προκύπτει από τον πιν. 4.2-2 στο διάστημα 1981 - 1991 οι μονάδες με τουλάχιστον 20 απασχολούμενους μειώθηκαν στο σύνολο της χώρας από 3.956 σε 3.379 (σε απόλυτους αριθμούς). Οι αντίστοιχες μονάδες του Ν. Αχαΐας μειώθηκαν από 133 σε 102, δηλαδή με σχεδόν 1,5 φορές μεγαλύτερο ρυθμό σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας (-23,31% έναντι -14,59%) πιν. 4.2-2 και πιν. 4.2-3. Γεγονός που οπωσδήποτε συνιστά δυσμενή εξέλιξη για την Αχαϊκή βιομηχανία. Έτσι, η σχετική θέση της Αχαΐας στο σύνολο της χώρας υποχώρησε, μεταξύ των ετών 1981 - 1991, από 3,36% κατά το 1981 σε 3,02% κατά το 1991 πιν. 4.2-2. Ελαφρώς καλύτερη εξέλιξη από τον Ν. Αχαΐας παρουσίασε η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας πιν. 4.2-2 και πιν. 4.2-3.

ΠΕΡΙΟΧΗ	1981	%	1982	%	1983	%	1984	%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	133	3,36	131	3,39	127	3,37	121	3,25
ΠΕΡ. ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ	188	4,75	187	4,85	181	4,80	176	4,73
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.956	100	3.859	100	3.778	100	3.722	100

ΠΕΡΙΟΧΗ	1985	%	1986	%	1987	%	1989	%	1991	%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	124	3,44	113	3,20	105	2,94	101	2,90	102	3,02
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	174	4,82	163	4,62	157	4,39	150	4,30	153	4,53
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.607	100	3.527	100	3.573	100	3.486	100	3.379	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1981 - 87, 1989 ΚΑΙ 1991

Πίν. 4.2-2 Εξέλιξη του αριθμού των επιχειρήσεων με τουλάχιστον 20 εργαζόμενους.

ΠΕΡΙΟΧΗ	1982/1981	1983/1982	1984/1983	1985/1984	1986/1985	1987/1986
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	-1,50%	-3,05%	-4,72%	2,48%	-8,87%	-7,08%
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	-0,53%	-3,21%	-2,76%	-1,14%	-6,32%	-3,68%
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	-2,45%	-2,23%	-1,35%	-3,09%	-2,22%	1,30%
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1989/1987	1991/1989	1991/1981			
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	-3,81%	0,99%	-23,31%			
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	-4,46%	2,00%	-18,62%			
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	-2,43%	-3,07%	-14,59%			

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1981-1987, 1989 ΚΑΙ 1991

Πίν. 4.2-3 Μεταβολή % του αριθμού των επιχειρήσεων με τουλάχιστον 20 εργαζόμενους.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1969	%	1973	%	1978	%	1984	%	1988	%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	16.425	3,28	17.440	2,89	21.047	3,13	22.505	3,29	21.185	3,00
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	25.578	5,10	27.168	4,50	31.808	4,74	34.041	4,98	31.905	4,52
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	501522	100	604042	100	671497	100	684147	100	706308	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1969, 1973, 1978, 1984 ΚΑΙ 1988

Πίν. 4.2-4 Μεταβολή % της μέσης ετήσιας απασχόλησης (εργαζόμενοι).

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1973/1969	1978/1983	1984/1978	1988/1984	1988/1969
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	6,18%	20,68%	6,93%	-5,87%	28,98%
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔΑΣ	6,22%	17,08%	7,02%	-6,27%	24,74%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	20,44%	11,17%	1,88%	3,24%	40,83%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1969, 1973, 1978, 1984 & 1988

Πίν. 4.2-5 Μεταβολή % της μέσης ετήσιας απασχόλησης.

4.2.1.2. Μέση Ετήσια Απασχόληση

Στον Πιν. 4.2-4 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του συνολικού αριθμού των απασχολουμένων (μέση ετήσια απασχόληση) στη μεταποίηση, μεταξύ των ετών 1969 - 1988, όπως προκύπτει από τις αντίστοιχες απογραφές βιομηχανίας και βιοτεχνίας της ΕΣΥΕ.

Κατά το χρονικό διάστημα 1969 - 1988 το πλήθος των εργαζομένων στις βιομηχανίες και βιοτεχνίες του Νομού Αχαΐας αυξήθηκε με πολύ μικρότερο ρυθμό σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας (28,98% έναντι 40,38%), όπως φαίνεται στον πιν. 4.2-5. Έτσι η σχετική θέση του Ν. Αχαΐας στο σύνολο της χώρας μειώθηκε. (Στο Ν.

Αχαΐας εργαζόταν κατά το 1969, το 3,28% του συνόλου των απασχολουμένων σ' όλο τον Ελληνικό μεταποιητικό τομέα, ενώ κατά το 1988 μόνο το 3%). Πιν. 4.2-4

Δηλαδή η αύξηση της μέσης ετήσιας απασχόλησης στην Αχαϊκή βιομηχανία και βιοτεχνία υπολείπεται του μέσου ρυθμού μεταβολής για όλη τη χώρα.

Η εν λόγω χαμηλή επίδοση του Ν. Αχαΐας υπερτερεί και πάλι από την αντίστοιχη πορεία της απασχόλησης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (νομοί: Αιτωλνίας, Αχαΐας, Ηλείας), πιν. 4.2-5. Αφού η σχετική βαρύτητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας στο σύνολο της χώρας υποχωρεί διαχρονικά (5,1% κατά το 1969, έναντι μόλις 4,52% κατά το 1988), πιν.4.2-4

Στους πιν. 4.2-6 και 4.2-7 φαίνεται η πορεία της μέσης ετήσιας απασχόλησης μεταξύ των ετών 1981 - 1991 για τη «μείζονα βιομηχανία», που αναφέρεται στις επιχειρήσεις με 20 τουλάχιστον άτομα, σύμφωνα με τις στατιστικές έρευνες βιομηχανίας ΕΣΥΕ.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1981	%	1982	%	1983	%	1984	%
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	13.910	4.27	13.735	4.39	13.291	4.39	13.022	4.29
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	16.949	5.21	17.006	5.44	16.583	5.48	16.909	5.57
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	325.409	100	312.897	100	302.879	100	303.484	100
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1985	%	1986	%	1987	%		
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	12.597	4.20	11.845	4.05	11.894	3.99		
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	16.281	5.43	15.376	5.25	14.871	4.99		
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	299.853	100	292.686	100	298.270	100		

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1981 - 1987, 1989 ΚΑΙ 1991
Πιν. 4.2-6 Μέση ετήσια απασχόληση των επιχειρήσεων με τουλάχιστον 20 εργαζόμενους

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1982/1981	1983/1982	1984/1983	1985/1984	1986/1985	1987/1986
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	1.26%	-3.23%	-2.02%	-3.26%	-5.97%	0.41%
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	0.34%	-2.49%	1.97%	-3.71%	-5.56%	-3.28%
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	-3.85%	-3.20%	0.20%	-1.20%	-2.39%	1.91%
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1989/1987	1991/1989	1991/1981			
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	-2.99%	-14.99%	-29.48%			
ΠΕΡ. Δ. ΕΛΛΑΔ.	-1.05%	-15.69%	-26.80%			
ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	-1.30%	-8.75%	-17.45%			

(ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1981-1987, 1989 ΚΑΙ 1991)

Πιν. 4.2-7 Μεταβολή % των απασχολούμενων σε μονάδες με τουλάχιστον 20 άτομα

Όπως προκύπτει από τον πιν. 4.2-6 στο διάστημα 1981 - 1991 οι απασχολούμενοι στη «μείζονα βιομηχανία» μειώθηκαν στο σύνολο της χώρας από 325.409 σε 268.631 (σε απόλυτους αριθμούς). Αντίστοιχα, οι εργαζόμενοι στη «μείζονα βιομηχανία» του Ν. Αχαΐας μειώθηκαν από 13.910 σε 9.809, δηλαδή με πολύ μεγαλύτερο ρυθμό σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας (-29,48% έναντι -17,45%), [πιν. 4.2-6 και πιν. 4.2-7]. Έτσι, η σχετική θέση της Αχαΐας στο σύνολο της χώρας υποχώρησε,

μεταξύ των ετών 1981 - 1991, από 4,27% κατά το 1981 σε 3,65% κατά το 1991. [πιν. 4.2-6]. Ελαφρώς καλύτερη εξέλιξη από τον Ν. Αχαΐας παρουσίασε η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, [πιν. 4.2-6 και πιν. 4.2-7].

Εν γένει ο Ν. Αχαΐας εμφανίζει μικρότερους ρυθμούς ανάπτυξης έναντι των περισσότερων νομών της χώρας, όσον αφορά τους απασχολούμενους στη «μείζονα βιομηχανία», ιδίως στο διάστημα 1986 - 1991.

4.2.2. Κλαδική Σύθεση

4.2.2.1. Αριθμός Επιχειρήσεων κατά κλάδο

Στον πιν. 4.2-8 παρουσιάζεται η κατανομή, μεταξύ των ετών 1978 - 1988, των μεταποιητικών επιχειρήσεων κατά βιομηχανικό κλάδο, για τον Ν. Αχαΐας και το σύνολο χώρας αντίστοιχα.

Οι πολυπληθέστεροι κλάδοι της Αχαϊκής μεταποίησης είναι κατά φθίνον μέγεθος:

- ο κλάδος 20 (ειδών διατροφής), που παρουσιάζει συνεχή μείωση στη διάρκεια της περιόδου 1978 - 1988,
- ο κλάδος 24 (ειδών υπόδησης, ενδυμασίας και διαφόρων προϊόντων από ύφασμα), που αυξάνεται μεταξύ των ετών 1978 - 1984 και στη συνέχεια παραμένει σε στασιμότητα,
- ο κλάδος 38 (μεταφορικών μέσων), που αυξάνεται διαρκώς στο διάστημα 1978 - 1988,
- ο κλάδος 35 (τελικών προϊόντων από μέταλλο), που αυξάνεται μέχρι το 1984, για να μειωθεί μετέπειτα,
- ο κλάδος 25 (κατεργασίας ξύλου), που επίσης αυξάνεται μεταξύ 1978 - 1984 και μειώνεται μεταξύ 1984 - 1988.

Παρατηρείται δηλαδή συγκέντρωση σε «παραδοσιακούς» κλάδους, που επεξεργάζονται και μεταποιούν αγροτικά προϊόντα, ή κατασκευάζουν είδη για την ικανοποίηση βασικών καταναλωτικών αναγκών (ενδύματα, υποδήματα ξύλινα και μεταλλικά προϊόντα και κατασκευές, επισκευές αυτοκινήτων κ.λ.π.). Οι παραπάνω κλά

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΕΣΥΕ	1978	%	1984	%	1988	%
20 : ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	705	22,30%	704	19,46%	645	18,80%
21 : ΠΟΤΑ	66	2,09%	59	1,63%	59	1,72%
22 : ΚΑΠΝΟΣ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
23 : ΥΦΑΝΤΙΚΑ	132	4,18%	109	3,01%	83	2,42%
24 : ΕΙΔΗ ΥΓΙΟΔΥΣΗΣ, ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ & ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ	497	15,72%	525	14,51%	521	15,19%
25 : ΞΥΛΟ ΚΑΙ ΦΕΛΛΟΣ	292	9,24%	359	9,92%	292	8,51%
26 : ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΠΙΠΛΩΣΗΣ	224	7,09%	230	6,36%	217	6,33%
27 : ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΧΑΡΤΟΥ	10	0,32%	18	0,50%	16	0,47%
28 : ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	47	1,49%	67	1,85%	67	1,95%
29 : ΔΕΡΜΑ, ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ	20	0,63%	25	0,69%	13	0,38%
30 : ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΗ ΥΛΗ	37	1,17%	65	1,80%	73	2,13%
31 : ΧΗΜΙΚΑ	30	0,95%	27	0,75%	29	0,85%
32 : ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΠΕΤΡΕΛΛΙΟΥ & ΑΝΘΡΑΚΟΣ	7	0,22%	12	0,33%	11	0,32%
33 : ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	132	4,18%	180	4,98%	156	4,55%
34 : ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	0	0,00%	2	0,06%	2	0,06%
35 : ΤΕΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΛΛΟ	361	11,42%	385	10,64%	321	9,36%
36 : ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	101	3,20%	135	3,73%	149	4,34%
37 : ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ	134	4,24%	161	4,45%	182	5,31%
38 : ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ	296	9,36%	457	12,63%	517	15,07%
39 : ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	70	2,21%	98	2,71%	77	2,24%
ΣΥΝΟΛΟ	3.161	100,00%	3.618	100,00%	3.430	100,00%

(ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ 1978, 1984, 1988)

Πίν. 4.2-8 : Κλαδική διάρθρωση του αριθμού των επιχειρήσεων στο Ν. Αχαΐας

δοι συγκεντρώνουν άνω του 60% του συνολικού αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Ν. Αχαΐας, πιν. 4.2-8.

Είναι δε γνωστό, ότι οι εν λόγω κλάδοι κυριαρχούνται από ένα μεγάλο πλήθος μικρών επιχειρήσεων οικογενειακής κυρίως μορφής, που κατά κανόνα απευθύνονται στην τοπική αγορά και πολλές χαρακτηρίζονται από εποχιακή λειτουργία (π.χ. αρτοποιεία, εργαστήρια ζαχαροπλαστικής, τυροκομεία, ελαιοτριβεία, συσκευαστήρια βρώσιμων ελιών, εσπεριδοειδών, ξηρών καρπών, οσπρίων κ.τ.λ., βιοτεχνίες ετοιμών ενδυμάτων, στρωματοποιίες εφαπλωματοποιίες, ξυλουργεία, συρματουργίες, βιοτεχνίες κλειθροποιίας και σιδηροαλουμινοκατασκευών).

Οι μονάδες αυτές παρουσιάζουν έντονη κινητικότητα στην αγορά, δηλαδή ενώ κάποιες «θνήσκουν», νέες μονάδες ιδρύονται και έτσι ο αριθμός τους υπόκειται σε συχνές αυξομειώσεις.

Τις μεγαλύτερες αυξήσεις στον αριθμό των μονάδων τους εμφάνισαν οι κλάδοι 30 (προϊόντων από ελαστικό και πλαστική ύλη), 27 (επεξεργασίας χάρτου), 32 (παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα), 36 (μηχανών και συσκευών, πλην των ηλεκτρικών), 28 (εκτυπώσεων, εκδόσεων, γραφικών τεχνών κ.τ.λ.), 37 (ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών) και 38 (μέσων μεταφοράς). πιν. 4.2-8

Η εν λόγω εξέλιξη κρίνεται ικανοποιητική, αφού ο βιομηχανικός ιστός της Αχαΐας εμπλουτίζεται με περισσότερες επιχειρήσεις σε τομείς, που εξυπηρετούν σύγχρονες ανάγκες και κατά τεκμήριο συμβάλλουν αφ' ενός μεν στη δημιουργία «βαριάς» βιομηχανίας με σημαντικό επενδεδυμένο κεφάλαιο και αφ' ετέρου σε καθετοποίηση, παράγοντας ενδιάμεσα προϊόντα για άλλες μονάδες κατασκευής τελικών διαρκών ή κεφαλαιουχικών αγαθών.

Μεγάλη μείωση επιχειρήσεων συνετελέσθη στους κλάδους 23 (κλωστούφαντουργία), 29 (δέρματος και γουναρικών), 35 (μεταλλικών προϊόντων) και 21 (ποτών).

Στην περίοδο 1978 - 1988 τάσεις συγκεντροποίησης παρατηρούνται στις Αχαϊκές μονάδες των κλάδων 27 (χάρτου), 30 (ελαστικού και πλαστικών) και 34 (βασικών μεταλλουργικών προϊόντων). Αντίθετα, οι τάσεις «αποκέντρωσης» - αποσυγκέντρωσης «ευδοκιμούν» στις επιχειρήσεις των κλάδων 20 (τροφίμων), 21 (ποτών), 23 (κλωστούφαντουργίας), 31 (χημικών προϊόντων).

4.2.2.2. Απασχολούμενοι ανά βιομηχανικό κλάδο

Η κλαδική σύνθεση της μέσης ετήσιας απασχόλησης, στην περίοδο 1969 - 1984, φαίνεται στους πιν. 4.2-9 και πιν. 4.2-10 για τον Ν. Αχαΐας και για το σύνολο της χώρας αντίστοιχα.

Οι βιομηχανικοί κλάδοι της Αχαΐας, που απασχολούν μεγάλο αριθμό εργαζομένων, είναι κατά φθίνουσα βαρύτητα:

- ο κλάδος 23 (κλωστοϋφαντουργία), που παρουσίασε αύξηση στο διάστημα 1969 - 1978 και συνεχή μείωση μεταξύ των ετών 1978 - 1988,
- ο κλάδος 24 (ειδών υπόδησης, ενδυμασίας και διαφόρων προϊόντων από ύφασμα) που εμφανίζει διαρκή μεγάλη άνοδο,
- ο κλάδος 20 (ειδών διατροφής), που εμφανίζει αυξομειώσεις και εν γένει παραμένει στάσιμος στην περίοδο 1969 - 1988,
- ο κλάδος 35 (τελικών προϊόντων από μέταλλο), με συνεχή άνοδο στο διάστημα 1969 - 1988,
- ο κλάδος 38 (μεταφορικών μέσων), που παρουσιάζει διαρκώς μεγάλη αύξηση,
- ο κλάδος 33 (προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά), που αυξάνεται μεταξύ των ετών 1969 - 1978, παραμένει στάσιμος στην περίοδο 1978 - 1984 και μειώνεται στο διάστημα 1984 - 1988 (πιν. 4.2-9).

Η συμβολή των ανωτέρω κλάδων στη συνολική απασχόληση όλου του μεταποιητικού τομέα του νομού Αχαΐας υπερβαίνει το 70%. (πιν. 4.2-9)

Στο διάστημα 1969 - 1988 αυτοί οι βασικοί για την Αχαΐα κλάδοι, λόγω αυξημένης απασχόλησης, παρουσιάζουν εν γένει τις ίδιες τάσεις με τους αντίστοιχους κλάδους στο σύνολο της χώρας. Εξαιρούνται κυρίως ο κλάδος 20 (τροφίμων) και σε μικρότερο βαθμό ο κλάδος 35 (τελικών προϊόντων από μέταλλο). Αναλυτικότερα:

- ο κλάδος 20 (τροφίμων) στον Ν. Αχαΐας χαρακτηρίζεται από στασιμότητα, ενώ στο σύνολο της χώρας εμφανίζει δυναμική ανάπτυξη. (πιν. 4.2-9 & -10)
- ο κλάδος 35 (τελικών προϊόντων από μέταλλο) στον Ν. Αχαΐας εμφανίζει συνεχή αύξηση, ενώ στο σύνολο της χώρας χαρακτηρίζεται από αυξομειώσεις και εν γένει χαμηλή ανάπτυξη. (πιν. 4.2-9 & πιν. 4.2-10).

Εκδηλώνονται δηλαδή ασθενείς τάσεις σε ορισμένους βασικούς κλάδους της Αχαϊκής μεταποίησης να διαφοροποιούνται από την πανελλήνια κατεύθυνση. Είτε να

«πορεύονται» με στασιμότητα σε δυναμικούς τομείς για το σύνολο της χώρας, είτε να έχουν δυναμική τροχιά σε στάσιμους κλάδους για την ελληνική βιομηχανία.

Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στο διάστημα 1969 - 1988, προέκυψε από έναν αξιοσημείωτο πλήθος βιομηχανικών κλάδων, που επικεντρώνονται στους κλάδους: 32 (παραγώγων πετρελαίου και άνθρακος), 37 (ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών), 24 (ειδών ένδυσης και ενδυμασίας), 35 (τελικών προϊόντων από μέταλλο), 38 (μέσων μεταφοράς), 31 (χημικών προϊόντων), 36 (μηχανών και συσκευών, πλην των ηλεκτρικών), 30 (ελαστικού και πλαστικών), 29 (δέρματος και γουναρικών), 33 (προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά) και 21 (τροφίμων). (πιν. 4.2-9)

Σε αντιδιαστολή η μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας προήλθε από τους κλάδους: 27 (χάρτου), 26 (επίπλων και ειδών επιπλώσεων) και 39 (λοιπών προϊόντων). (πιν. 4.2-9)

Διαπιστώνεται από τα παραπάνω, ότι έχει ήδη αρχίσει η υποχώρηση σημαντικών «εργατοβόρων» κλάδων του Ν. Αχαΐας, όπως είναι ο κλάδος χάρτου και κλωστοϋφαντουργίας, λόγω της προβληματικότητας μεγάλων επιχειρήσεων (ΕΓΛ, Πειραιϊκή-Πατραϊκή), με αυξημένο ειδικό βάρος για την Αχαϊκή, αλλά και για την ελληνική βιομηχανία.

Εντύπωση προκαλεί η δυναμική ανάπτυξη στο διάστημα 1969 - 1988 του κλάδου 24 (ειδών υπόδυσης και ενδυμασίας), ενός δηλαδή κατ' εξοχήν κλάδου εντάσεως εργασίας, τόσο σε επίπεδο νομού, όσο και συνόλου χώρας. Η εξέλιξη αυτή δεν προοιωνίζεται την μεγάλη ύφεση στον τομέα των ετοιμών ενδυμάτων, που συντελέσθη κατά τα τελευταία έτη και την συνακόλουθη απώλεια πολλών θέσεων εργασίας.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΕΣΥΕ	1969	%	1973	%	1978	%	1984	%	1988	%
20: ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	3047	18,55%	2.712	15,55%	3.141	14,92%	3.058	13,59%	2.879	13,59%
21: ΠΟΤΑ	845	5,14%	1.203	6,90%	843	4,01%	1.128	6,35%	1.194	5,64%
22: ΚΑΠΝΟΣ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
23: ΥΦΑΝΤΙΚΑ	3.662	22,30%	4.224	24,22%	4.987	23,69%	4.719	20,97%	4.053	19,13%
24: ΕΙΔΗ ΥΠΟΔΥΣΗΣ, ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ, & ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ	1.461	8,89%	1.609	9,23%	3.251	15,45%	3.378	15,01%	3.593	16,96%
25: ΞΥΛΟ & ΦΕΛΛΟΣ	738	4,49%	788	4,52%	798	3,79%	889	3,95%	751	3,54%
26: ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΠΙΠΛΩΣΗΣ	487	2,96%	369	2,12%	483	2,29%	475	2,11%	430	2,03%
27: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΧΑΡΤΟΥ	1.792	10,91%	1.292	7,41%	1.243	5,91%	1.043	4,63%	552	2,61%
28: ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	273	1,66%	268	1,54%	197	0,94%	324	1,44%	321	1,52%
29: ΔΕΡΜΑ, ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ	150	0,91%	178	1,02%	268	1,27%	289	1,28%	236	1,11%
30: ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΗ ΥΛΗ	488	2,97%	582	3,34%	622	2,96%	319	3,64%	780	3,68%
31: ΧΗΜΙΚΑ	124	0,75%	188	1,08%	206	0,98%	258	1,15%	219	1,03%
32: ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ & ΑΝΘΡΑΚΟΣ	16	0,10%	45	0,26%	48	0,23%	65	0,29%	73	0,34%
33: ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	847	5,16%	1.308	7,50%	1.461	6,94%	1.461	6,49%	1.292	6,10%
34: ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	0	0,00%	0	0,00%	8	0,04%	1	0,02%	43	0,20%
35: ΤΕΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΛΛΟ	920	5,60%	885	5,07%	950	4,51%	1.799	7,99%	1.869	8,82%
36: ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	388	2,36%	526	3,02%	552	2,62%	582	2,59%	627	2,96%
37: ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ	243	1,48%	301	1,73%	422	2,01%	418	1,36%	687	3,24%
38: ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ	742	4,52%	768	4,40%	1.265	6,01%	1.268	5,63%	1.406	6,64%
39: ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	202	1,23%	194	1,11%	302	1,43%	228	1,01%	180	0,35%
ΣΥΝΟΛΟ	16.425	100,00%	17.440	100,00%	21.047	100,00%	22.505	100,00%	21.185	100,00%

(ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ.

Πιν. 4.2-9 Κλαδική διάρθρωση της μέσης επίστιας παραγωγής στο Ν. Αχαΐας

	1969	%	1973	%	1978	%	1984	%	1988	%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΕΣΥΕ										
20: ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	81.517	16,25%	39.285	14,78%	94.324	14,04%	99.412	14,53%	104.307	14,77%
21: ΠΟΤΑ	10.923	2,13%	12.307	2,04%	12.722	1,95%	14.059	2,05%	13.530	1,92%
22: ΚΑΠΝΟΣ	13.191	2,63%	9.049	1,50%	9.771	1,46%	10.223	1,49%	12.896	1,83%
23: ΥΦΑΝΤΙΚΑ	54.961	10,96%	68.419	11,33%	78.377	11,67%	65.549	9,58%	66.403	9,40%
24: ΕΙΔΗ ΥΠΟΔΥΣΗΣ, ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ & ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ	62.232	12,41%	72.030	11,92%	87.284	13,00%	96.906	14,16%	116.924	16,55%
25: ΞΥΛΟ ΚΑΙ ΦΕΛΛΟΣ	30.274	6,04%	34.406	5,70%	33.009	4,92%	33.532	4,90%	30.949	4,38%
26: ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΠΙΠΛΩΣΗΣ	26.507	5,29%	29.445	4,87%	31.263	4,66%	31.679	4,63%	20.467	4,31%
27: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΧΑΡΤΟΥ	7.784	1,55%	7.971	1,32%	11.023	1,64%	10.854	1,59%	12.011	1,70%
28: ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	14.123	2,82%	15.963	2,64%	17.285	2,57%	17.514	2,56%	22.621	3,20%
29: ΔΕΡΜΑ, ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ	10.312	2,06%	13.061	2,16%	16.548	2,32%	17.416	2,60%	12.018	1,70%
30: ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΗ ΥΛΗ	10.845	2,16%	15.832	2,62%	19.480	2,90%	20.713	3,03%	19.296	2,73%
31: ΧΗΜΙΚΑ	16.250	3,24%	20.255	3,35%	26.009	3,87%	27.541	4,03%	27.769	3,93%
32: ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ & ΑΝΘΡΑΚΟΣ	2.921	0,58%	3.765	0,62%	4.745	0,71%	5.837	0,85%	7.483	1,06%
33: ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	30.859	6,15%	37.465	6,20%	39.517	5,88%	39.520	5,78%	37.848	5,36%
34: ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	5.709	1,14%	7.859	1,30%	9.816	1,46%	10.748	1,57%	10.418	1,47%
35: ΤΕΛΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΛΛΟ	43.267	8,63%	47.850	7,92%	54.317	3,09%	51.372	7,51%	47.081	6,67%
36: ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕ-ΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	17.214	3,43%	23.697	3,93%	22.323	3,32%	24.232	3,54%	22.320	3,16%
37: ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ	18.282	3,65%	30.473	5,04%	30.401	4,53%	23.701	4,20%	28.424	4,02%
38: ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ	35.056	6,99%	52.808	8,74%	63.004	9,38%	66.386	9,70%	69.650	9,56%
39: ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	9.295	1,85%	12.102	2,00%	11.279	1,68%	12.252	1,79%	13.893	1,97%
ΣΥΝΟΛΟ	501.522	100,00%	604.042	100,00%	671.497	100,00%	684.147	100,00%	706.308	100,00%

(ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ 1978, 1984, 1988) (Πιν. 4.2-10 Κλαδική διάρθρωση της μέσης ετήσιας απασχόλησης στο σύνολο της χώρας.

4.3. Τριτογενής Τομέας

Η εξέλιξη της παραγωγής του Τριτογενή τομέα του Ν. Αχαΐας παρουσιάζει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Αντιπροσωπεύει το 1993 το 42% του συνολικού Ακαθάριστου Νομαρχιακού Προϊόντος. Το 1970 το ίδιο μέγεθος ήταν της τάξης του 40%. Παρατηρείται δηλαδή μια ιδιαίτερα μικρή διαφοροποίηση της συνεισφοράς του τριτογενή τομέα στο σύνολο της Νομαρχιακής παραγωγής.
2. Αυξήθηκε στην περίοδο 1970 - 93 κατά 208,26 σε σταθερές τιμές. Η σωρευτική αυτή αύξηση μεταφράζεται σε μέση ετήσια μεταβολή της τάξης του 8,68. Από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα προκύπτει ότι το Ακαθάριστο Προϊόν του Τριτογενή Τομέα του Ν. Αχαΐας:
  - αυξάνεται με σημαντικά μικρότερο ρυθμό από το προϊόν του τριτογενή τομέα παραγωγής στο σύνολο της χώρας και σχεδόν με τον ίδιο ρυθμό με το προϊόν του τριτογενή τομέα στο σύνολο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας,
  - παρουσιάζει την μικρότερη διακύμανση σε σύγκριση με το ακαθάριστο προϊόν του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας αλλά και του συνόλου της χώρας.

ΕΤΟΣ	ΑΚΑΘΑΡΙΣ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡΙΣ. ΠΕΡΙΦ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤ. ΝΟΜΑΡΧ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡΙΣ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡ. ΠΕΡΙΦ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡ. ΝΟΜΑΡΧ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡ. ΝΟΜ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΑΚΑΘΑΡ. ΝΟΜ/ΚΟ ΠΡΟΙΟΝ
	Α.Ε.Π.	Α.Π.Π.	Α.Ν.Π.	Γ' ΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ	Γ' ΓΕΝΟΥ ΤΟΜΕΑ	Α' ΓΕΝΟΥ ΤΟΜΕΑ	Β' ΓΕΝΟΥ ΤΟΜΕΑ	Γ' ΓΕΝΟΥ ΤΟΜΕΑ
1970	379.032,25	20.674,15	9.400,35	121.290,32	7.909,85	2007,82	3.610,15	1.732,38
1974	529.402,19	30.109,23	13.288,41	179.996,74	10.822,45	3.063,92	4.919,29	5.305,20
1979	720.150,94	40.516,35	19.084,45	280.858,87	16.273,71	3.455,53	7.386,08	8.242,84
1980	692.335,76	42.004,62	18.970,05	276.934,30	16.042,30	4.058,78	6.874,80	8.036,47
1981	708.791,21	45.230,09	19.350,22	283.516,48	17.867,09	3.993,82	6.156,14	9.200,26
1982	855.839,41	49.279,36	23.450,11	359.452,55	18.948,98	4.452,05	9.075,15	9.922,91
1983	844.833,94	48.530,14	22.895,55	354.830,25	18.760,40	4.738,34	8.441,93	9.715,28
1984	827.583,64	50.542,22	22.262,10	339.309,29	18.849,13	4.738,05	8.999,03	8.525,02
1985	927.461,53	54.010,93	24.114,72	398.808,46	19.877,17	5.434,96	9.569,81	9.109,95
1986	976.742,42	57.790,44	25.786,30	429.766,66	21.244,28	5.823,53	10.202,42	9.755,35
1987	977.940,07	59.396,72	26.111,00	420.514,23	22.458,94	5.876,43	10.409,35	9.825,22
1988	1.010.023,71	60.722,21	26.765,54	444.410,43	21.778,41	5.909,45	10.652,18	10.203,91
1989	1.059.372,34	61.125,31	27.543,68	476.717,55	22.380,20	6.023,13	10.737,42	10.733,08
1990	1.042.747,64	61.002,83	26.902,89	469.236,44	22.636,33	5.958,62	10.008,85	10.935,42
1991	1.049.699,25	60.397,14	26.767,33	451.370,68	22.886,73	5.872,55	9.872,64	11.022,14
1992	1.060.810,22	59.977,60	26.838,50	477.364,60	23.067,12	5.901,06	9.558,63	11.378,81
1993	1.095.947,48	60.884,76	27.508,28	493.176,37	23.536,26	5.855,42	9.993,17	11.659,69
Μεταβολή 1970-92	189,14%	194,50%	192,63%	306,61%	197,56%	191,63%	176,81%	208,26%
Μέσ. Ετήσιο % μεταβολ.	7,88%	8,10%	8,03%	12,73%	8,23%	7,98%	7,57%	8,68%

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ - Τμήμα Περιφερειακών λογαριασμών (Επεξεργασία ομάδας μελέτης)

Πίν. 4.3 1982- 1 Ακαθάριστο Εγχώριο Περιφερειακό και Νομαρχιακό Προϊόν Γ' Γενούς τομέα

4.3.1. Σύνθεση προϊόντος του τριτογενή τομέα

Στο σχετικό πίνακα δίνεται η σύνθεση του ακαθάριστου προϊόντος του τριτογενή τομέα του Ν. Αχαΐας από το 1970 έως και το 1993. Από τα στοιχεία αυτά γίνεται φανερό ότι την μεγαλύτερη μέση ετήσια αύξηση παραγωγής παρουσιάζει ο κλάδος της υγείας και εκπαίδευσης με ένα ποσοστό της τάξης του 23,45%. Σημαντικοί επίσης είναι οι ρυθμοί αύξησης των κλάδων τραπεζών και ασφαλειών καθώς και των λοιπών υπηρεσιών (12,82% και 10,57% σε μέσα ετήσια επίπεδα αντίστοιχα). Από την άλλη πλευρά την μικρότερη μεταβολή παρουσιάζει ο κλάδος των μεταφορών και των επικοινωνιών (μέση ετήσια αύξηση 3,6%) και ακολουθούν οι κλάδοι της Δημόσιας Διοίκησης και Άμυνας (6,19%), της κατοικίας (6,57%) και του εμπορίου (7,66%).

ΕΤΟΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
1970	673,24	1110,54	145,07	516,90	429,58	340,85	566,20
1974	881,00	1720,75	213,00	599,00	666,00	472,45	754,00
1979	1.582,33	2330,62	363,81	702,27	1201,14	231,76	1140,91
1980	1139,42	2407,63	312,98	715,38	1212,50	1044,23	1204,33
1981	1262,04	3233,69	318,37	1079,59	888,57	1020,04	1397,96
1982	1344,90	3211,35	345,58	1083,67	1098,30	1254,08	1585,03
1983	1670,97	2595,04	383,23	1040,18	914,08	1598,53	1513,30
1984	842,19	1643,70	431,37	1150,31	1006,52	1766,55	1684,38
1985	899,88	1756,82	461,11	1229,11	1075,47	1887,78	1799,78
1986	963,71	1881,03	493,61	1316,31	1151,76	2021,48	1927,45
1987	970,63	1894,23	497,14	1325,75	1160,04	2035,98	1941,45
1988	1020,32	2133,86	508,62	1308,19	1152,17	2058,61	2022,14
1989	1030,57	2647,78	512,19	1305,33	1103,08	2097,14	2087,09
1990	1073,68	2710,49	527,47	1297,27	1095,61	2155,22	2075,68
1991	1107,02	2732,58	535,40	1305,44	1078,68	2188,37	2074,65
1992	1218,97	2942,71	550,00	1317,92	1092,00	2307,64	2049,57
1993	1255,69	3151,55	591,48	1331,65	1067,63	2259,19	2002,50
Μεταβολή %							
1970-92	86,51%	183,79%	307,72%	157,62%	148,53%	562,81%	253,67%
Μ. ετήσιο % μεταβολής	3,60%	7,66%	12,82%	6,57%	6,19%	23,45%	10,57%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ (Επεξεργασία ομάδα μελέτης)

Πίν. 4.3-2 Σύνθεση Ακαθάριστου Νομαρχιακού προϊόντος στο Ν. Αχαΐας κατά κλάδους

Εξετάζοντας την σχετική θέση των ποσοστών συμμετοχής των κλάδων του τριτογενή τομέα παραγωγής του Ν. Αχαΐας στο σύνολο της παραγωγής των αντίστοιχων κλάδων στη χώρα παρατηρούνται τα παρακάτω:

- Την μεγαλύτερη συμμετοχή έχει ο κλάδος των μεταφορών και επικοινωνιών που καλύπτει το 6,60% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος του κλάδου ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της περιόδου σε μέση ετήσια βάση είναι της τάξης του 6,25%. Σημαντικά μεγαλύτερη από τον μέσο όρο συμμετοχής του συνό-

λου του τριτογενούς τομέα στο σύνολο της χώρας (2,62%) είναι η συμμετοχή των κλάδων του εμπορίου (3,59%) και της Υγείας (3,53%). Από την άλλη πλευρά σημαντικά μικρότερη από αυτό το ποσοστό είναι η συμμετοχή των κλάδων Δημόσιας Διοίκησης και Άμυνας (1,74%), τραπεζών και ασφαλειών (1,93%). Σχεδόν ίσο με τον μέσο του συνόλου του τριτογενούς τομέα είναι η συμμετοχή στο σύνολο της χώρας των κλάδων των Λοιπών Υπηρεσιών (2,6%) και του κλάδου της κατοικίας (2,41%).

- Την μεγαλύτερη αυξητική τάση σε μέση ετήσια βάση παρουσιάζει η συμμετοχή του κλάδου των μεταφορών και επικοινωνιών (0,62%) ενώ θετική είναι και η μεταβολή της συμμετοχής των κλάδων των τραπεζών και ασφαλειών (0,58%) της υγείας και εκπαίδευσης (0,41%) και των λοιπών υπηρεσιών. Αντίθετα φθίνουσα είναι η τάση που έχει διαμορφωθεί στην συμμετοχή των κλάδων του εμπορίου (-3,17% σε μέση ετήσια βάση) κατά κύριο λόγο, ενώ ακολουθούν οι συμμετοχές των κλάδων της Δημόσιας Διοίκησης και Άμυνας (-0,54%) και της κατοικίας (-1,26%).

ΕΤΟΣ	ΜΕΤ/ΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ	Ε-ΜΠΟΡ.	ΤΡΑΠΕΖ. ΚΑΙ ΑΣΦΑΛ.	ΚΑΤΟΙΚ.	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΑΜΥΝΑ	ΥΓΕΙΑ & ΕΚΠ/ΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΦ.	ΣΥΝΟΛΟ Γ' ΓΕΝΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΑΡ. ΧΩΡΟΥ
1970	5,75%	8,48%	1,79%	2,39%	1,24%	3,38%	2,57%	3,12%	2,48%
1974	6,00%	5,37%	1,83%	2,53%	1,22%	3,40%	2,55%	2,95%	2,51%
1979	6,30%	6,43%	1,85%	2,50%	1,19%	3,44%	2,60%	2,93%	2,65%
1980	6,40%	6,53%	1,87%	2,45%	1,20%	3,48%	2,66%	2,90%	2,74%
1981	6,60%	7,08%	1,91%	2,41%	1,18%	3,47%	2,66%	3,25%	2,73%
1982	6,50%	3,83%	1,89%	2,40%	1,16%	3,44%	2,63%	2,76%	2,74%
1983	6,40%	3,19%	1,33%	2,36%	1,15%	3,46%	2,63%	2,74%	2,71%
1984	6,25%	3,15%	1,91%	2,37%	1,14%	3,48%	2,65%	2,51%	2,69%
1985	5,95%	1,91%	1,96%	2,40%	1,13%	3,51%	2,65%	2,28%	2,60%
1986	5,90%	1,83%	1,96%	2,42%	1,13%	3,55%	2,67%	2,27%	2,64%
1987	6,10%	2,08%	1,96%	2,44%	1,11%	3,57%	2,69%	2,34%	2,67%
1988	6,15%	1,90%	1,98%	2,41%	1,12%	3,59%	2,69%	2,30%	2,63%
1989	6,25%	1,78%	1,98%	2,43%	1,14%	3,62%	2,69%	2,26%	2,60%
1990	6,25%	1,89%	2,01%	2,41%	1,18%	3,64%	2,70%	2,33%	2,58%
1991	6,30%	2,25%	2,03%	2,39%	1,15%	3,63%	2,66%	2,44%	2,55%
1992	6,50%	1,23%	2,02%	2,37%	11,00%	3,68%	2,72%	2,38%	2,53%
1993	6,60%	2,07%	2,04%	2,36%	1,08%	3,71%	2,73%	2,36%	2,51%
Μεταβολή % 1970 - 1992	14,78%	-76,13%	13,97%	-1,26%	-12,90%	9,76%	6,23%	-24,19%	1,21%
Μ. ετήσιο % μεταβολή	0,62%	-3,17%	0,58%	-0,05%	-0,54%	0,41%	0,26%	-1,01%	0,05%

Πιν. 4.3 - 3 Ποσοστιαία % συμμετοχή του προϊόντος τριτογενούς τομέα Ν. Αχαΐας στο σύνολο της χώρας κατά κλάδου

Για να εξετασθεί η αποτελεσματικότητα της εκμετάλλευσης των πόρων στον τριτογενή τομέα παραγωγής, καθώς και στους κλάδους που τον απαρτίζουν, είναι απαραίτητο η σχετική ανάλυση να συνδυάσει τα μεγέθη του όγκου παραγωγής, της απασχόλησης και του αριθμού των παραγωγικών μονάδων. Τα στοιχεία αυτά δίνονται στους αμέσως επόμενους πίνακες για την Αχαΐα, την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και για το σύνολο της χώρας.

Παρατηρείται ότι για το σύνολο του τριτογενή τομέα του Ν. Αχαΐας μεταξύ 1978 - 1988 υπάρχει μεταβολή του αριθμού των καταστημάτων κατά 8,1%, απασχόλησης κατά 27,49% και του αριθμού απασχολουμένων ανά κατάσταση κατά 17,93%. Οι μεταβολές αυτές διαμορφώνονται σε δύο υποπεριόδους 1978 - 84 και 1984 - 88, που αντιστοιχούν στα έτη απογραφής απασχόλησης και καταστημάτων της Ε-ΣΥΕ. Στην πρώτη υποπερίοδο ο αριθμός των καταστημάτων αυξήθηκε κατά 2,86%, η απασχόληση κατά 4,52% και η απασχόληση ανά κατάσταση κατά 1,61%. Στην δεύτερη υποπερίοδο οι αντίστοιχες μεταβολές ήταν 5,1%, 21,98% και 10,06%. Άρα, παρατηρείται μια σαφής βελτίωση της αποτελεσματικότητας της εκμετάλλευσης των πόρων στο σύνολο του τριτογενή τομέα του Ν. Αχαΐας.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά την περίοδο 1978 - 1990 ο αριθμός των καταστημάτων στον τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 29,69% και η απασχόληση κατά 45,88%. Έτσι η απασχόληση ανά κατάσταση αυξήθηκε κατά 12,49%. Είναι σαφές λοιπόν η μεγαλύτερη αύξηση και του αριθμού των καταστημάτων και της απασχόλησης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με τις αντίστοιχες μεταβολές στον Ν. Αχαΐας. Στην ίδια περίοδο το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν του τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 34,12%. Έτσι είναι φανερό ότι υπάρχει μια στασιμότητα ή ακόμα και οπισθοδρόμηση στην αποτελεσματικότητα των επιχειρηματικών μονάδων του τριτογενή τομέα στο σύνολο της Περιφέρειας.

Στο σύνολο της χώρας κατά την περίοδο 1978 - 90 ο αριθμός των καταστημάτων του Τριτογενή Τομέα αυξήθηκε κατά 16,58% η απασχόληση κατά 28,78% και η απασχόληση ανά κατάσταση κατά 10,46%. Οι μεταβολές αυτές αναλύονται ως εξής:

- στην περίοδο 1978-84 ο αριθμός των καταστημάτων αυξήθηκε κατά 12,64% η απασχόληση κατά 32,28% και το μέσο μέγεθος των επιχειρηματικών μονάδων κατά 17,43%,

Διαμόρφωση του τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας - 1978, 1984, 1988

ΚΛΑΔΟΣ ΚΛΑΔΟΥ	1978						1984						1988						% Μεταβολή 78-84			% Μεταβολή 84-88			% Μεταβολή 78-88		
	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Κατ/μιο	Απασχ/ση	Α/Κ	Κατ/μιο	Απασχ/ση	Α/Κ	Κατ/μιο	Απασχ/ση	Α/Κ			
	Απόλυτο	%	Απόλυτο	%		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%													
01	20 680	5,63%	63 075	3,72%	3,05	10 284	4,87%	64 485	2,87%	3,28	17 485	4,01%	61 377	2,81%	3,61	-4,96%	2,20%	7,54%	-11,04%	-4,80%	2,01%	-15,45%	-2,70%	15,08%			
02	455	0,12%	1 673	0,11%	4,12	662	0,13%	2 377	0,11%	4,23	681	0,13%	2 527	0,12%	4,35	23,84%	26,04%	2,67%	3,36%	6,31%	2,64%	27,62%	34,96%	5,58%			
03	2 021	0,84%	3 214	0,10%	1,59	2 142	0,61%	4 027	0,16%	1,88	2 065	0,47%	3 698	0,17%	1,79	6,97%	25,30%	18,24%	-3,60%	-6,21%	-4,70%	2,16%	15,01%	12,58%			
04-05	130 475	37,32%	290 109	17,11%	2,08	158 250	37,11%	459 376	20,46%	2,84	162 213	37,23%	469 863	22,44%	3,02	12,03%	68,35%	41,35%	3,62%	6,64%	2,72%	16,30%	66,66%	45,10%			
06	156 755	41,94%	690 504	68,43%	6,32	178 992	42,62%	1 209 199	63,87%	6,75	165 440	42,56%	1 097 605	50,28%	5,92	14,10%	21,05%	6,80%	3,60%	-0,14%	-12,30%	18,30%	10,81%	6,33%			
Κλάσος 6	319 397	85,45%	1 348 064	70,55%	4,22	387 600	86,04%	1 738 440	77,61%	4,86	387 764	84,41%	1 655 284	75,61%	4,50	11,98%	28,67%	15,10%	-4,78%	-7,42%	15,16%	72,71%	6,66%				
71	6 650	2,37%	111 145	6,65%	12,55	10 130	2,41%	143 036	6,36%	14,12	11 205	2,67%	146 337	6,70%	13,08	14,38%	26,60%	12,51%	10,41%	2,31%	-7,51%	26,52%	31,66%	4,06%			
72	3 175	0,84%	26 063	1,64%	8,34	3 855	0,92%	34 811	1,65%	9,03	3 724	0,85%	34 112	1,58%	9,18	23,36%	35,57%	6,27%	-3,40%	-2,01%	1,44%	10,17%	10,66%	9,83%			
73	1 897	0,44%	63 858	3,71%	36,66	2 001	0,46%	66 323	3,85%	43,34	2 163	0,50%	69 083	4,12%	41,22	21,14%	39,18%	11,50%	8,10%	4,24%	-4,45%	32,16%	40,01%	6,62%			
Κλάσος 7	13 833	3,65%	291 066	11,86%	11,75	15 988	3,60%	264 169	11,78%	18,53	17 112	3,93%	270 432	12,10%	15,80	17,26%	31,38%	12,05%	7,04%	2,37%	-4,37%	25,57%	34,50%	7,15%			
81	1 767	0,47%	46 347	2,67%	26,66	2 942	0,63%	77 463	3,45%	29,32	2 855	0,66%	80 254	3,68%	28,11	40,50%	70,82%	14,76%	6,06%	3,60%	-4,13%	61,55%	76,08%	9,55%			
82	3 117	0,83%	16 400	0,66%	4,82	4 052	0,96%	20 827	0,93%	5,14	4 335	0,99%	23 042	1,06%	5,32	30,00%	44,63%	11,26%	6,06%	10,73%	3,50%	30,06%	60,15%	15,15%			
83	4 483	1,20%	12 731	0,75%	2,84	5 124	1,22%	18 116	0,87%	2,05	4 802	1,12%	16 003	0,64%	2,88	16,30%	16,73%	3,67%	-5,11%	-7,36%	-2,37%	6,48%	9,99%	1,41%			
84	1 373	0,37%	3 267	0,19%	2,38	1 866	0,44%	6 710	0,25%	3,06	1 914	0,44%	6 781	0,28%	3,01	35,95%	74,74%	28,57%	2,57%	0,00%	-1,63%	30,45%	76,36%	26,47%			
86	724	0,89%	416	0,02%	1,83	109	0,04%	309	0,02%	2,11	215	0,05%	400	0,02%	2,28	-15,58%	-1,72%	14,05%	13,76%	22,02%	6,06%	-3,07%	18,35%	23,24%			
Κλάσος 8	10 963	2,93%	78 120	4,49%	9,93	13 673	3,30%	119 316	5,32%	8,61	14 181	3,25%	123 570	5,68%	8,71	28,34%	66,93%	24,01%	2,22%	3,39%	1,15%	29,25%	92,25%	25,44%			
92	203	0,06%	15 094	0,69%	74,21	321	0,08%	21 005	0,09%	60,52	308	0,09%	25 578	1,17%	64,50	57,63%	45,72%	-7,67%	23,36%	16,29%	-5,74%	94,70%	69,40%	-12,96%			
96	368	0,10%	1 676	0,11%	5,14	381	0,08%	1 629	0,06%	5,21	312	0,07%	1 697	0,07%	6,12	-3,03%	-2,52%	1,30%	-11,31%	-12,85%	-1,73%	-14,61%	-14,84%	-0,39%			
98	226	0,06%	2 182	0,13%	9,62	362	0,09%	3 261	0,14%	8,61	409	0,11%	4 132	0,19%	8,33	60,00%	60,38%	-11,64%	29,64%	27,10%	-2,12%	120,72%	91,12%	-13,41%			
99	4 270	1,13%	10 192	0,60%	2,41	6 362	1,27%	41 073	1,83%	7,96	6 116	1,40%	44 578	2,04%	7,29	26,78%	307,97%	217,84%	16,04%	6,53%	-4,83%	44,50%	331,36%	202,49%			
08	24 745	6,62%	40 017	2,36%	1,62	27 128	6,41%	62 826	2,35%	1,91	29 325	6,73%	68 357	2,67%	1,89	9,63%	31,20%	19,75%	6,10%	10,66%	2,66%	18,51%	45,58%	72,01%			
Κλάσος 9	29 187	7,88%	69 430	4,00%	2,33	33 544	7,07%	120 776	5,35%	3,60	36 844	8,41%	134 242	6,15%	3,86	17,60%	74,00%	64,41%	0,24%	11,16%	1,78%	23,10%	93,40%	67,11%			
ΣΥΝΟΛΟ	373 750	100,00%	1 895 600	100,00%	4,34	421 003	100,00%	2 242 041	100,00%	5,33	436 721	100,00%	2 163 520	100,00%	5,01	12,64%	32,28%	17,43%	3,50%	-2,65%	-5,04%	16,56%	26,76%	40,46%			

Πηρ. 13-4

Αριθμική τριτογενή τμήρα στην Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδας - 1978, 1984, 1988

ΚΩΔΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΥ	1978						1984						1988						% μεταβολή 78-84			% μεταβολή 84-88			% μεταβολή 78-88		
	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.	Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Κατηγορία	Απασχ/τοι	Α/Κ	Κατηγορία	Απασχ/τοι	Α/Κ	Κατηγορία	Απασχ/τοι	Α/Κ				
	Απόλυτο	%	Απόλυτο	%			Απόλυτο	%		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%											Απόλυτο	%		
01	878	4,81%	2 058	4,00%	2,02	842	4,81%	2 901	4,85%	3,08	863	3,75%	2 040	3,80%	3,33	7,85%	13,60%	6,46%	-8,29%	1,35%	8,12%	0,91%	15,06%	14,04%			
02	8	0,04%	18	0,03%	1,97	8	0,04%	16	0,03%	2,16	10	0,04%	42	0,05%	2,36	12,50%	22,78%	9,14%	11,11%	117,05%	9,77%	25,00%	168,80%	19,80%			
03	44	0,24%	68	0,11%	1,27	51	0,25%	97	0,16%	1,91	60	0,25%	137	0,16%	2,29	15,91%	74,32%	60,39%	17,86%	41,06%	10,60%	38,36%	143,88%	80,31%			
04-65	10 006	55,03%	16 811	35,68%	1,68	10 038	53,46%	19 300	31,03%	1,77	11812	49,70%	22 205	28,61%	1,92	9,31%	4,03%	-4,84%	8,16%	15,16%	6,47%	18,05%	10,70%	3,25%			
88	6 306	29,10%	10 069	39,20%	3,76	8 108	29,66%	23 202	37,19%	3,0	2024	34,21%	29 758	38,45%	3,69	18,03%	16,20%	1,06%	32,07%	28,24%	-2,80%	51,92%	49,09%	1,66%			
Κλάδος θ	18 241	80,32%	41 188	78,99%	2,54	18 048	89,74%	48 581	73,05%	2,63	20 629	87,81%	55 121	71,29%	2,67	11,11%	10,64%	-0,42%	14,31%	21,04%	8,83%	27,02%	33,92%	5,44%			
71	456	2,61%	6 606	10,56%	12,08	528	2,56%	8 004	12,97%	15,33	659	2,71%	9 738	12,58%	17,42	15,70%	46,64%	28,90%	5,87%	20,31%	13,83%	22,59%	78,78%	44,21%			
72	88	0,37%	209	0,57%	4,39	91	0,30%	339	0,54%	5,53	87	0,28%	436	0,56%	6,50	-10,26%	13,41%	28,42%	9,84%	28,84%	17,12%	-1,47%	43,89%	48,06%			
73	81	0,28%	1 284	2,48%	25,17	72	0,35%	2 347	3,78%	32,8	79	0,34%	3 017	3,80%	38,19	-11,16%	82,36%	20,52%	0,72%	28,54%	17,16%	84,90%	133,03%	51,73%			
Κλάδος Γ	673	3,16%	1 001	13,52%	12,33	681	3,23%	10 780	17,28%	18,31	705	2,90%	13 190	17,04%	16,71	14,96%	62,03%	32,25%	6,69%	22,36%	14,72%	22,81%	69,02%	61,72%			
81	83	0,36%	1 459	2,80%	22,44	92	0,45%	2 145	3,47%	23,53	130	0,68%	3 072	3,97%	22,10	41,54%	46,41%	4,88%	61,00%	41,90%	-6,08%	113,65%	110,81%	-1,52%			
82	89	0,32%	174	0,33%	2,96	90	0,44%	286	0,46%	3,2	98	0,42%	467	0,63%	4,67	52,34%	88,47%	8,47%	8,80%	80,12%	68,31%	68,10%	179,64%	86,47%			
83	197	1,03%	260	0,68%	1,66	239	1,17%	423	0,66%	1,77	345	1,49%	690	0,76%	1,88	27,81%	49,85%	14,10%	44,35%	37,01%	-5,06%	84,40%	90,97%	6,30%			
84	27	0,13%	46	0,09%	2,18	29	0,14%	80	0,09%	2,04	31	0,13%	73	0,09%	2,37	31,62%	23,35%	-8,42%	6,90%	24,10%	16,16%	40,91%	63,19%	8,72%			
85	5	0,02%	8	0,01%	1,14	28	0,14%	37	0,08%	1,21	30	0,13%	63	0,11%	2,18	490,00%	543,21%	14,01%	7,14%	126,75%	110,00%	500,00%	1352,61%	142,11%			
Κλάδος δ	339	1,86%	1 070	3,70%	6,88	478	2,34%	2 972	4,78%	6,22	843	2,73%	4 295	5,65%	6,88	41,42%	69,37%	6,33%	34,52%	44,33%	7,44%	90,24%	117,53%	14,24%			
06	9	0,05%	283	0,60%	29,10	14	0,07%	400	0,80%	36,02	26	0,11%	666	1,12%	33,40	56,56%	89,80%	22,07%	65,71%	74,14%	-6,23%	188,80%	230,97%	14,46%			
08	11	0,06%	42	0,09%	3,79	10	0,06%	38	0,06%	3,61	10	0,04%	41	0,05%	4,11	-0,00%	-8,61%	0,63%	0,00%	7,87%	7,87%	-9,04%	-1,42%	8,44%			
09	8	0,04%	61	0,10%	6,32	18	0,08%	113	0,16%	7,06	22	0,09%	174	0,22%	7,99	100,00%	123,42%	11,71%	37,50%	53,87%	11,74%	176,00%	243,21%	24,84%			
07	281	1,44%	752	1,44%	2,88	307	1,50%	989	1,58%	3,22	414	1,70%	1 594	2,08%	3,85	17,82%	31,51%	11,81%	34,85%	61,24%	19,57%	88,87%	112,05%	33,66%			
08	739	4,04%	791	1,52%	1,07	919	4,40%	1 424	2,28%	1,55	1125	4,77%	2 059	2,66%	1,83	24,38%	80,14%	44,80%	22,42%	44,53%	16,04%	82,23%	160,26%	71,03%			
Κλάδος θ	1 029	5,65%	1 897	3,84%	1,85	1 288	6,10%	3 083	4,91%	2,42	1 597	6,77%	4 738	6,12%	2,97	23,15%	81,43%	31,08%	28,16%	64,62%	27,88%	63,35%	140,81%	60,87%			
ΣΥΝΟΛΟ	18 182	100,00%	62 160	100,00%	2,87	79 451	100,00%	62 396	100,00%	3,05	23 574	100,00%	77 392	100,00%	3,28	12,48%	10,82%	6,35%	15,21%	24,03%	7,80%	20,66%	46,37%	18,44%			

Πιν. 4.3-5

Διάρθρωση τριτογενή τομέα στον Η. Χωρίς - 1978 1984 1988

Κλάσος	1978						1984						1988						% Μεταβολή 78-84			% Μεταβολή 84-88			% Μεταβολή 78-88		
	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Απασχόληση ανα καταστ.	Κατήματα	Απασχ/ση	Α/Κ	Κατήματα	Απασχ/ση	Α/Κ	Κατήματα	Απασχ/ση	Α/Κ			
	Απόλυτο	%	Απόλυτο	%		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%											Απόλυτο	%	
81	608	8,76%	2.043	5,70%	3,38	593	8,43%	2.453	6,85%	4,14	977	5,96%	2.435	6,14%	4,22	-2,47%	20,17%	23,21%	-2,70%	0,62%	1,93%	-6,10%	10,10%	25,00%			
82	7	0,08%	15	0,04%	2,10	4	0,04%	15	0,04%	3,78	6	0,08%	31	0,08%	3,69	-42,86%	-1,69%	71,60%	100,00%	3,46%	14,76%	103,00%	77,63%				
83	38	0,42%	65	0,15%	1,45	46	0,60%	73	0,20%	1,68	53	0,55%	81	0,20%	1,52	21,05%	31,01%	0,07%	15,22%	10,84%	-3,60%	39,47%	46,21%	4,83%			
84-85	4.254	47,47%	10.783	30,04%	2,53	4.107	44,85%	6.004	25,11%	2,19	4005	41,38%	1.489	10,88%	1,87	-3,48%	-18,43%	-13,44%	-2,48%	-16,73%	-5,65%	-30,41%	-5,65%	-28,00%			
86	2.047	32,88%	14.087	38,32%	4,78	3.516	33,63%	12.191	31,03%	3,91	3455	35,70%	13.338	33,82%	3,68	5,80%	-13,46%	-18,20%	10,81%	0,30%	-1,76%	17,24%	-5,33%	-19,26%			
Κλάσος 6	7.054	67,64%	28.993	75,26%	3,43	7.888	85,35%	23.728	68,24%	3,02	6.088	63,07%	23.372	65,93%	2,89	0,18%	-11,00%	-12,15%	2,02%	-1,50%	-4,30%	3,11%	-13,32%	-15,93%			
71	271	3,02%	4.634	12,66%	10,73	319	3,44%	6.160	17,16%	19,31	358	3,88%	7.619	18,90%	21,12	17,71%	35,67%	15,42%	11,60%	22,06%	9,37%	31,37%	65,64%	28,74%			
72	35	0,39%	213	0,59%	6,08	42	0,46%	258	0,71%	8,09	40	0,51%	301	0,78%	6,14	20,00%	20,20%	0,10%	16,87%	17,82%	0,82%	40,00%	41,36%	0,99%			
73	37	0,41%	1.101	3,32%	32,19	59	0,64%	1.667	5,21%	31,85	88	0,70%	2.298	5,77%	33,85	59,78%	-1,66%	15,26%	22,54%	8,32%	83,78%	92,12%	4,54%				
Κλάσος 7	343	3,53%	6.938	18,37%	17,31	420	4,56%	8.283	23,12%	19,72	473	4,89%	10.108	25,46%	21,37	22,45%	39,60%	13,92%	12,62%	22,03%	9,36%	37,90%	70,23%	73,44%			
81	41	0,46%	1.319	3,68%	32,18	79	0,86%	1.394	3,69%	17,65	113	1,17%	2.634	6,64%	23,31	92,88%	6,68%	-45,15%	43,04%	68,91%	32,07%	175,61%	60,84%	-77,56%			
82	48	0,54%	182	0,45%	3,37	68	0,71%	219	0,61%	3,37	82	0,85%	356	0,90%	4,34	35,42%	35,42%	0,00%	28,15%	82,47%	28,78%	70,83%	120,00%	20,78%			
83	82	0,88%	84	0,24%	1,82	81	0,89%	119	0,33%	1,95	89	0,71%	288	0,67%	3,88	17,31%	41,20%	20,37%	13,11%	108,97%	98,97%	32,68%	217,81%	139,51%			
84	11	0,10%	26	0,08%	2,02	22	0,24%	42	0,12%	1,9	27	0,26%	57	0,14%	2,12	67,14%	47,81%	-9,94%	22,73%	26,94%	11,68%	92,64%	102,60%	1,95%			
86	3	0,03%	4	0,01%	1,29	19	0,21%	27	0,08%	1,43	30	0,31%	47	0,12%	1,58	633,33%	602,07%	10,65%	87,98%	74,48%	10,49%	100,00%	1124,01%	22,46%			
Κλάσος 8	169	1,74%	1.688	4,49%	10,41	246	2,67%	1.801	5,03%	7,32	321	3,32%	3.362	8,46%	10,47	65,70%	12,76%	-27,56%	30,46%	88,66%	43,04%	103,16%	110,41%	3,99%			
87	6	0,07%	255	0,71%	42,53	10	0,11%	371	1,04%	37,14	18	0,19%	629	2,04%	61,30	88,07%	45,34%	-12,67%	80,00%	122,19%	36,34%	200,00%	273,30%	20,81%			
88	5	0,05%	18	0,05%	3,82	5	0,05%	20	0,06%	4,08	4	0,04%	17	0,04%	4,22	0,00%	12,71%	12,71%	-20,00%	-17,28%	3,43%	-20,00%	-6,74%	18,57%			
89	4	0,04%	79	0,08%	7,10	7	0,08%	60	0,17%	6,68	12	0,12%	100	0,27%	9,07	76,00%	108,10%	18,92%	71,43%	81,88%	6,06%	200,00%	278,44%	28,15%			
97	107	1,10%	379	1,06%	3,84	141	1,53%	691	1,96%	4,19	166	1,60%	670	1,89%	4,32	31,78%	55,07%	18,36%	0,03%	13,34%	3,10%	44,66%	78,78%	22,03%			
98	488	8,41%	616	1,80%	1,33	621	5,65%	869	2,71%	1,88	667	6,17%	1.200	3,03%	2,01	7,42%	60,23%	38,85%	14,50%	23,63%	8,06%	23,04%	88,03%	61,13%			
Κλάσος 9	897	9,77%	1.329	3,70%	2,18	884	7,42%	2.012	5,81%	2,94	788	8,12%	2.820	7,11%	3,59	12,80%	61,71%	34,83%	14,91%	40,21%	22,01%	28,48%	112,71%	81,27%			
ΣΥΝΟΛΟ	8.082	100,00%	35.824	100,00%	4,00	9.216	100,00%	35.824	100,00%	3,80	9.678	100,00%	30.863	100,00%	4,10	2,66%	0,60%	-2,18%	4,60%	10,71%	6,45%	7,99%	10,72%	2,53%			

Πιν 4.3-6

Συμμετοχή αριθμ. κατ/των και απασχόλησης του τριτογενή τομέα Ν. Αχαΐας στα αντίστοιχα μεγέθη της Χώρας και της Περ. Δυτ. Ελλάδας - 1978, 1984, 1988												
ΚΩΔΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΥ	1978				1984				1988			
	Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση		Αριθμ. καταστημ.		Απασχόληση	
	Χώρα	Π.Δ.Ε.	Χώρα	Π.Δ.Ε.	Χώρα	Π.Δ.Ε.	Χώρα	Π.Δ.Ε.	Χώρα	Π.Δ.Ε.	Χώρα	Π.Δ.Ε.
61	2,94%	69,49%	3,24%	79,96%	3,02%	62,95%	3,81%	84,62%	3,30%	65,35%	3,97%	82,81%
62	1,54%	87,50%	0,82%	97,27%	0,71%	44,44%	0,63%	77,73%	1,38%	80,00%	1,23%	74,10%
63	1,88%	86,36%	1,71%	98,60%	2,15%	90,20%	1,80%	74,61%	2,57%	88,33%	2,18%	58,63%
64-65	3,05%	42,51%	3,71%	57,83%	2,63%	37,55%	1,96%	46,46%	2,47%	34,49%	1,53%	33,59%
66	1,88%	55,52%	1,42%	70,58%	1,74%	51,06%	1,01%	52,54%	1,86%	42,84%	1,21%	44,82%
Κλάδος 6	2,46%	48,36%	2,00%	65,45%	2,20%	43,60%	1,36%	52,06%	2,20%	39,26%	1,41%	42,36%
71	3,06%	59,43%	4,08%	82,31%	3,15%	60,42%	4,31%	76,10%	3,18%	63,69%	5,14%	77,21%
72	1,12%	51,47%	0,82%	71,29%	1,09%	68,85%	0,73%	75,55%	1,32%	73,13%	0,88%	69,08%
73	2,24%	72,55%	1,87%	92,78%	2,95%	81,94%	2,16%	79,56%	3,11%	86,08%	2,54%	75,84%
Κλάδος 7	2,52%	59,65%	2,95%	83,74%	2,63%	63,54%	3,14%	76,84%	2,76%	67,09%	3,74%	76,63%
81	2,32%	63,08%	2,91%	90,46%	2,99%	85,87%	1,80%	64,41%	3,96%	81,29%	3,28%	85,75%
82	1,54%	81,36%	1,12%	92,94%	1,60%	72,22%	1,05%	76,06%	1,89%	83,67%	1,54%	73,07%
83	1,16%	27,81%	0,66%	29,06%	1,19%	25,52%	0,79%	28,12%	1,42%	20,00%	1,91%	46,19%
84	1,02%	63,64%	0,87%	58,97%	1,18%	75,86%	0,73%	70,66%	1,41%	87,10%	0,99%	77,91%
85	1,34%	60,00%	0,93%	67,89%	10,05%	67,86%	6,81%	74,07%	13,95%	100,00%	9,67%	57,25%
Κλάδος 8	1,44%	46,75%	2,10%	80,84%	1,77%	51,46%	1,51%	60,62%	2,26%	49,92%	2,72%	78,29%
92	2,95%	66,67%	1,69%	97,17%	3,12%	71,43%	1,69%	74,48%	4,55%	69,23%	3,23%	95,00%
95	1,37%	45,45%	0,96%	43,42%	1,42%	50,00%	1,12%	53,54%	1,28%	40,00%	1,06%	41,07%
96	1,78%	50,00%	1,33%	56,88%	1,83%	43,75%	1,84%	52,98%	2,42%	54,55%	2,63%	62,70%
97	2,53%	41,00%	3,72%	50,39%	2,63%	45,93%	1,44%	59,76%	2,53%	37,44%	1,50%	42,01%
98	1,96%	65,63%	1,61%	81,58%	1,92%	56,69%	1,84%	68,03%	2,04%	53,07%	2,06%	58,29%
Κλάδος 9	2,04%	59,05%	1,91%	69,88%	2,04%	54,03%	1,67%	65,68%	2,14%	49,22%	2,10%	59,55%
ΣΥΝΟΛΟ	2,40%	49,29%	2,11%	68,68%	2,19%	45,07%	1,60%	57,41%	2,22%	41,05%	1,82%	51,25%

Πιν. 4.3-7

- στην περίοδο 1984-88 ο αριθμός των καταστημάτων αυξήθηκε κατά 3,5% η απασχόληση μειώθηκε κατά 2,65% και το μέσο μέγεθος των επιχειρηματικών μονάδων μειώθηκε επίσης κατά 5,94%.

Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με τα στοιχεία προηγούμενου πίνακα το Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν του τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 58%. Υπάρχει λοιπόν και σε αυτή την περίπτωση τάση βελτίωσης της παραγωγικότητας του τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας αλλά σαφώς ασθενέστερη από αυτή που εντοπίστηκε στην περίπτωση του Ν. Αχαΐας.

4.3.2. Μεταφορές και επικοινωνίες

Ο κλάδος παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 3,60%. Σύμφωνα με τα στοιχεία προηγούμενου πίνακα 4.3-7 που απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής του αριθμού των καταστημάτων και της απασχόλησης του Νομού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στην χώρα παρατηρούνται τα εξής:

- στο κλάδο των μεταφορών (71) η συμμετοχή του Νομού Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 3,06% το 1978 σε 3,15% το 1984 και σε 3,18% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 4,08%, 4,31% και 5,14%. Ανάλογη είναι και η εικόνα της συμμετοχής του Νομού στην Περιφέρεια
- στο κλάδο των επικοινωνιών (73) η συμμετοχή του Ν. Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 2,24% το 1978 σε 2,95% το 1984 και σε 3,11% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 1,87%, 2,16% και 2,54%. Ανάλογη είναι και η εικόνα του Νομού στην Περιφέρεια με τη διαφορά ότι η αύξηση της συμμετοχής και στον αριθμό των καταστημάτων αλλά και στην απασχόληση είναι εντονότερη.

Οι μεταβολές αυτές συμβαδίζουν με μια σαφή διαφοροποίηση της κατανομής του αριθμού των καταστημάτων ανά αριθμό απασχολουμένων.

4.3.3. Εμπόριο

Ο κλάδος παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 7,66%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι 6,66% και για το σύνολο της χώρας 45,37%. Έτσι διαμορφώνεται ένα αρνητικό ποσοστό ειδικεύσης

για τον Νομό στην συγκεκριμένη δραστηριότητα της τάξης του 5,68%. Η παραγωγική μεγέθυνση του κλάδου υπολείπεται της αντίστοιχης για το σύνολο της Περιφέρειας.

Στον κλάδο του λιανικού εμπορίου (64 - 65), η συμμετοχή του Ν. Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου, στο σύνολο της χώρας, μειώθηκε από 3,05% το 1978, σε 2,63% το 1984 και σε 2,47% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 3,71%, 1,96% και 1,53%. Ανάλογη είναι και η εικόνα του Νομού στην Περιφέρεια.

Οι μεταβολές αυτές συμβαδίζουν με μια σαφή διαφοροποίηση της κατανομής του αριθμού των καταστημάτων ανά αριθμό απασχολουμένων. Τα σχετικά στοιχεία που δίνονται σε προηγούμενους πίνακες δείχνουν μια μετατόπιση προς μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

4.3.4. Τράπεζες - Ασφάλειες

Ο κλάδος παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 12,82%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι 14,88% και για το σύνολο της χώρας 10,74%. Έτσι διαμορφώνεται ένα θετικό και μάλιστα αύξων ποσοστό ειδικεύσης για τον Νομό στην συγκεκριμένη δραστηριότητα της τάξης του 2,95%. Η παραγωγική μεγέθυνση του κλάδου υπολείπεται της αντίστοιχης για το σύνολο της Περιφέρειας.

Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία του πίνακα που απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής του αριθμού των καταστημάτων και της απασχόλησης του Νομού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στην χώρα Συγκεκριμένα:

- στο κλάδο των τραπεζών (81) η συμμετοχή του Νομού Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 2,32% το 1978, σε 2,99% το 1984 και σε 3,96% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 2,99%, 2,8% και 3,28%. Ανάλογη είναι και η εικόνα της συμμετοχής του Νομού στην Περιφέρεια
- στο κλάδο των ασφαλειών (82) η συμμετοχή του Ν. Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 1,54% το 1978, σε 1,60% το 1984 και σε 1,89% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόλη-

ση είναι 1,12%, 1,05% και 1,54%. Ανάλογη είναι και η εικόνα του Νομού στην Περιφέρεια.

Οι μεταβολές αυτές συμβαδίζουν με μια σαφή διαφοροποίηση της κατανομής του αριθμού των καταστημάτων ανά αριθμό απασχολουμένων. Τα σχετικά στοιχεία που δίνονται σε προηγούμενους πίνακες δείχνουν μια μετατόπιση προς μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων στον κλάδο των ασφαλειών και σε μικρότερα στον κλάδο των τραπεζών.

4.3.5 Κατοικία

Ο κλάδος παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 6,57%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι 4,85% και για το σύνολο της χώρας 6,70%. Έτσι η συμμετοχή του Νομαρχιακού προϊόντος στο Εγχώριο προϊόν για τον συγκεκριμένο κλάδο είναι σχετικά σταθερή.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής του αριθμού των καταστημάτων και της απασχόλησης του Νομού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στην χώρα, στον κλάδο της ενοικίασης ακινήτων (85) η συμμετοχή του Νομού Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 1,34% το 1978, σε 10,05% το 1984 και σε 13,95% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 0,93%, 6,81% και 9,67%. Ανάλογη είναι και η εικόνα της συμμετοχής του Νομού στην Περιφέρεια.

Οι μεταβολές αυτές συμβαδίζουν με μια σαφή διαφοροποίηση της κατανομής του αριθμού των καταστημάτων ανά αριθμό απασχολουμένων. Τα στοιχεία που δίνονται στους σχετικούς πίνακες δείχνουν μια μετατόπιση προς μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

4.3.6 Υγεία - Εκπαίδευση

Ο κλάδος παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 23,45%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι 16,45% και για το σύνολο της χώρας 20,99%. Έτσι η συμμετοχή του Νομαρχιακού προϊόντος στο εγχώριο προϊόν για τον συγκεκριμένο κλάδο είναι αύξουσα. Το αντίθετο συμβαίνει στην περίπτωση του Περιφερειακού προϊόντος του κλάδου. Έτσι η παραγωγική μεγέθυνση του κλάδου υπερβαίνει σε σημαντικό βαθμό την αντίστοιχη για το σύνολο της περιφέρειας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που απεικονίζει την διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής του αριθμού των καταστημάτων και της απασχόλησης του Νομού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και στην χώρα, στον κλάδο των υγειονομικών υπηρεσιών (95) η συμμετοχή του Νομού Αχαΐας στον αριθμό των καταστημάτων του κλάδου στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε από 2,95% το 1978 σε 3,12% το 1984 και σε 4,55% το 1988. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την απασχόληση είναι 1,69%, 1,69% και 3,23%. Ανάλογη είναι και η εικόνα της συμμετοχής του Νομού στην Περιφέρεια.

Οι μεταβολές αυτές συμβαδίζουν με μια σαφή διαφοροποίηση της κατανομής του αριθμού των καταστημάτων ανά αριθμό απασχολουμένων. Τα στοιχεία που δίνονται στους σχετικούς πίνακες δείχνουν μια μετατόπιση προς μεγαλύτερα μεγέθη παραγωγικών μονάδων.

4.3.7 Λοιπές Υπηρεσίες

Ο κλάδος αυτός, βασικός υποκλάδος του οποίου είναι ο Τουρισμός, παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κατά 10,57%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι 9,83% και για το σύνολο της χώρας 9,71%. Έτσι η συμμετοχή του Νομαρχιακού προϊόντος στο Εγχώριο προϊόν για τον συγκεκριμένο κλάδο είναι ασθενώς αύξουσα. Η παραγωγική μεγέθυνση του κλάδου υπερβαίνει ελαφρά της αντίστοιχης για το σύνολο της Περιφέρειας.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

5.1. Πληθυσμός

Ο Νομός Αχαΐας είναι ο τρίτος σε μέγεθος Νομός της χώρας μετά από τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης. Ο Νομός είναι από τους πλέον αστικοποιημένους Νομούς της χώρας. Παρουσιάζει μεγάλη πληθυσμιακή συσσώρευση στο Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πάτρας (περίπου 60% του συνολικού του πληθυσμού), και γενικότερα, το 80%, περίπου, του συνολικού πληθυσμού του συγκεντρώνεται στο 14%, περίπου, της έκτασής του (πεδινές - ημιορεινές περιοχές).

Ο Νομός παρουσιάζει μία συνεχή πληθυσμιακή αύξηση από το 1940 και μετά, και σαφώς χαρακτηρίζεται ο δυναμικότερος Νομός, από πληθυσμιακή άποψη, στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος.

Από τον έλεγχο της διάθρωσης του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών, διαπιστώνεται μία προϊούσα πληθυσμιακή γήρανση, ανάλογη με αυτή της χώρας.

Η μελέτη των ειδικών πληθυσμιακών δεικτών υποδεικνύει ότι ο Νομός:

✓ είναι σε καλύτερα επίπεδα φυσικής κίνησης από το σύνολο της χώρας και την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, αλλά σε καμία περίπτωση οι δείκτες αυτοί δεν αποτελούν αιτία εφησυχασμού, αλλά αντιθέτως αφετηρία έντονου προβληματισμού,

✓ συγκεντρώνει θετική μεταναστευτική κίνηση (παλλινόστηση), που όμως φαίνεται ότι δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διακύμανση του πληθυσμού.

Στο εσωτερικό του Νομού, η επαρχία Καλαβρύτων σαφώς και παρουσιάζει έντονο δημογραφικό πρόβλημα (πληθυσμιακή συρρίκνωση, χαμηλή φυσική κίνηση και σε συνδυασμό με τον κυρίαρχο ρόλο του Π.Σ. Πατρών, και ειδικότερα του Δήμου Πατρέων, μπορούμε εκ του ασφαλούς να μιλήσουμε για τη διαμόρφωση δυο διακριτών περιοχών με απολύτως διαφορετικά πληθυσμιακά χαρακτηριστικά:

η σχετικά εύρωστη παραλιακή πεδινή ζώνη, και ο εσωτερικός ορεινός όγκος με σφαιρόστατο προβληματικό χαρακτήρα.

Με άλλα λόγια ο Νομός παρουσιάζει δυο ταχύτητες όσον αφορά τη δημογραφική του ταυτότητα. Σε κάθε περίπτωση πάντως η επίλυση του δημογραφικού προβλήματος δεν είναι θέμα τοπικού-Νομαρχιακού χαρακτήρα, αλλά αποτελεί αντικείμενο εθνικών δράσεων και μέτρων.

5.2. Επίπεδο Εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό κατοίκων που έχουν παραμείνει στα χαμηλά στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης που κυριαρχούσε στο Νομό μέχρι την πολύ πρόσφατη περίοδο, που όμως δεν αποκλίνει σημαντικά από το σύνολο της Ελληνικής πραγματικότητας.

Οι απασχολούμενοι στο Νομό συγκεντρώνονται κυρίως σε επίπεδα εκπαίδευσης απολυτηρίου Δημοτικού έως Γ' Τάξεως Γυμνασίου, ενώ οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών αποτελούν το 3,6% του ενεργού πληθυσμού.

Σε ότι αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- η μεγαλύτερη συγκέντρωση πτυχιούχων ΑΕΙ εμφανίζεται στον τριτογενή τομέα, όπως εξάλλου και σε εθνικό επίπεδο
- οι εργαζόμενοι απόφοιτοι του Δημοτικού παρουσιάζουν δραστική πτώση κατά το 1991 σε όλους τους τομείς, με έμφαση στο γυναικείο δυναμικό
- δραστική αύξηση εκκινώντας από χαμηλά επίπεδα παρουσιάζουν οι πτυχιούχοι ΑΕΙ εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των απασχολουμένων κατά θέση στην επιχείρηση:

- οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό, που αποτελούν και το μεγαλύτερο τμήμα της απασχόλησης στο Νομό χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης
- οι μισθωτοί περιλαμβάνουν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πτυχιούχων.

Η ανεργία ανέρχεται στο 10% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του νομού, αν και όπως αναφέρθηκε, το ποσοστό αυτό υποτιμά τα πραγματικά μεγέθη. Το μεγαλύτερο τμήμα αφορά σε εργατικό δυναμικό με απολυτήριο Δημοτικού ή Γ' Τάξης Μέσης Εκπαίδευσης. Πάντως, ένα σημαντικό ποσοστό ανέργων έχει εκπαιδευτικό επίπεδο από Ανώτερη εκπαίδευση και πάνω.

Η ανάλυση της ανεργίας ανά ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης εμφανίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- το μεγαλύτερο τμήμα των ανέργων συγκεντρώνεται στις ηλικίες από 20-29 ετών, ειδικά σε αυτούς που έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης, και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις.
- Οι αυξητικές τάσεις στην ανεργία είναι ιδιαίτερα έντονες στις νεαρές ηλικίες (<30 ετών) και σαφώς υψηλότερες από το εθνικό επίπεδο, όπου εμφανίζονται για την περίοδο 1988 - 91 αρνητικές στο μεγαλύτερο τμήμα τους.
- μεγάλο τμήμα συγκεντρώνεται επίσης στους αποφοίτους Δημοτικού από 30-64 ετών, όπου όμως οι τάσεις είναι μειωτικές, εν αντιθέσει με την ανεργία από 15 - 29 ετών στην κατηγορία αυτή, που παρουσιάζει αυξητική εκκινώντας από χαμηλότερα επίπεδα
- η ανεργία στους πτυχιούχους Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, ηλικίας από 25-29 ετών σχεδόν διπλασιάστηκε μεταξύ 1988-1991 και έπληξε εντυπωσιακά το γυναικείο πληθυσμό, σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό από ότι στο σύνολο της χώρας.

Γενικότερα σε ότι αφορά τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού επιπέδου των απασχολούμενων και τις ελλείψεις ειδικοτήτων και δεξιοτεχνιών επισημαίνονται τα ακόλουθα:

- ο Νομός χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό οικογενειακών μονάδων, με απασχόληση λιγότερο από 10 εργαζόμενους. Με τεχνολογικούς όρους, η τεχνική ικανότητά τους είναι πολύ χαμηλή και υπάρχουν ελάχιστοι δεσμοί μεταξύ τους και με ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα
- ο Νομός πάσχει από έλλειψη διευθυντικών στελεχών (managers) στη βιομηχανία και στο εμπόριο και ειδικευμένων εργατών σε διάφορους τομείς τεχνικών δραστηριοτήτων. Ένα μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού δεν διαθέτει τις επαγγελματικές ειδικεύσεις και ικανότητες που απαιτούνται για την εύρεση εργασίας

Πράγματι, η επαγγελματική εκπαίδευση είχε παραμεληθεί κατά το παρελθόν καθώς δεν αποτελούσε προτεραιότητα της κρατικής εκπαιδευτικής πολιτικής και δεν έχαιρε εμπιστοσύνης τόσο από τους εκπαιδευόμενους όσο και από τους εργοδότες. Αποτέλεσμα αυτού υπήρξε η προκατάληψη, τόσο των εκπαιδευομένων όσο και των εκπαιδευτών, απέναντι στα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρει η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση.

Η κατανομή μεταξύ γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης θεωρείται ανισομερής. Στην τεχνική εκπαίδευση επικρατούν τα θεωρητικά μαθήματα, σε

σχέση με μαθήματα όπου οι σπουδαστές εξοικειώνονται με τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν σε πραγματικές συνθήκες, ενώ δεν υπάρχει επαρκής ανάπτυξη δικτύων για περιόδους μαθητείας σε επιχειρήσεις.

Η επαγγελματική κατάρτιση είναι στενά συνδεδεμένη με το εκπαιδευτικό σύστημα. Επιπλέον, παρατηρείται ανεπάρκεια εκπαιδευτικού προσωπικού, τόσο σε αριθμό όσο και σε ποιότητα. Εν τούτοις είναι γενικά παραδεκτό ότι διατίθενται επαρκείς χρηματικοί πόροι για επιχορήγηση της επαγγελματικής κατάρτισης, που όμως δεν αξιοποιούνται κατάλληλα σε επίπεδο οφέλους για την επιχείρηση.

Η ενδοεπιχειρησιακή επιμόρφωση περιορίζεται σε ελάχιστες μεγάλες επιχειρήσεις που έχουν τη δυνατότητα να επενδύσουν σχετικά. Αντίθετα, οι μικρές επιχειρήσεις, που απασχολούν το μέγιστο πλήθος των εργαζομένων δεν έχουν εύκολα τη δυνατότητα είτε οργάνωσης ενδοεπιχειρησιακών σεμιναρίων είτε πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώνονται από άλλους φορείς. Πολλές μικρές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα εκτός περιοχής Πατρών, θεωρούν ότι δεν διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση για τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα πλαίσια του ΕΚΤ, αλλά, και όσες έχουν, διαμαρτύρονται για αδυναμία πρόσβασης. Η στάση τους απέναντι στην επαγγελματική κατάρτιση είναι αρκετά παραδοσιακή και στηρίζεται κυρίως σε κατάρτιση στο χώρο εργασίας. Οι ΜΜΕ επιχειρηματίες σε παραδοσιακούς κλάδους αντιμετωπίζουν την κατάρτιση πάντα σε σχέση με την απόκτηση εξειδικευμένων εργατών και ποτέ σε σχέση με την απόκτηση ειδίκευσης σε θέματα marketing και management, ειδিকেύσεις που σαφώς απουσιάζουν από το χώρο.

Γενικά, οι επιχειρήσεις εκφράζουν κάποια δυσαρέσκεια για το παρεχόμενο επίπεδο επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης:

- τα επαγγελματικά λύκεια δεν παρέχουν σύγχρονες τεχνολογικά ειδিকেύσεις, ειδικά σε κλάδους όπως η πληροφορική και τα ηλεκτρονικά
- τα Πανεπιστήμια δεν ετοιμάζουν άτομα ικανά να ενσωματωθούν άμεσα στην παραγωγή και στη διαχείριση
- υπάρχουν ελλείψεις σε ειδικότητες όπως, βιομηχανικός σχεδιασμός, περιβάλλον κλπ.
- οι απόφοιτοι των ΤΕΙ θεωρούνται και αυτοί ανέτοιμοι για να αναλάβουν θέσεις μεσαίων στελεχών

- όσον αφορά στην κατάρτιση, τα κυριότερα προβλήματα αναφέρονται στο μη εξειδικευμένο περιεχόμενο των σεμιναρίων και την έλλειψη βιομηχανικής εμπειρίας των εκπαιδευτών
- προγράμματα κατάρτισης στη θέση εργασίας θεωρούνται εξαιρετικά χρήσιμα, σε επίπεδο επιχείρησης όσο και σε επίπεδο Νομού, υπό την προϋπόθεση ότι συμπεριλαμβάνονται και θέματα εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

Συμπερασματικά, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στις επιχειρήσεις του Νομού βρίσκεται στα στάδια ανάπτυξης. Βέβαια, ούτε η προσφορά ούτε η ζήτηση επιμόρφωσης έχουν ακόμα διαμορφωθεί πλήρως αλλά οι επιχειρήσεις των περισσότερων κλάδων δείχνουν να έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα της συνεχούς εκπαίδευσης του προσωπικού τους, και να δραστηριοποιούνται προς την κατεύθυνση αυτή, έστω και αν ορθές δράσεις προϋποθέτουν ωριμότητα ζήτησης και τη συνεπαγόμενη αλλαγή νοοτροπίας.

5.3. Απασχόληση - Ανεργία

Απασχόληση

Συνοψίζοντας τα βασικά συμπεράσματα σχετικά με την απασχόληση στο Νομό επισημαίνονται τα ακόλουθα:

- Υπάρχει έντονη τάση των νέο-εισερχόμενων στην αγορά εργασίας για απασχόληση στον τομέα των υπηρεσιών ή για αυτοαπασχόληση.
- Η παραδοσιακή άποψη για απασχόληση σε ανεξάρτητη εργασία είναι εξαιρετικά ισχυρή ακόμα, ενώ η μετακίνηση των απασχολούμενων τείνει προς την πλέον επιθυμητή δραστηριότητα.
- Ο Τουρισμός και το Εμπόριο είναι δημοφιλείς δραστηριότητες. Ο αριθμός των επιχειρήσεων στους κλάδους αυτούς αυξάνεται σταθερά παρόλο που δεν είναι πάντοτε η πλέον ορθολογική επιλογή από αναπτυξιακή αλλά και μικρο-οικονομική άποψη.
- Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα βρίσκεται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα. Υπάρχει πολύς χώρος για ανάπτυξη και ακόμη μεγαλύτερη ανάγκη για επιτάχυνση της ανάπτυξης. Η εξέλιξη αυτή θα επιδράσει σημαντικά στη ζήτηση εργασίας, δείγματα της οποίας έχουν ήδη αρχίσει να παρουσιάζονται.

ζονται. Ο βαθμός ετοιμότητας της τοπικής αγοράς εργασίας να ανταποκριθεί σε μια τέτοια εξέλιξη είναι άγνωστος, και εξαιρετικά επίφοβος.

- Παραδοσιακοί τομείς οικονομικής δραστηριότητας βρίσκονται σε παρακμή ή λειτουργούν σε ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον, που επηρεάζεται από τις απαιτήσεις της Ενωμένης Ευρώπης. Η τοπική οικονομία και απασχόληση δε φαίνεται να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη για τις απαραίτητες αναδιαρθρώσεις.

Οι προηγούμενοι παράγοντες καθορίζουν τις ελλείψεις ειδικοτήτων στο Νομό και τις αντίστοιχες κενές θέσεις εργασίας, σε όλα τα επίπεδα θέσεων:

- Σε ανώτερες θέσεις (και ειδικεύσεις) υπάρχουν μεγάλες ελλείψεις σε διευθυντικό προσωπικό με σφαιρικές ικανότητες.
- Σε μεσαίο επίπεδο υπάρχουν ελλείψεις σε προσωπικό με σύνθετα προσόντα και γνώση νέων προϊόντων και τεχνικών.
- Οι απαιτήσεις δεν αφορούν τόσο σε τεχνικούς, που επιβλέπουν τις λειτουργίες της επιχείρησης αλλά επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό, ικανό να συνθέσει γνώσεις.
- Τέλος, σε κατώτερο επίπεδο, υπάρχουν έντονες ελλείψεις σε ειδικευμένο προσωπικό ικανό να αντιμετωπίσει την τεχνολογική εξέλιξη, δεδομένης της τάσης εξάλειψης των απλών και επαναλαμβανόμενων εργασιών.

Ανεργία

Η συμμετοχή της ανεργίας στο εργατικό δυναμικό έχει σχεδόν τριπλασιαστεί στη δεκαετία 1981 -1991, με έμφαση στην περίοδο 1988 και μετά, θεωρείται δε χαμηλότερη του πραγματικού, δεδομένης της γενικά αποδεκτής υποεκτίμησης της ανεργίας στους επίσημους δείκτες αλλά και στην ύπαρξη συγκεκαλυμμένης ανεργίας στο γεωργικό τομέα.

Σημαντική είναι η ανεργία στον τομέα της μεταποίησης, ιδιαίτερα στην περιοχή της Πάτρας, ως αποτέλεσμα των πολλών και μεγάλων προβληματικών Μονάδων. Τα μεγέθη ανεργίας εμφανίζονται διογκωμένα στην ηλικιακή ομάδα των 30 - 44 ετών. Η ανεργία στον τομέα των υπηρεσιών είναι επίσης συνήθως υποτιμημένη, δεδομένης της μεγάλης συμμετοχής αυτοαπασχολούμενων ή ελεύθερων επαγγελματιών, που δεν εγγράφονται σε καταλόγους ανέργων εφόσον δεν απασχολούνται ή υποαπασχολούνται.

Ο Νομός Αχαΐας παρουσιάζεται με ένα μεγάλο αστικό κέντρο, την Πάτρα, το οποίο συγκεντρώνει περίπου το 60% του πληθυσμού, και το σύνολο σχεδόν των δραστηριοτήτων του Νομού στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Είναι το κέντρο όλων των δραστηριοτήτων, και όχι απλά το διοικητικό κέντρο του Νομού και της Περιφέρειας. Αυτή η υπερδυνάμωση της Πάτρας, η οποία αποτελεί και Περιφερειακό κέντρο παροχής υπηρεσιών υψηλού βαθμού, την καθιστά και το οικονομικό κέντρο της ευρύτερης περιφέρειας και λειτουργεί ως πόλος συγκέντρωσης - αστικοποίησης του πληθυσμού.

Είναι επομένως αναμενόμενο να καθορίζουν την εικόνα του νομού, τα δεδομένα της πόλης.

Στον τομέα της παιδείας, παρουσιάζονται αρκετές ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή, κυρίως στην Πάτρα και τα χωριά της επαρχίας Πατρών. Τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το πρόγραμμα ανέγερσης σχολικών κτιρίων βρίσκεται σε εξέλιξη και προβλέπεται η άμεση κάλυψη των αναγκών του Νομού.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η υποδομή μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική, και το πρόγραμμα επενδύσεων του Πανεπιστημίου που συνεχίζεται για την ολοκλήρωση της υποδομής (συνεδριακό κέντρο, κτίρια σχολών, υποδομή Πανεπιστημιούπολης κ.λ.π.) είναι μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα για την περιοχή.

Στον τομέα της υγείας υπάρχει μια σημαντική ποσοτική και ποιοτική υποδομή συγκεντρωμένη στην πόλη της Πάτρας. Η αξιοποίηση και η βελτίωση της μπορεί να αποτελέσει μια σοβαρή οικονομική δραστηριότητα και να αποτελέσει μια μόνιμη πηγή πλούτου.

Στον τομέα των μεταφορών, η υποδομή του Νομού δεν μπορεί να θεωρείται ικανοποιητική. Είναι όμως ο τομέας που προγραμματίζονται να γίνουν όλα τα λεγόμενα μεγάλα έργα στην περιοχή. Ο >δοικός άξονας Πατρών-Αθηνών, το λιμάνι Πάτρας και η ζεύξη Ρίου - Αντιρίου, είναι έργα που θα αλλάξουν την υποδομή της Περιφέρειας, και θα αποτελέσουν για όλο το διάστημα της κατασκευής τους μια πολύ μεγάλη οικονομική πηγή για την περιοχή και το Νομό. Είναι η υποδομή που θα δημιουργήσει μια σειρά δραστηριότητες και υπηρεσίες που μπορούν να αποτελέσουν βασικό τομέα οικονομικής δραστηριότητας για το μέλλον του Νομού.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο και η υποδομή του είναι σε απαράδεκτα για την εποχή μας επίπεδα και ο λόγος που ο σιδηρόδρομος δεν χρησιμοποιείται. Η βελτίωση

του σιδηροδρομικού δικτύου, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να αρχίσει να χρησιμοποιείται και να αποτελέσει οικονομική δραστηριότητα.

Οι θαλάσσιες μεταφορές, δεν εξυπηρετούνται όσο πρέπει από την υποδομή των λιμανιών, αν και τα τελευταία χρόνια αποτελούν τον κυριότερο (σχεδόν μοναδικό) δίαυλο συγκοινωνιακής σύνδεσης της χώρας με την Ευρώπη.

Στον τομέα του τουρισμού, δεν υπάρχει ικανοποιητική υποδομή, και οι επόπτες του Νομού είναι διερχόμενοι, λόγω της θέσεώς του. Αντίθετα η βελτίωση της υποδομής και η αξιοποίηση των σχετικών πλεονεκτημάτων του, μπορούν να αποτελέσουν ένα βασικό οικονομικό πόρο.

Τα βασικά μεγέθη της Αχαϊκής μεταποίησης, δηλαδή αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων, μέση ετήσια απασχόληση και εγκατεστημένη ισχύς (τόσο στο σύνολό τους για το διάστημα 1969-1988, όσο και στο υποσύνολο των μονάδων με 20 τουλάχιστον άτομα για το διάστημα 1981-1991) εξελίχθηκαν εν γένει ρυθμούς μικρότερους από τον μέσο ρυθμό της χώρας. Έτσι η σχετική θέση της Αχαΐας υποχώρησε, τόσο ως προς το σύνολο της χώρας, όσο και ως προς πολλά από τα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα. Μικρότερες επιδόσεις φαίνεται, ότι πραγματοποίησε η «μείζων βιομηχανία» του Ν. Αχαΐας, δηλαδή τα μεγέθη των επιχειρήσεων, που απασχολούν 20 τουλάχιστον εργαζόμενους.

Η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων δείχνει, ότι η μεταποιητική δραστηριότητα στον Ν. Αχαΐας ακολουθεί φθίνουσα πορεία. Έτσι επιβεβαιώνονται οι διαπιστώσεις και εμπειρίες για «αποβιομηχάνιση», όσων ζουν και εργάζονται στην περιοχή της Αχαΐας.

Ο Ν. Αχαΐας εμφανίζει ανησυχητικά σημεία βιομηχανικής συρρίκνωσης, που κυρίως εκδηλώνονται με οριστική διακοπή ή αναστολή λειτουργίας, καθώς και με την υπολειτουργία βιομηχανικών μονάδων. Με δυσμενείς επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και κοινωνία (αύξηση ανεργίας, υποαπασχόληση και ετεροαπασχόληση, μείωση εισοδημάτων κ.τ.λ.). Οι επιπτώσεις αυτές είναι ιδιαίτερα αισθητές πρωτίστως στην περιοχή της Πάτρας και του Αιγίου, που συνιστούν και τις περισσότερο εκβιομηχανισμένες περιοχές τους Νομού.

Η φθίνουσα αυτή εξέλιξη δεν φαίνεται να έχει ανακοπεί μετά το έτος 1991, στο οποίο καταλήγουν τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα. Αφού στο διάστημα 1992-1995 διέκοψαν την λειτουργία τους πολλές μονάδες μεγάλου και μεσαίου μεγέθους, όπως ενδεικτικά είναι: τα κλωστοϋφαντήρια Πάτρας του Ομίλου της ΠΕΙΡΑΪΚΗΣ-

ΠΑΤΡΑΪΚΗΣ, η βιομηχανία ελαστικών επισώτρων αυτοκινήτων PIRELLI HELLAS, η βιομηχανία κατασκευής γυναικείων ενδυμάτων ΑΜΓΚΡΕ- MADISON (Ρίο- Πάτρας), η μονάδα παραγωγής σιδήρου για οπλισμό σκυροδέματος ΕΛΑΣΜΑ- ΤΟΥΡΓΙΑ ΧΑΛΥΒΟΣ ΠΑΤΡΩΝ (ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας), η μονάδα επεξεργασίας χάρτου και τυπογραφικών εργασιών ΚΑΓΙΑΦΑΣ (Πάτρα), η μονάδα ετοιμών ενδυμάτων DOLCINI PANCO (Πάτρα), η καρφοβελονοποιία - συρματοουργία Α.Θ. ΓΕΩΡΓΑ- ΝΤΑΣ (Πάτρα), η επιχείρηση κατασκευής επιστρωμένων λειαντικών ΒΙ. Ε.Λ. (ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας), μονάδα κατασκευής συρματοσχοινων ΒΑΣΚΑ (ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας) κ.α.

Το «λουκέτο» δεν απέφυγαν ούτε ιστορικές και «ηγέτιδες» άλλοτε τοπικές βιομηχανίες, που επί δεκαετίες κατείχαν την «πρωτοκαθεδρία» και εν γένει δεσπό- ζουσα θέση στην ελληνική αγορά και στον αντίστοιχο βιομηχανικό κλάδο της χώρας. Όπως ενδεικτικά είναι η χαρτοποιία Ε.Γ. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΧΑΡΤΟΠΟΙΗΣ ΔΥΤΙ- ΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, η κλωστοϋφαντουργία ΠΕΙΡΑΪΚΗ - ΠΑΤΡΑΪΚΗ, η βιομηχανία ελαστικών αυτοκινήτων PIRELLI HELLAS, η οινοποιία ΒΕΣΟ, η αλευροβιομηχανία ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (εργοστάσιο Πάτρας), η καλτσοβιομηχανία ΑΜΓΚΡΕ- MADISON, η ΕΤΕΛ και τα κλωστήρια ΦΙΛΙΠΠΟΥ στο Αίγιο κ.α.

Αντίθετα δημιουργήθηκε μεν ένας αξιόλογος αριθμός νέων μεγάλων επιχει- ρήσεων στον Ν. Αχαΐας, που όμως δεν απορροφά το αργούν εργατικό δυναμικό της περιοχής. Τα τελευταία είκοσι δύο χρόνια 1976-1998 εγκαταστάθηκαν στην Αχαΐα και συνεχίζουν να λειτουργούν οι παρακάτω βιομηχανικές μονάδες.

- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΟΠΛΩΝ Α.Ε. - ΕΒΟ (κατασκευή όπλων και οπλι- κών συστημάτων), Αίγιο.
- ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΖΥΘΟΠΟΪΑ Α.Ε (μπύρες Amstel, Heineken), ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας.
- LEVER HELLAS Α.Ε.Β.Ε. (Παρασκευή παγωτών algida), ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας.
- FRIGOREX Α.Β.Ε.Ε. - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΨΥΚΤΙΚΩΝ ΘΑΛΑΜΩΝ (καταψύκτες, ψυγεία, ψυκτικοί θάλαμοι κ.λ.π.), κάτω Αχαΐα.
- ALUCAN Α.Ε. (κυτιοποιία για αναψυκτικά - μπύρες), ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας.
- EL PACK Α.Ε. (χαρτοκιβώτια και είδη συσκευασίας), ΒΙ. ΠΕ. Πάτρας.
- SUPER BETON-ΒΑΡΔΑΛΑΧΑΞΗΣ Α.Ε. (έτοιμο σκυρόδεμα, σπαστηροτρι- βείο/εργοστάσια σε Πάτρα (Πλατάνι και Φιλιούρα Λεύκας) και Αίγιο (Καμάρες και Ρυάκια Ελίκης).
- ΒΙΠΕΝ Α.Ε. (έτοιμα ενδύματα), Άγιος Βασίλειος Πάτρας

- ΑΕ ΧΑΡΤΟΠΟΪΑΣ ΑΧΑΪΑΣ (χαρτί οικιακής χρήσεως), ΒΙ.ΠΕ Πάτρας.
- HOBBY Α.Ε. (επεξεργασία ξύλου).
- ΠΑΒΙΠΛΑΣΤ Α.Ε. (πλαστικά).
- ΧΡΑΜΟΣ - Τυροκομία Α.Ε. (τυροκομικά)
- ΦΡΟΥΝΤΟΛΙΒΟ Α.Ε. (τυποποίηση ελαιόλαδου)
- ΛΟΥΞ ΜΑΡΛΑΦΕΚΑΣ Α.Β.Ε.Ε. (αναψυκτικά)

Η παύση ή αναστολή λειτουργίας βασικών βιομηχανικών μονάδων του Ν. Αχαΐας συμπαρέσυρε σε ύφεση και υπολειτουργία και ένα πλήθος μικρότερων «δορυφόρων» ή εξαρτημένων επιχειρήσεων και επαγγελματικών ομάδων. Οι οποίες παρείχαν υπηρεσίες υπεργολάβου («φασονίστες»), ή υποκατασκευαστού, ή ασχολούνταν με τη συντήρηση και επισκευή του εξοπλισμού, τη κατασκευή σταμπών, καλυμπρών, ειδικών εργαλείων, ιδιοσυσκευών κ.α. Η παρείχαν διάφορες υπηρεσίες, όπως γραφεία μελετών, γραφεία διακινήσεων, προμηθευτές πρώτων και βοηθητικών υλών, αναλωσίμων ανταλλακτικών κ.λ.π.

Αν συνοπολογισθούν κι αυτές οι δευτερογενείς επιπτώσεις στο «συγγενές Περιβάλλον» των μεγάλων βιομηχανιών, που έκλεισαν, καθίσταται σαφές, ότι η κρίση κατατρέχει ένα αυξανόμενο τμήμα του βιομηχανικού και οικονομικού ιστού του Νομού.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σχεδιασμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδος
Περιφέρεια Δυτ. Ελλάδος 1994.
2. Αναπτυξιακή Μελέτη Νομού Αχαΐας, Α, Β & Γ φάση
Ομάδα Επιστημόνων. Περιφ. Δυτικ. Ελλάδος 1996
3. Επιλογή. Η Ελληνική Οικονομία 1995
4. Αγροτική Οικονομία, Οικονομικά Χρονικά Δεκέμβριος 1994
5. Δημοσιεύσεις από εφημερίδες «Εξπρές» & «Κέρδος»
6. Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος (απογραφή 7/3/91). ΕΣΥΕ. 1994
7. Στατιστική Έρευνα της Φυσικής κινήσεως του πληθυσμού της Ελλάδος
ΕΣΥΕ 1987
8. Στατιστική Έρευνα Βιομηχανίας, ΕΣΥΕ 1992
9. Πρωτογενή στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.
10. Λεξικό Δήμων και Κοινοτήτων. ΕΣΥΕ 1961
11. Λεξικό Δήμων και Κοινοτήτων, ΕΣΥΕ 1971
12. Λεξικό Δήμων και Κοινοτήτων, ΕΣΥΕ 1981
13. Στατιστική Επετηρίδα, ΕΣΥΕ 1981
14. Στατιστική Επετηρίδα ΕΣΥΕ 1987
15. Στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδος

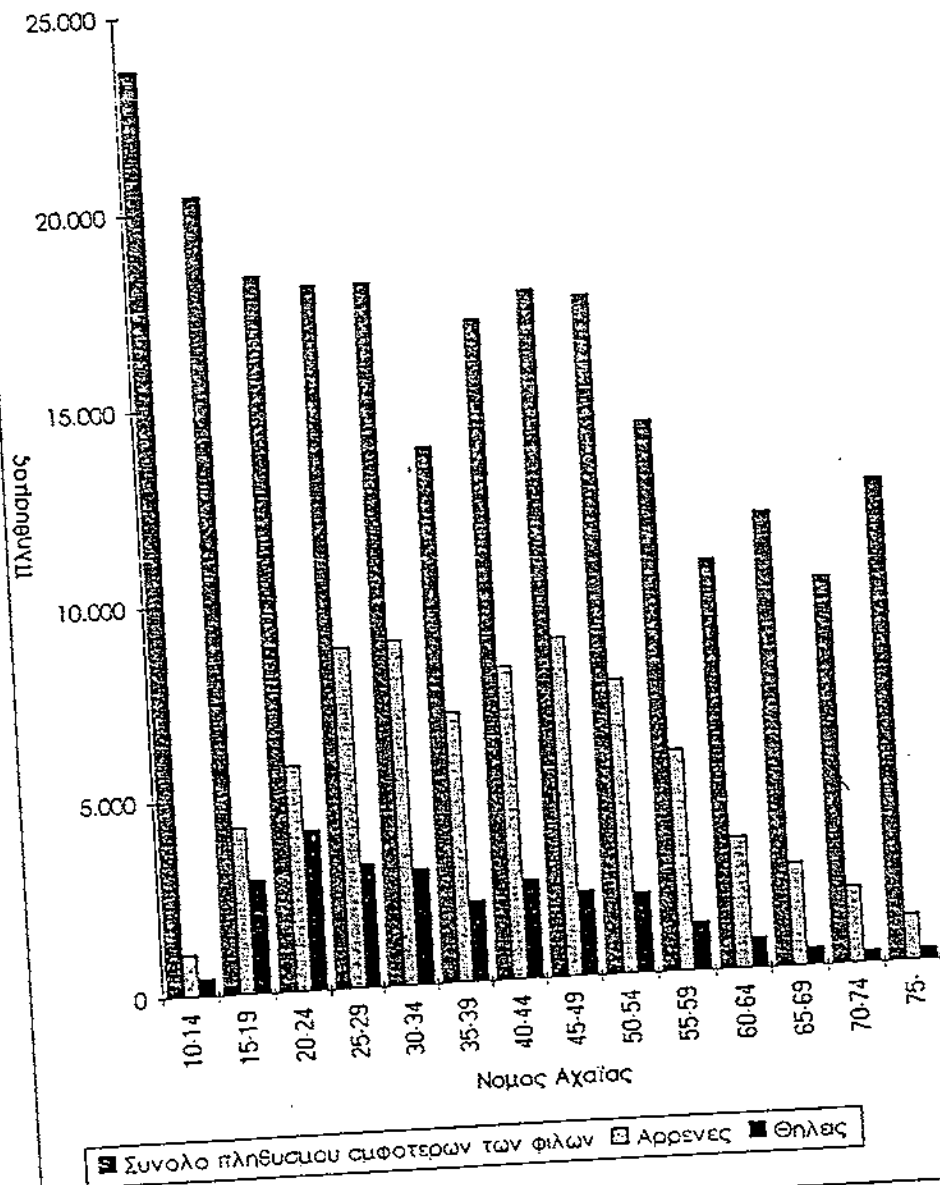

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ, 1991		Πηγή: Υπουργείο για τα Δεδομένα ΕΛ.Υ.Ε.						
ΑΠΟΛΥΤΑ ΝΟΥΜΕΡΑ		ΑΡΡΕΝΕΣ						
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.055.408	1.014.941	794.468	1.062.594	934.293	631.109	490.178	127.825
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	149.902	32.841	25.092	30.794	26.166	16.808	14.191	4.010
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	25.527	5.058	3.487	5.035	4.543	3.521	2.983	900
Δ. Αιγίου	10.997	2.256	1.594	2.289	1.984	1.411	1.133	330
Δ. Ακράτας	1.514	319	180	297	259	194	197	68
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	9.258	1.421	1.068	1.748	1.441	1.390	1.676	514
Δ. Δάφνης	660	110	55	100	119	116	121	39
Δ. Καλαβρύτων	1.156	179	182	297	190	122	152	34
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ	115.117	26.362	20.537	24.011	20.182	11.897	9.532	2.596
Δ. Κάτω Αχαΐας	2.643	750	370	583	396	264	219	61
Δ. Πατρέων	75.419	17.050	14.582	15.902	13.499	7.475	5.546	1.365
		ΘΗΛΕΙΣ						
	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.204.492	959.926	763.549	1.069.413	956.236	669.019	603.852	182.497
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	150.176	31.075	24.489	30.782	24.885	17.319	16.386	5.240
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	25.722	4.728	3.528	5.115	4.384	3.534	3.260	1.173
Δ. Αιγίου	11.319	2.159	1.613	2.373	1.890	1.484	1.350	450
Δ. Ακράτας	1.545	287	185	348	239	200	210	76
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	8.513	1.351	942	1.356	1.308	1.337	1.675	544
Δ. Δάφνης	673	101	75	87	116	112	142	40
Δ. Καλαβρύτων	1.090	180	142	257	171	123	163	54
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ	115.941	24.996	20.019	24.311	19.193	12.448	11.451	3.523
Δ. Κάτω Αχαΐας	2.601	672	442	521	366	301	230	69
Δ. Πατρέων	77.925	16.189	14.122	17.190	13.224	8.115	7.069	2.016
		ΑΡΡΕΝΕΣ						
	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	49,27%	9,89%	7,74%	10,36%	9,11%	6,15%	4,73%	1,25%
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	49,95%	10,94%	8,36%	10,26%	8,72%	5,60%	4,73%	1,34%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	49,81%	9,87%	6,80%	9,82%	8,86%	6,87%	5,82%	1,76%
Δ. Αιγίου	49,28%	10,11%	7,14%	10,26%	8,89%	6,32%	5,08%	1,48%
Δ. Ακράτας	49,49%	10,43%	5,88%	9,71%	8,47%	6,34%	6,44%	2,22%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	52,10%	8,00%	6,01%	9,84%	8,11%	7,82%	9,43%	2,89%
Δ. Δάφνης	49,51%	8,25%	4,13%	7,50%	8,93%	8,70%	9,08%	2,93%
Δ. Καλαβρύτων	51,47%	7,97%	8,10%	13,22%	8,46%	5,43%	6,77%	1,51%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ	49,82%	11,41%	8,89%	10,39%	8,73%	5,15%	4,13%	1,12%
Δ. Κάτω Αχαΐας	50,40%	14,30%	7,06%	11,12%	7,55%	5,03%	4,18%	1,16%
Δ. Πατρέων	49,18%	11,12%	9,51%	10,37%	8,80%	4,87%	3,62%	0,89%
		ΘΗΛΕΙΣ						
	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	50,73%	9,36%	7,44%	10,42%	9,32%	6,52%	5,89%	1,78%
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	50,05%	10,36%	8,16%	10,26%	8,29%	5,77%	5,46%	1,75%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	50,19%	9,23%	6,88%	9,98%	8,55%	6,90%	6,36%	2,29%
Δ. Αιγίου	50,72%	9,67%	7,23%	10,63%	8,47%	6,65%	6,05%	2,02%
Δ. Ακράτας	50,51%	9,38%	6,05%	11,38%	7,81%	6,54%	6,86%	2,48%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	47,90%	7,60%	5,30%	7,63%	7,36%	7,52%	9,43%	3,06%
Δ. Δάφνης	50,49%	7,58%	5,63%	6,53%	8,70%	8,40%	10,65%	3,00%
Δ. Καλαβρύτων	48,53%	8,01%	6,32%	11,44%	7,61%	5,48%	7,26%	2,40%
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ	50,13%	10,82%	8,66%	10,52%	8,31%	5,39%	4,96%	1,52%
Δ. Κάτω Αχαΐας	49,60%	12,81%	8,43%	9,94%	6,98%	5,74%	4,39%	1,32%
Δ. Πατρέων	50,82%	10,56%	9,21%	11,21%	8,62%	5,29%	4,61%	1,31%

Πίν. 1: Σύνθεση πληθυσμού ανά φύλο και ηλικία, Νομός Αχαΐας, 1991

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΗΛΙΚΙΑΣ 10 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΤΟ ΕΤΟΣ 1981

Διαγρ. 1 : Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός Ηλικίας 10 ετών και πάνω

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΑ ΕΤΗ 1981-1991

Σύνολο Χώρας						
Ομάδα ηλικιών	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Όλες οι ομάδες	970.402	668.766	1008.668	852.946	1338.188	1843.612
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
-14 ετών	12387	4370	14103	2957	3463	2329
	1,28%	0,65%	1,40%	0,35%	0,26%	0,13%
15-19 ετών	40239	21535	88365	34274	40290	39997
	4,15%	3,22%	8,76%	4,02%	3,01%	2,17%
20-24 ετών	40971	42525	114924	97732	120827	187787
	4,22%	6,36%	11,39%	11,46%	9,03%	10,19%
25-29 ετών	50430	47299	148076	110778	193485	275864
	5,20%	7,07%	14,68%	12,99%	14,46%	14,96%
30-44 ετών	240972	163426	364270	354599	529213	829228
	24,83%	24,44%	36,11%	41,57%	39,55%	44,98%
45-64 ετών	446543	342096	268856	248188	424505	487688
	46,02%	51,15%	26,65%	29,10%	31,72%	26,45%
65 και άνω	138860	47515	10074	4418	26405	20719
	14,31%	7,10%	1,00%	0,52%	1,97%	1,12%
Σύνολο Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας						
Ομάδα ηλικιών	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Όλες οι ομάδες	112880	84.537	54.453	44.510	73.504	101175
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
-14 ετών	2222	1042	1204	225	563	197
	1,97%	1,23%	2,21%	0,51%	0,77%	0,19%
15-19 ετών	7130	4118	6263	1843	2774	2357
	6,32%	4,87%	11,50%	4,14%	3,77%	2,33%
20-24 ετών	5943	5836	6833	4889	6596	9765
	5,26%	6,90%	12,55%	10,98%	8,97%	9,65%
25-29 ετών	6418	6351	8448	5773	10850	14767
	5,69%	7,51%	15,51%	12,97%	14,76%	14,60%
30-44 ετών	25366	19636	18726	19676	27955	46481
	22,47%	23,22%	34,39%	44,21%	38,03%	45,94%
45-64 ετών	48126	37979	12414	11852	22869	26294
	42,63%	44,92%	22,80%	26,63%	31,11%	25,99%
65 και άνω	17675	9595	565	252	1897	1314
	15,66%	11,35%	1,04%	0,57%	2,58%	1,30%
Σύνολο Νομού Αχαΐας						
Ομάδα ηλικιών	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Όλες οι ομάδες	27.135	18.616	32.232	24.038	37.040	50.985
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
-14 ετών	511	148	664	74	264	78
	1,88%	0,80%	2,06%	0,31%	0,71%	0,15%
15-19 ετών	1293	790	3153	966	1426	1242
	4,77%	4,24%	9,78%	4,02%	3,85%	2,44%
20-24 ετών	956	1197	4199	2604	3335	5365
	3,52%	6,43%	13,03%	10,83%	9,00%	10,52%
25-29 ετών	1285	1289	4937	3156	5211	7532
	4,74%	6,92%	15,32%	13,13%	14,07%	14,77%
30-44 ετών	5411	4112	11328	10575	14211	23441
	19,94%	22,09%	35,15%	43,99%	38,37%	45,98%
45-64 ετών	11875	9101	7668	6534	11737	12718
	43,76%	48,89%	23,79%	27,18%	31,69%	24,94%
65 και άνω	5804	1979	283	129	862	609
	21,39%	10,63%	0,88%	0,54%	2,33%	1,19%

ΠΗΓΗ ΕΣΣΥΕ

Πιν. 2 . Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1981 - 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ Ν. ΑΧΑΪΑΣ
Α. ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

		1987	1988	1989	1990	1991
Αριθμός Δημοτικών Σχολείων		343	331	318	311	296
Αριθμός Μαθητών		27.329	27.287	27.394	26.970	26.824
Αριθμός Διδασκάλων		1.117	1.203	1.246	1.302	1.346
Μαθητές /Σχολείο		79,68	82,44	86,14	86,72	90,62
Μαθητές /Δάσκαλο		24,47	22,68	21,99	20,71	19,93
Β. ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ						
ΓΥΜΝΑΣΙΑ						
Αριθμός Γυμνασίων		51	53	54	56	58
Αριθμός Μαθητών		14.134	14.057	14.207	14.332	14.258
Αριθμός Καθηγητών		862	902	883	957	972
Μαθητές /Γυμνάσιο		277,14	265,23	263,09	255,93	245,83
Μαθητές /Καθηγητή		16,40	15,58	16,09	14,98	14,67
2 ΛΥΚΕΙΑ						
Αριθμός Λυκείων		35	32	35	34	37
Αριθμός Μαθητών		8.741	7.032	8.123	8.416	8.648
Αριθμός Καθηγητών		584	502	602	603	644
Μαθητές /Λύκειο		249,74	219,75	232,09	247,53	233,73
Μαθητές /Καθηγητή		14,97	14,01	13,49	13,96	13,43

Πηγή : ΕΠΙΛΟΓΗ ΗΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 1995

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ						
		1987	1988	1989	1990	1991
Αριθμός Δημοτικών Σχολείων		919	560	825	797	793
Αριθμός Μαθητών		61.155	40.686	61.751	59.114	59.968
Αριθμός Διδασκάλων		2.879	1.874	3.005	3.080	3.249
Μαθητές /Σχολείο		66,55	72,65	74,85	74,17	75,62
Μαθητές /Δάσκαλο		21,24	21,71	20,55	19,19	18,46
Β. ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ						
Ι. ΓΥΜΝΑΣΙΑ						
Αριθμός Γυμνασίων		137	93	138	141	143
Αριθμός Μαθητών		32.708	21.236	31.481	31.613	31.134
Αριθμός Καθηγητών		1.915	1.356	2.018	2.122	2.184
Μαθητές /Γυμνάσιο		238,74	228,34	228,12	224,21	217,72
Μαθητές /Καθηγητή		17,08	15,66	15,60	14,90	14,26
2. ΛΥΚΕΙΑ						
Αριθμός Λυκείων		83	56	85	79	88
Αριθμός Μαθητών		18.713	11.078	18.472	17.347	18.632
Αριθμός Καθηγητών		1.285	726	1.322	1.301	1.455
Μαθητές /Λύκειο		225,46	197,82	217,32	219,58	211,73
Μαθητές /Καθηγητή		14,56	15,26	13,97	13,33	12,81

Πηγή : ΕΠΙΛΟΓΗ ΗΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 1995

ΠΙΝΑΚΑΣ 5						
ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ						
Α. ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ						
		1987	1988	1989	1990	1991
Αριθμός Δημοτικών Σχολείων		8423	7859	7886	7755	7653
Αριθμός Μαθητών		873.521	847.450	846.527	834.688	849.447
Αριθμός Διδασκάλων		38.244	38.066	40.370	42.485	43.599
Μαθητές / Σχολείο		103,71	107,83	107,35	107,63	111,00
Μαθητές / Δάσκαλο		22,84	22,26	20,97	19,65	19,48
Β. ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ						
1. ΓΥΜΝΑΣΙΑ						
Αριθμός Γυμνασίων		1708	1689	1764	1794	1808
Αριθμός Μαθητών		450.270	436.391	447.064	442.918	442.815
Αριθμός Καθηγητών		25.821	25.920	27.775	28.819	29.571
Μαθητές / Γυμνάσιο		263,62	258,37	253,44	246,89	244,92
Μαθητές / Καθηγητή		17,44	16,84	16,10	15,37	14,97
2. ΛΥΚΕΙΑ						
Αριθμός Λυκείων		1057	1032	1108	1100	1158
Αριθμός Μαθητών		267.138	236.553	266.658	270.056	273.589
Αριθμός Καθηγητών		18004	16552	19017	19722	20241
Μαθητές / Λύκειο		252,73	229,22	240,67	245,51	236,26
Μαθητές / Καθηγητή		14,84	14,29	14,02	13,69	13,52

Πηγή: ΕΠΙΛΟΓΗ ΗΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 1995

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΣΧ.ΕΤΟΥΣ 1994-95							
	ΕΠΑΡΧΙΑ :	ΠΑΤΡΩΝ		ΑΙΓΙΑΛΙΑΣ		ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	
		Δ.ΠΑΤΡ.	ΥΠΑΙΘΡΟΣ	Δ.ΑΙΓΙΟΥ	ΥΠΑΙΘΡ.	Δ.ΚΑΛΑΒ.	ΥΠΑΙΘΡ.
1. ΝΗΠΙΑΓΩΓΙΑ							
1/Θεσια		32	39	12	16	1	6
2/Θεσια		35	7		1		
Συνολο σχολειων		67	46	12	17	1	6
Αριθμός Μαθητών		2.191	921	248	250	25	92
Αριθμός Διδασκάλων		106	52	12	18	1	6
Μαθητές /Σχολείο		32,70	20,02	20,67	14,71	25,00	15,33
Μαθητές /Δάσκαλο		20,67	17,71	20,67	13,89	25,00	15,33
2. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ							
1/Θεσια		1	60		22		14
2/Θεσια		4	22	2	13		5
3/Θεσια		3	11		4		1
4/Θεσια		2	4	1	2		1
5/Θεσια							
6/Θεσια		20	6	2	5		
7/Θεσια		2	1	1		1	
8/Θεσια		3	1				
10/Θεσια		4		1			
12/Θεσια		34	7	4			
Συνολο σχολειων		73	112	11	46	1	21
Αριθμός Μαθητών		13.535	5.066	1.713	1.851	145	446
Αριθμός Διδασκάλων		661	305	84	102	7	31
Μαθητές /Σχολείο		185,41	45,23	155,73	40,24	145,00	21,24
Μαθητές /Δάσκαλο		20,48	16,61	20,39	18,15	20,71	14,39
3. ΓΥΜΝΑΣΙΑ - ΛΥΚΕΙΑ							
Αριθμός Γυμνασίων		30	19	5	4	1	3
Αριθμός Λυκείων		19	8	3	4	1	0
Αριθμός Ε.Π.Λ.		1					
Αριθμός ΤΕΛ		10	1	2			
Αριθμός ΤΕΣ		4					
Αριθμός Σχολείων		64	28	10	8	2	5
Αριθμός Μαθητών		18.235	4.512	2.834	1.058	292	336
Αριθμός Καθηγητών		1.444	357	230	88	24	35
Μαθητές /Σχολείο		284,92	161,14	288,40	132,25	146,00	67,20
Μαθητές/Δάσκαλο		12,63	12,64	12,54	12,02	12,17	9,60

Πηγή : Οι Διευθύνσεις Εκπαίδευσης του Νομού.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΤΟΜΕΑ	ΓΕΩΡΓΙΚΗ		ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ		ΔΑΣΙΚΗ		ΑΙΣΙΥΤΙΚΗ*
1981	633.928	506.776	79,9	59.872	9,4	67.565	10,7	81
1985	716.925	579.631	80,8	59.635	8,3	77.554	10,8	105
1987	664.831	524.242	78,9	63.637	9,6	76.839	11,6	117
1988	561.297	538.228	95,9	62.466	11,1	75.224	13,4	87
1989	673.903	521.654	77,4	65.694	9,7	86.427	12,8	128
1990*	628.807	513.982	77,6	65.506	9,9		12,4	152
1991*		430.565		63.837				150
1992		440.052		59.679				151
1993		550.754		62.462				139
1994		480.745		65.654		82.238		170

Πιν. 7 : Παραγωγή Πρωτογενή Τομέα κατά Κλάδους στο Νομό, σε τόννους.

	Ν. ΑΧΑΪΑΣ				ΧΩΡΑ				ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΝΟΜΟΥ		ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΧΩΡΑ			
	ΦΥΤΙΚΗ	%	ΖΩΙΚΗ	%	ΦΥΤΙΚΗ	%	ΖΩΙΚΗ	%	ΦΥΤΙΚΗ	ΖΩΙΚΗ	Ν. ΑΧΑΪΑΣ		ΧΩΡΑ	
											ΦΥΤΙΚΗ	ΖΩΙΚΗ	ΦΥΤΙΚΗ	ΖΩΙΚΗ
1981	506.776	79,9	59.872	9,4	19.829.674	44,7	12.469.375	28,1	2,55	0,48				
1986	579.631	80,8	59.635	8,3	25.320.712	44,4	12.663.241	22	2,28	0,47	14,4	1,01	27,71	1,62
1988	538.228	95,9	62.466	11,1	20.467.335	56,4	12.683.346	35	3,01	0,49	-7,06	4,82	-19,1	1,01
1990	480.745	76,1	65.654	10,4	19.283.785	59	10.412.762	32	2,5	0,62	-9,9	5,2	-5,6	-16,6

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 8 : Σχέση Φυτικής-Ζωικής Παραγωγής, σε τόννους

ΕΤΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΠ	ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	ΑΜΠΕΛΟΙ	ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ
1981	1.029.586	467.952	29.964	122.701	141.580	267.389
1985	1.017.800	432.617	32.558	128.649	139.426	284.550
1988	1.015.546	409.206	34.530	134.715	135.256	301.839
1991	962.619	388.014	37.244	147.137	125.664	310.343
1992	962.507	402.488	35.104	142.044	128.077	311.170
1993						
1994						

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 9 : Κατηγορίες Εκτάσεων στο Ν. Αχαΐας, σε στρέμ.

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ	952.507		5.849.561	39.410.952
ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	402.488	42,3	1.960.462	23.195.106
ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	35.104	3,7	243.873	1.173.764
ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	142.044	14,9	2.694.917	9.224.686
ΑΜΠΕΛΟΙ	128.077	13,4	493.062	1.508.395
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	311.170	32,7	1.648.965	4.819.678

Πιν. 10. : Κατηγορίες Εκτάσεων σε Χώρα, Περιφέρεια & Νομό, 1992.

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ	1.008.402		6.785.418	39.221.384
ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	388.014	38,5	1.972.133	23.286.684
ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	38.244	3,8	248.691	1.193.980
ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	147.137	14,6	2.520.983	9.115.799
ΑΜΠΕΛΟΙ	125.664	12,4	499.630	1.550.178
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	310.343	30,7	1.593.131	4.357.916

Πιν. 11. : Κατηγορίες Εκτάσεων σε Χώρα, Περιφέρεια & Νομό, 1991.

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ	1.015.555		7.072.832	40.154.988
ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	409.206	40,3	2.110.087	23.685.632
ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	34.530	3,4	257.120	1.134.860
ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	134.715	13,3	2.548.570	8.947.536
ΑΜΠΕΛΟΙ	135.265	13,3	543.619	1.663.161
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	301.839	29,7	1.613.436	4.723.799

Πιν. 12. : Κατηγορίες Εκτάσεων σε Χώρα, Περιφέρεια & Νομό, 1988.

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ	1.017.800		7.141.697	40.265.678
ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	432.617	42,5	2.202.369	24.015.654
ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	32.558	3,2	260.376	1.215.149
ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	128.649	12,6	2.501.213	8.658.510
ΑΜΠΕΛΟΙ	139.426	13,7	575.734	1.723.912
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	284.550	2,8	1.602.005	4.647.453

Πιν. 13. : Κατηγορίες Εκτάσεων σε Χώρα, Περιφέρεια & Νομό, 1985.

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΓΗ	1.029.586		7.525.911	40.712.530
ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	467.952	45,5	2.550.178	24.237.965
ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ ΓΗ	29.964	2,9	252.433	1.155.091
ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	122.701	11,9	2.375.551	8.399.727
ΑΜΠΕΛΟΙ	141.580	13,8	604.188	1.863.530
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	267.389	25,9	1.743.561	5.056.217

Πιν. 14. : Κατηγορίες Εκτάσεων σε Χώρα, Περιφέρεια & Νομό, 1981.

	ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΤΕΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	ΑΡΟΤΡΑΙΕΣ	%	ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	%	ΑΜΠΕΛΑ-ΣΤΑΦΙΔΑΜΕΛΑ	%	ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	%
1986	260.318	142.953	54,9	30.928	12	16.082	6,1	70.355	27
1987	269.482	145.165	53,8	33.444	12,5	18.393	6,8	72.480	26,9
1988	267.678	140.567	52,5	33.282	12,4	20.730	7,7	73.099	27,3
1990	257.937	130.804	50,7	32.402	12,6	22.981	8,9	71.750	27,8

ΓΥ-ΤΠΣ ΣΥΣΤΕ

Πιν. 15. : Ποσοτικές Εκτάσεις κατά Κατηγορίες Καλλιέργειών στο Νομό, σε στρέμ.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	ΣΙΤΗΡΑ	ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΚΤΗΝΟΤΡ/ΚΑ ΦΥΤΑ	ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ-ΠΑΤΑΤΕΣ	ΛΑΧΑΝΙΚΑ	ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	ΔΕΝΡΟΚΟΜΙΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1985	39.385	1.076	89	37.255	172.487	59.297	94.128	175.914	579.631
1986	43.362	1.390	81	38.852	156.971	61.394	90.508	109.281	501.839
1988	54.202	811	29	33.656	162.705	52.032	95.651	74.666	473.752
1989	41.468	1.057	51	37.014	192.615	62.664	103.582	183.960	622.411
1990	43.432	1.108	32	35.402	178.279	39.735	76.630	106.127	480.745
1991	46.486	710	32	32.676	269.627	40.378	53.311	70.762	513.982
1992	46.201	860	31	30.612	170.622	50.692	70.989	60.558	430.565
1993	44.291	871	28	31.452	164.109	49.447	65.972	83.882	440.052
1994	54.705	1.174	30	41.493	150.842	62.446	67.923	172.141	550.754

Πιν. 16. : Προϊόντα Φυτικής Παραγωγής στο Νομό, σε τόννους.

	ΣΙΤΗΡΑ	ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΚΤΗΝΟΤΡ/ΚΑ ΦΥΤΑ	ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ-ΠΑΤΑΤΕΣ	ΛΑΧΑΝΙΚΑ	ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	ΔΕΝΡΟΚΟΜΙΚΑ
1985	323.981	9.387	17.276	174.907	639.487	554.559	352.260	1.609.127
1986	339.796	8.479	19.328	174.124	669.114	687.481	328.318	1.285.025
1988	338.499	7.031	18.165	170.364	622.710	125.327	340.452	877.019
1989	353.718	6.560	16.380	164.714	688.554	688.655	377.986	1.517.248
1990	272.098	5.162	16.903	164.537	610.875	354.641	257.924	1.117.833
1991	325.700	5.643	15.467	165.755	722.908	437.946	229.559	849.569
1992	326.095	6.142	14.557	161.190	618.804	431.859	249.888	1.003.888
1993	352.106	5.308	12.645	161.116	643.607	453.552	251.851	996.231
1994	351.055	5.844	12.216	253.469	718.985	459.580	263.492	1.760.470

Πιν. 17. : Προϊόντα Φυτικής Παραγωγής στη Πελοπόννησο, σε τόννους.

	1985	1987	1988	1990
Ν. ΛΑΧΑΙΑΣ	11.566	14.187	15.337	15.051
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	86.927	81.237	83.595	81.291
ΕΛΛΑΔΑ	251.593	260.870	288.273	281.749

Πιν. 18. : Παραγωγή Ελαιόλαδου, σε τόννους

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΧΩΡΑ
ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	54.705	15,58	351.055	5.228.318
ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	1.174	20,08	5.844	33.976
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	30	0,24	12.216	3.960.165
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	41.493	16,37	253.469	1.386.219
ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ -ΠΑΤΑΤΕΣ	150.842	20,97	718.985	1.837.431
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	62.446	13,58	459.580	2.568.674
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	67.923	25,7	263.492	737.725
ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ	172.141	9,77	1.760.470	5.323.535
ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ				

Πιν. 19. : Προϊόντα Φυτικής Παραγωγής, 1994

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΧΩΡΑ
ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	44.291	12,57	352.106	4.919.221
ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	871	16,46	5.308	31.821
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	28	0,22	12.645	4.186.648
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	31.452	19,52	161.116	1.730.441
ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ -ΠΑΤΑΤΕΣ	164.109	25,49	643.607	1.803.595
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	49.447	10,9	453.552	2.426.749
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	65.972	26,19	251.851	788.533
ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ	83.882	8,4	996.231	3.452.330
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	59.679	13,14	320.447	2.456.476
ΑΛΙΕΙΑ	151	13,22	1.142	13.260
ΔΑΣΗ				
ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ				

Πιν. 20. : Φυτική Παραγωγή, 1993

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΧΩΡΑ
ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	46.201	14,1	326.095	5.095.554
ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	860	14	6.142	38.011
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	31	0,2	14.557	4.231.410
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	30.612	19	161.190	1.746.799
ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ -ΠΑΤΑΤΕΣ	170.622	26,2	648.804	1.861.224
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	50.692	11,7	431.859	2.315.169
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	70.989	28,4	249.888	770.042
ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ	60.558	6	1.003.388	3.559.989
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	63.837	19,8	321.671	2.380.887
ΑΛΙΕΙΑ	150	18,49	811	11.753
ΔΑΣΗ				
ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ				

Πιν. 21 : Φυτική Παραγωγή, 1992

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΧΩΡΑ
ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	46.486	14,27	325.700	6.109.635
ΒΡΩΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	710	12,58	5.643	40.530
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	32	0,2	15.467	3.378.107
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	32.676	19,71	165.755	1.838.186
ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ -ΠΑΤΑΤΕΣ	269.627	37,29	722.908	1.959.358
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	40.378	9,2	437.946	2.626.476
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	53.311	23,2	229.559	777.285
ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ	70.762	8,32	849.569	2.773.086
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	65.506	13,6	31.706	2.394.466
ΑΛΙΕΙΑ	152			9.954
ΔΑΣΗ				

Πιν. 22. : Φυτική Παραγωγή, 1991

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	Ν.ΑΧΑΪΑΣ	%	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΧΩΡΑ
ΣΙΤΗΡΑ ΓΙΑ ΚΑΡΠΟ	43.432		272.098	4.461.806
ΒΡΟΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	1.108		5.162	32.453
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	32		6.903	846.980
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	35.402		164.537	1.773.312
ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ -ΠΑΤΑΤΕΣ	178.279		610.875	1.713.836
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	39.735		354.641	3.094.478
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΑ	76.630		257.924	874.386
ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ	106.127		1.117.833	3.674.786
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ	65.654		324.853	10.442.762
ΑΛΙΕΙΑ	170		484	10.459
ΔΑΣΗ	82.238		374.879	2.887.657

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 23. : Φυτική Παραγωγή, 1990

	ΣΙΤΗΡΑ	ΒΡΟΣΙΜΑ ΟΣΠΡΙΑ	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	ΠΕΠΟΝΟΕΙΔΗ ΠΑΤΑΤΕΣ	ΛΑΧΑΝΙΚΑ	ΑΜΠΕΛΟΙ	ΕΣΠΕΡΙΔΗ	ΟΠΟΡΕΣ	ΞΥΦΟΙ ΚΑΡΠΟΙ	ΕΛΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1981	219.748	13.716	70.991	4.617	67.530	21.734	141.570					
1985	196.647	12.712	75.812	1.911	72.068	25.605	139.416	33.924	7.878	10.161	74.850	652.007
1987	190.983	10.272	74.319	572	75.774	25.500	159.131	34.273	7.667	10.392	80.673	630.153
1988	184.134	9.136	71.012	1.009	71.903	25.897	135.255	34.035	7.404	10.520	81.081	631.187
1989	166.534	7.724	68.022	881	75.445	25.642	131.661	34.625	7.553	10.682	81.957	611.725
1991	167.587	7.185	138.110	366	74.162	37.175						
1992	177.609	7.237	73.612	201	67.382	29.587						
1993	179.967	7.272	68.257	276	59.841	29.559						
1994	213.222	6.799	74.974	293	55.329	30.562						

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 24. : Καλλιεργούμενη Εκταση κατά Γενικές Κατηγορίες Προϊόντων στο Νομό, σε στρεμ

ΕΤΟΣ	ΓΑΛΑ	ΚΡΕΑΣ	ΤΥΡΙ		ΒΟΥΤΥΡΟ	ΛΙΠΟΣ	ΧΟΙΡΙΝΟ	ΜΑΛΛΙΑ	ΠΡΟΒΑΤΩΝ	ΜΕΛΙ	ΣΥΝΟΛΟ
			ΜΑΛΑΚΟ	ΣΚΛΗΡΟ							
1988	47.455	7.942	5.046	70	243	52		403	210	163	63.637
1989	49.86	7.573	6.968	410	22	50		415			65.587
1990											63.654
1991											65.506
1992	47.640	8.590	6.075	520	401	44		402	165	164	63.837
1993	44.783	7.732	5.664	305	389	42		392			59.679
1994	47.206	8.284	5.513	483	383	39		392		162	62.462

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 25. : Παραγωγή Μερικών Κτηνοτροφικών Προϊόντων στο Νομό, σε τόνους

	1981	1985	1987	1988	1990	1991
Ίπποι	4.595	3.183	2.561	2.304	1.918	6.981
Ήμιανοί	3.564	2.676	2.390	2.176	1.804	
Όνοι	8.789	7.479	6.751	6.237	5.643	
Βόες, γαύροι, Δαμάσκα, αγελάδες	7.425	6.984	6.304	6.666	6.439	6.650
Βαύβαλοι						
Πρόβατα	267.753	296.343	318.535	322.891	329.429	311.025
Αίνες	139.319	162.921	180.418	182.742	185.021	177.587
Χοίροι	16.458	6.981	6.228	5.764	5.461	8.318
Όρνιθες	413.258	390.925	373.951	362.637	347.933	
Χήνες	1.069	1.483	1.348	1.464	1.527	592.367
Πάπιες	2.858	2.925	2.904	2.869	3.025	
Ινδιάνοι	9.158	10.155	7.303	7.274	4.931	
Κουνέλια	101.325	67.646	58.798	58.587	55.809	86.509
Ποισιτέρια	31.755	26.498	24.735	24.060	23.419	
Κυγέλες μελισσών	13.896	14.282	15.128	15.809	17.005	10.420

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 26. : Ζωικό Κεφάλαιο του Νομού, σε Κεφαλ.-Κυμελ.

	1985	1987	1988	1990
ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΕΥΛΕΙΑ *	1.964	3.643	4.78	2.186
ΚΑΥΣΟΕΥΛΑ	75.431	73.03	7.293	79.990
ΕΥΛΑΝΘΡΑΚΕΣ	14	21	98	3
ΡΕΤΣΙΝΙ	145	145	125	59
ΔΑΦΝΟΦΥΛΛΑ	-	-	-	-

* ΣΕ Μ³

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πιν. 27. : Δασική Παραγωγή στο Νομό, σε τόννους

	ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΤΕΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΩΝ	ΑΡΟΤΡΑΙΣ	%	ΚΗΠΕΥΤΙΚΗ	%	ΑΜΠΕΛΙΑ	%	ΔΕΝΔΡΩΣΕΙΣ	%
1985	1.472.308	629.817	42,7	243.193	16,5	40.209	2,73	559.089	37,9
1987	1.551.538	679.284	43,8	241.487	15,6	42.739	2,75	588.028	37,9
1988	1.554.547	665.931	42,8	244.143	15,7	46.915	3	597.558	38,4
1990	1.447.902	566.670	39,1	226.119	15,6	66.420	4,58	588.693	4,6

Πιν. 28. : Ποιοτικές Εκτάσεις κατά Κατηγορίες Καλλιεργειών στην Πελοπόννησο, σε στρεμ

	1990		1992		1994	
	Αριθμ. Δένδρων	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	Αριθμ. Δένδρων	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	Αριθμ. Δένδρων	ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΕΛΙΕΣ ΕΛΑΙΟΥΠΥΡ	2.680.000	4.100	2.680.000	11.000	2.800.000	14.000
ΕΛΙΕΣ ΒΡΩΣΙΜΕΣ	160.000	350	160.000	800	160.000	600
ΛΕΜΟΝΙΑ	1.250.000	38.200	1.250.000	56.000	1.250.000	44.000
ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ	270.000	8.400	270.000	16.000	270.000	14.000
ΜΑΝΤΑΡΙΝΙΑ	37.500	680	38.000	800	38.000	750
ΑΧΛΑΔΙΑ	196.000	4.300	195.000	5.800	190.000	4.000
ΜΗΛΑ	96.000	2.420	96.000	2.500	95.000	3.000
ΚΕΡΑΣΙΑ	88.700	1.500	89.000	1.600	89.000	1.300
ΑΜΥΓΔΑΛΑ	219.300	1.450	219.000	1.650	219.000	2.000
ΚΑΡΥΔΙΑ	189.150	1.250	185.000	1.500	185.000	1.000

ΠΗΓΗ: ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Πιν. 29. : Δενδροκομική Παραγωγή των Κυριότερων Δενδρωδών Καλλιεργειών στο Νομό

	ΠΑΤΡΑΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΣ-ΚΕΦ/ΝΙΑ		ΧΩΡΑ
1992	3.862	2,5	155.093
1993	3.426	2	169.958
1994	7.518	3,9	190.960

Πιν. 30. : Αλιεία, σε μετρικούς τόννους

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

	1971						1981						1991					
	Ν.ΑΧΑΪΑΣ		ΕΛΛΑΔΑ		Ε.Ε (1975)		Ν.ΑΧΑΪΑΣ		ΕΛΛΑΔΑ		Ε.Ε	Ν.ΑΧΑΪΑΣ		ΕΛΛΑΔΑ		Ε.Ε (1989)		
	Χ1000	%	Χ1000	%	Χ1000	%	Χ1000	%	Χ1000	%		Χ1000	%	Χ1000	%	Χ1000	%	
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	31.080	38	1333.696	43,1	13.942	11,2	27.255	28,3	995.048	29,6		18.761	18,5	825,8	22,7	9.209	7,1	
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	25.308	31	835.620	27,1	48.395	38,8	32.797	34	1.016.137	30,1		15.046	14,9	699	19,3	43.138	33,2	
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	25.732	31	922.800	29,8	62.453	50	36.337	37,7	1.359.033	40,3		37.398	66,6	2.107,60	58	77.761	59,8	
ΣΥΝΟΛΟ	82.120	100	3.092.116	100	124.791	100	96.339	100	3.370.218	100		101.205	100	3.632,40	100	130.445	100	

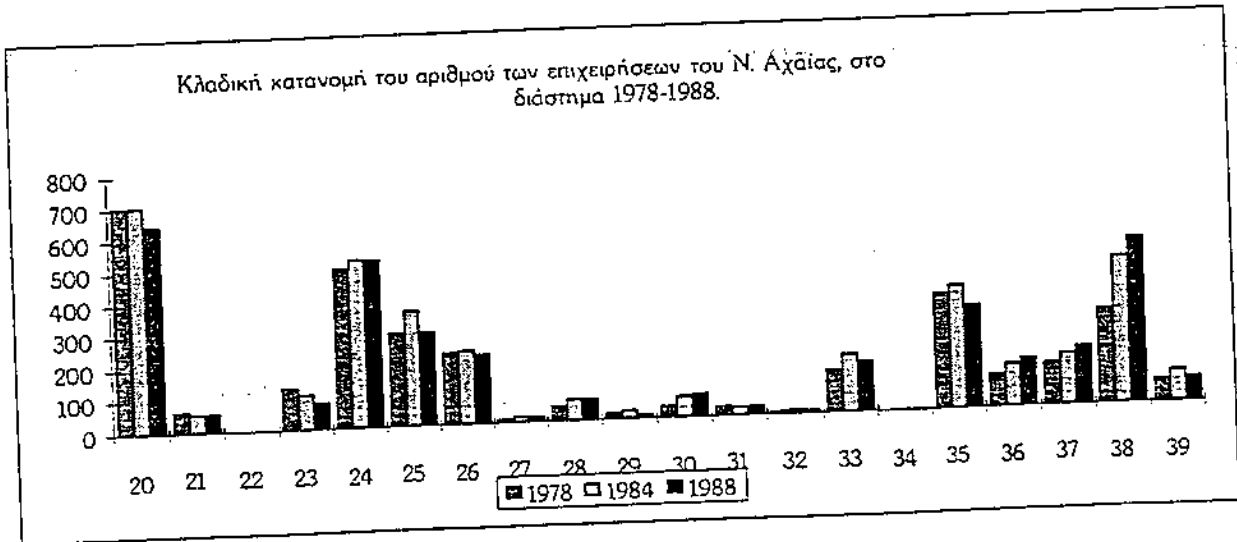
ΠΗΓΗ: EUROSTAT 1992, ΕΣΥΕ

Πιν. 31. : Κατανομή του Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού κατά Τομέα Απασχόλησης.

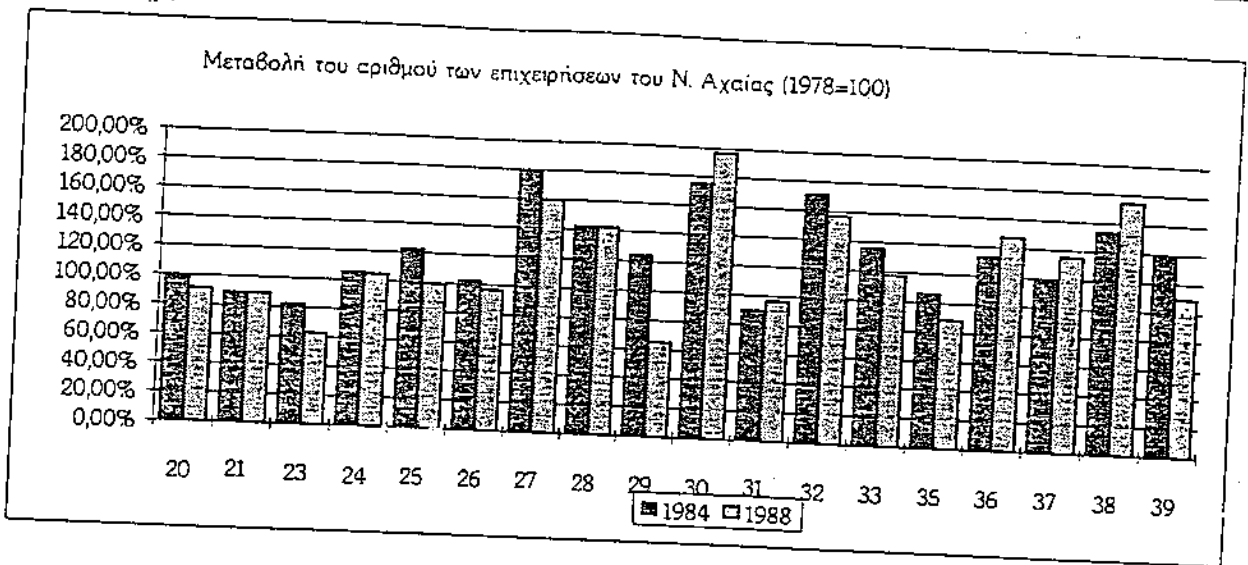
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΕΣΥΕ	1978	%	1984	%	1988	%
20 : ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	19.311	14,97%	19.674	13,62%	19.776	13,67%
21 : ΠΟΤΑ	1.903	1,48%	2.266	1,57%	2.339	1,96%
22 : ΚΑΠΝΟΣ	131	0,10%	142	0,10%	120	0,08%
23 : ΥΦΑΝΤΙΚΑ	5.049	3,91%	4.652	3,22%	4.370	3,02%
24 : ΕΙΔΗ ΥΠΟΔΥΣΗΣ, ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ & ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ	21.926	17,00%	21.781	15,08%	22.948	15,86%
25 : ΞΥΛΟ ΚΑΙ ΦΕΛΛΟΣ	12.365	9,59%	13.805	9,56%	12.721	8,79%
26 : ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΠΙΠΛΩΣΗΣ	10.778	8,36%	11.209	7,76%	10.479	7,24%
27 : ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΧΑΡΤΟΥ	444	0,34%	575	0,40%	595	0,41%
28 : ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	2.848	2,21%	3.053	2,11%	3.809	2,65%
29 : ΔΕΡΜΑ, ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑ	3.770	2,92%	4.701	3,25%	4.136	2,96%
30 : ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΠΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΗ ΥΛΗ	2.184	1,69%	3.023	2,09%	3.091	2,14%
31 : ΧΗΜΙΚΑ	1.095	0,85%	1.293	0,90%	1.252	0,97%
32 : ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ & ΑΝΘΡΑΚΟΣ	123	0,10%	210	0,15%	245	0,17%
33 : ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	5.280	4,09%	6.021	4,17%	5.665	3,91%
34 : ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	59	0,05%	112	0,08%	106	0,07%
35 : ΤΕΛΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΛΛΟ	14.685	11,38%	15.609	10,80%	13.715	9,48%
36 : ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	4.465	3,46%	5.218	3,61%	5.294	3,66%
37 : ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ	5.308	4,12%	6.922	4,79%	7.001	4,84%
38 : ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕΣΑ	13.365	10,36%	19.650	13,60%	21.657	14,97%
39 : ΛΟΙΠΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	3.899	3,02%	4.547	3,15%	4.898	3,38%
ΣΥΝΟΛΟ	128.988	100,00%	144.463	100,00%	144.717	100,00%

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ - ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ 1978, 1984, 1988)

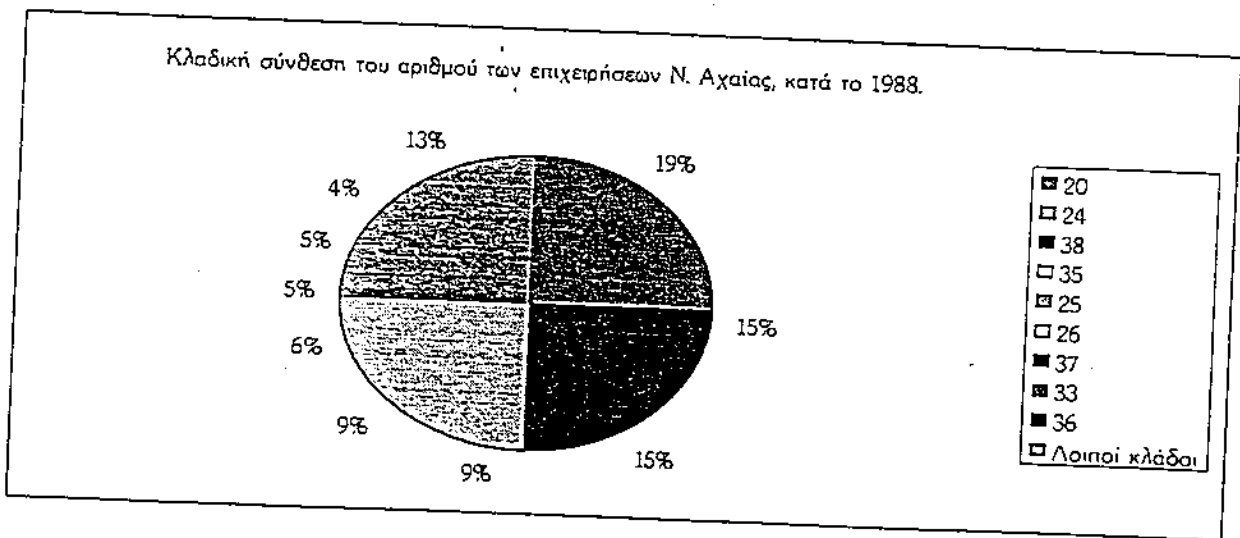
Πιν. 32. : Κλαδική διάρθρωση του αριθμού των επιχειρήσεων στο σύνολο της χώρας

Διαγρ. 2. : Κλαδική κατανομή του αριθμού των επιχειρήσεων του Ν. Αχαΐας

Διαγρ. 3. : Μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων του Ν. Αχαΐας

Διαγρ. 4. : Κλαδική σύνθεση του αριθμού των επιχειρήσεων στο Ν. Αχαΐας

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ & ΦΥΛΟ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981 & 1991							Νομού Αχαΐας		
Ομάδες Ηλικιών	Φύλο	Απασχολούμενος με προσωπικό		Απασχολούμενος χωρίς προσωπικό		Μισθωτός (με μισθό ή ημερημίσθιο)		Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	
		Ετος 1981	Ετος 1991 Μεταβολή απο το 1981	Ετος 1981	Ετος 1991 Μεταβολή απο το 1981	Ετος 1981	Ετος 1991 Μεταβολή απο το 1981	Ετος 1981	Ετος 1991 Μεταβολή απο το 1981
Συνολο όλων των ηλικιών	Αμφότερα	2964	6857 131,34%	32372	30.129 -6,93%	10.380	55.303 432,78%	49.161	6.738 -86,29%
	Αρρενες	2730	5.603 205,86%	29.214	24.878 -85,13%	5.197	36.494 702,19%	34.414	3.060 -8,83%
	Θηλειες	234	1.254 535,47%	3.158	5.251 166,34%	5.183	18.809 363,86%	14.745	3.678 24,93%
14-19	Αμφότερα	10	31 300,00%	375	450 120,00%	2.070	2.095 1,21%	2.667	734 27,53%
	Αρρενες	10	15 150,00%	233	308 132,23%	1.740	1.298 -25,23%	1.789	206 11,51%
	Θηλειες	0	16 100,00%	142	97 -32,39%	330	797 241,52%	1.789	206 11,51%
20-29	Αμφότερα	436	868 199,08%	3.428	4.341 126,63%	2.298	570.76%	8.281	1.558 18,81%
	Αρρενες	393	641 163,10%	2.992	3.236 108,15%	1.604	8.950 558,04%	5.255	590 11,23%
	Θηλειες	43	227 527,91%	436	1.105 252,29%	694	6.464 931,41%	17.908	15.391 85,95%
30-44	Αμφότερα	1.303	3.022 231,85%	8.586	10.610 123,57%	2.675	841,12%	13.062	471 3,61%
	Αρρενες	1.192	2.414 202,52%	7.739	8.667 110,82%	1.172	16.374 1397,18%	4.846	1.068 22,04%
	Θηλειες	111	608 547,74%	847	1.943 229,39%	1.503	8.801 585,43%	12.688	1.858 14,65%
45-64	Αμφότερα	1.052	2.707 257,32%	14.285	12.696 -88,03%	2.714	355,93%	10.096	232 2,30%
	Αρρενες	982	2.333 237,57%	13.163	10.899 -82,79%	380	9.675 2543,42%	2.592	1.626 -36,88%
	Θηλειες	70	374 534,29%	1.122	1.797 160,29%	2.334	2.399 1,24%	373	253 67,83%
65 και άνω	Αμφότερα	163	229 140,49%	5.698	2.032 -64,34%	623	-60,67%	310	63 20,32%
	Αρρενες	153	200 130,72%	5.087	1.768 -65,03%	301	197 -33,89%	310	63 20,32%
	Θηλειες	10	29 290,00%	611	264 -56,63%	322	48 -14,91%	63	110 174,60%

Πηλ. 2.3-2 : Απασχολούμενοι κατά θέση στην επιχείρηση και ομάδες ηλικιών, 1981 - 1991